

Харківський національний універ-
ситет внутрішніх справ

Кримінологічна асоціація України

*20-річчю заснування
Харківського національного університету внутрішніх справ
присвячується*

**КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА АДМІНІСТРАТИВНІ
ЗАСАДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БОРОТЬБИ
З ПРАВОПОРУШЕННЯМИ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ
БЕЗПЕКИ, ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ
ТА МОРАЛЬНОСТІ
ПІДРОЗДІЛАМИ ОВС УКРАЇНИ**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
«круглого столу»**

21-22 листопада 2014 року

ХАРКІВ 2014

УДК 343.2(477)(075.8)
ББК 67.9 (4УКР)305
К 82

***Друкується відповідно до рішення правління
Кримінологічної асоціації України
від 3 листопада 2014 року***

Кримінально-правові та адміністративні засади підвищення ефективності боротьби з правопорушеннями проти громадської безпеки, громадського порядку та моральності підрозділами ОВС України : Збірник матеріалів «круглого столу» [21-22 листопада 2014 року, м. Харків] / Харківський нац. ун-т внутр. справ; Кримінологічна асоціація України. – Х. : Золота миля, 2014. – 190 с.

Збірник матеріалів «круглого столу» висвітлює широке коло сучасних проблем підвищення ефективності боротьби з правопорушеннями проти громадської безпеки, громадського порядку та моральності підрозділами ОВС України.

У збірнику представлені наукові доповіді вчених, фахівців з кримінального і адміністративного права, кримінології, а також здобувачів, ад'юнктів, аспірантів, слухачів та курсантів, присвячені проблемам протидії злочинності і боротьби з нею, удосконалення діяльності підрозділів ОВС України та національного законодавства, його наближення до кращих європейських стандартів.

Для науковців, працівників правоохоронних органів, правників, аспірантів, ад'юнктів, здобувачів, курсантів, студентів вищих навчальних закладів України, а також усіх, хто цікавиться проблемними питаннями кримінальної юстиції та діяльності правоохоронних органів.

**УДК 343.2(477)(075.8)
ББК 67.9 (4УКР)305**

Публікації наведено в авторській редакції.

Оргкомітет не завжди поділяє погляди авторів публікацій.

ЗМІСТ:

Євдокимов Володимир Миколайович СЕПАРАТИЗМ ЯК КОМПЛЕКСНА КРИМІНОГЕННА ЗАГРОЗА ГРОМАДСЬКІЙ БЕЗПЕЦІ ТА ГРОМАДСЬКОМУ ПОРЯДКУ	7
Авдєєва Юлія Андріївна АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ВИРОБНИЦТВУ ТА ОБІГУ АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ У СИСТЕМІ ЗАСОБІВ БОРОТЬБИ З ПРАВОПОРУШЕННЯМИ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА МОРАЛЬНОСТІ	11
Агаркова Альона Віталіївна ПОКАРАННЯ ЗА МАСОВІ ЗАВОРУШЕННЯ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ КРАЇН СНД	15
Бабанін Сергій Володимирович ПРЕДМЕТ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 301 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ, ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ ПОСТРАДЯНСЬКИХ КРАЇН	22
Беніцький Андрій Сергійович СПІВВІДНОШЕННЯ ПРИХОВУВАННЯ ЗЛОЧИНУ ТА ЗЛОЧИНІВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТАТТЯМИ 297 ТА 298-1 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ.....	26
Бульба Ірина Валеріївна ПИТАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ПРОСТИТУЦІЇ: ЧИ ІСНУЮТЬ ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ?	29
Васильєв Андрій Анатолійович, Пироженко Олександр Сергійович ДО ПИТАННЯ ПРО ВДОСКОНАЛЕННЯ НОРМ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДІЯННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНІ СТАТТЕЮ 297 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ.....	33
Галемін Олександр Анатолійович ОКРЕМІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ХУЛІГАНСЬКІ ДІЇ, ЩО СУПРОВОДЖУЮТЬСЯ ОПОРОМ ПРЕДСТАВНИКОВІ ВЛАДИ.....	37
Дуйловський Олександр Вікторович ПРОБЛЕМИ ЗАПОБІГАННЯ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ ЗБРОЇ.....	40
Єрмаченкова Юлія Володимирівна МІСЦЕ БЕЗПЕКИ ДИТИНИ В СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА МОРАЛЬНОСТІ.....	44
Кануннікова Карина Валеріївна АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ГРОМАДСЬКИХ ФОРМУВАНЬ В СФЕРІ ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ	48
Коломієць Світлана Василівна ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА МОРАЛЬНОСТІ, ВЧИНЕНИМ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ЗБРОЇ	52

Литвинов Олексій Миколайович, Гладкова Євгенія Олексіївна ПРО РОЗУМНІ АЛЬТЕРНАТИВИ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ПРОСТИТУЦІЇ.....	58
Ліщина Ельвіра Сергіївна ЩОДО ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВТЯГНЕННЯ ОСОБИ В ЗАНЯТТЯ ПРОСТИТУЦІЄЮ ТА ПРИМУШУВАННЯ ЇЇ ДО ЗАЙНЯТТЯ ПРОСТИТУЦІЄЮ.....	62
Мартиненко Богдан Сергійович ВИДИ ЗБРОЇ В ПРАВІ І ЗАКОНОДАВСТВІ	68
Масленникова Світлана Антонівна ПОЛІЦЕЙСЬКА МОДЕЛЬ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ	71
Митрофанов Ігор Іванович ВИДИ ЮРИДИЧНИХ ФАКТІВ ЗА ПРАВОВИМИ НАСЛІДКАМИ У МЕХАНІЗМІ РЕАЛІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ	76
Мошенська Вікторія Олександрівна ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИП ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ МІЛІЦІЇ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ ОСОБЛИВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ	81
Музичук Олександр Миколайович ЗАГАЛЬНІ ТА СПЕЦІАЛЬНІ ОЗНАКИ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ ЯК ОБ'ЄКТУ КОНТРОЛЮ	85
Обушенко Олександр Миколайович ВИКОРИСТАННЯ МАЛОЛІТНЬОЇ ДИТИНИ ДЛЯ ЗАЙНЯТТЯ ЖЕБРАЦТВОМ ЯК НАСЛІДОК НЕМОЖЛИВОСТІ РЕАЛІЗУВАТИ ПРАВО НА ПРАЦЮ ТА ГІДНУ ЇЇ ОПЛАТУ	89
Однолько Інна Валентинівна КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ МОРАЛЬНОСТІ В СФЕРІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ НЕПОВНОЛІТНІХ.....	92
Олішевський Олександр Володимирович СОЦІАЛЬНО ШКІДЛИВІ НАСЛІДКИ СПРИЙНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЇ ПОРНОГРАФІЧНОГО ХАРАКТЕРУ	98
Орлов Юрій Володимирович ПОЛІТИКО-КРИМІНОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ	103
Островська Катерина Олегівна СЛУЖБОВА ІНФОРМАЦІЯ ЯК ОБ'ЄКТ ЗАХИСТУ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ	108
Панова Оксана Олександрівна ЩОДО ФУНКЦІЙ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ ПРИ ВИНИКНЕННІ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ, ЩО ЗАГРОЖУЮТЬ ГРОМАДСЬКІЙ БЕЗПЕЦІ	111
Пашнев Дмитро Валентинович «КОМП'ЮТЕРНЕ ХУЛІГАНСТВО»: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ	113

Погосян Левон Ашотович	
ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ПІД ЧАС МАСОВИХ ЗАВОРУШЕНЬ ТА ЗАХОПЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ БУДІВЕЛЬ	118
Прокопенко Світлана Ігорівна	
ПРИКЛАДНЕ ЗНАЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ ОРГАНАМИ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ	125
Рашевський Сергій Павлович	
ВІТЧИЗНЯНА АНТИНАРКОТИЧНА ПОЛІТИКА ЯК СКЛАДОВА ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ	128
Рижак Олена Анатоліївна	
ВІДМЕЖУВАННЯ ХУЛІГАНСТВА ВІД УМИСНОГО ВБИВСТВА ТА ІНШИХ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ОСОБИ	132
Фефелова Інна Максимівна	
АДМІНІСТРАТИВНІ ЗАСАДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БОРОТЬБИ З ПРАВОПОРУШЕННЯМИ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА МОРАЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛАМИ ОВС УКРАЇНИ	136
Фоменкова Катерина Сергіївна	
ОКРЕМІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОРАЛЬНОСТІ ЯК ЧАСТИНИ ДУХОВНОЇ БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ.....	139
Храмцов Олександр Миколайович	
НАСИЛЬСТВО У ЗЛОЧИНАХ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА МОРАЛЬНОСТІ (ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОЦІНКИ).....	142
Черхавський Мар'ян Васильович	
МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ОВС У СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ ПРАВОПОРУШЕННЯМ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ, ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА МОРАЛЬНОСТІ	146
Чишко Катерина Олександрівна	
ГРОМАДСЬКИЙ ПОРЯДОК ЯК ОБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	151
Чумак Володимир Валентинович	
ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БОРОТЬБИ З ПРАВОПОРУШЕННЯМИ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ	157
Шаблистий Володимир Вікторович	
ПРОГАЛИНИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА МОРАЛЬНОСТІ	160
Шалгунова Світлана Аполлінаріївна	
КРИМІНОЛОГІЧНІ ОЗНАКИ ОСОБИ СУЧАСНОГО ОЗБРОЄНОГО НАСИЛЬНИЦЬКОГО ЗЛОЧИНЦЯ	164
Шевченко Ольга Вікторівна	
ПРОСТИТУЦІЯ В УКРАЇНІ: ЛЕГАЛІЗУВАТИ, КРИМІНАЛІЗУВАТИ, ЗАЛИШИТИ ДЕКРИМІНАЛІЗОВАНОЮ?	168

Шеремета Роман Русланович	
ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНЬОЇ ОСОБИ В ПИЯЦТВО, НАРКОМАНІЮ, ЗАНЯТТЯ ДИТЯЧОЮ ПРОСТИТУЦІЄЮ ЯК НАСЛІДОК НЕНАЛЕЖНОГО ВИКОНАННЯ ОБОВ'ЯЗКІВ ЩОДО ОХОРОНИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ	171
Шпеню Дмитро Юрійович	
ОСОБЛИВОСТІ ПРИТЯГНЕННЯ СУДДІВ ДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ	177
Шрамко Сабріє Сейтжеліївна	
СПІВПРАЦЯ ПІДРОЗДІЛІВ ОВС УКРАЇНИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ ЯК ЗАСІБ ЕФЕКТИВНОЇ ПРОТИДІЇ ПРАВОПОРУШЕННЯМ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА МОРАЛЬНОСТІ	180
Усова Євгенія Сергіївна	
ТИПОЛОГІЯ ОСІБ, ЩО ВЧИНИЛИ ЗЛІСНЕ НЕВИКОНАННЯ ОБОВ'ЯЗКІВ ПО ДОГЛЯДУ ЗА ДИТИНОЮ АБО ЗА ОСОБОЮ, ЩОДО ЯКОЇ ВСТАНОВЛЕНА ОПІКА ЧИ ПІКЛУВАННЯ.....	184

СЕПАРАТИЗМ ЯК КОМПЛЕКСНА КРИМІНОГЕННА ЗАГРОЗА ГРОМАДСЬКІЙ БЕЗПЕЦІ ТА ГРОМАДСЬКОМУ ПОРЯДКУ

У світлі важких подій 2013–2014 рр. центральною темою наукового дискурсу на сьогодні слід проблему збройного протистояння, що розгорілося в нашій країні. Доводиться констатувати, що Україна постала перед необхідністю першочергової обструкції *комплексних загроз громадській безпеці та громадському порядку – сепаратизму та тероризму*. При цьому друге є своєрідним засобом, складником реалізації першого. В свою чергу сепаратизм є феноменом складним як з точки зору ідеологічного змісту, так і процедурних аспектів підтримання, структури самого руху, тактичних і стратегічних цілей.

Сепаратизм – явище, імпліцитно присутнє в будь-якому державному утворенні. Воно активізується в певних умовах, під впливом різних груп факторів, пов'язаних із політичною та соціокультурною трансформацією суспільства, істотним ослабленням або посиленням центральної влади. В цілому сепаратизм як прагнення деяких регіонів держави до відокремлення, набуття більшої політичної самостійності, суверенітету є почасти проявом захисної реакції на процеси, які не влаштовують ту чи іншу частину суспільства в переломні моменти його розвитку.

Потенціал сепаратизму залежить, передусім, від потужності регіональної спільноти, у середовищі якої поширюються чи можуть поширюватися настрої відторгнення. Йдеться як про її чисельність, так і про привабливість відповідної ідентичності; наявність спільних інтересів, відмінних від інтересів решти населення країни; існування помітних мовних, культурних, конфесійних особливостей, обумовлених історією регіону. Досить часто формуванню такої спільноти сприяє існування тих чи інших географічних бар'єрів, що ускладнюють комунікації всередині держави (водні перешкоди, гори, вузькі перешийки тощо). Як приклад – півострів Крим в Україні. Нарешті – важливим чинником активізації сепаратистських практик є наявність зовнішніх союзників сепаратистів та їх відносна сила порівняно з державою, де існує сепаратистський рух. Зовнішні союзники здатні стати джерелом ресурсів, надавати політичну та інформаційну підтримку, здійснювати дипломатичний, економічний чи навіть військовий тиск на користь сепаратистів. Саме по собі існування регіональних спільнот із вираженою іденти-

чністю не становить загрози територіальній цілісності держави. Реальною такою загрозою стає, коли ідею відокремлення починає підтримувати регіональна еліта, принаймні її суттєва частина [1]. В цьому, зокрема, знаходить підтвердження теза про неможливість визнання сепаратистського руху явищем суто політичним. Значну роль (а інколи – й ключову) в ньому відіграють економічні інтереси, що зводять його до рангу інструментів безструктурного управління.

Для останнього характерним є прихований характер стратегічних цілей, які при детальному багатофакторному аналізі у більш-менш тривалій ретроспективі та при підтримці достовірними даними зовнішньої розвідки й контррозвідки можуть вкладатися у логіку розуміння протистояння між різними суб'єктами (та їх групами) як геополітичного, так і регіонального масштабу публічного та/або економічного (фінансового) характеру формалізації телеологічної основи безструктурного управління. Іншими словами – коли йдеться про активізацію державотворчих компонентів в структурі соціодинаміки в сучасних умовах світового порядку, слід зважати на те, що практично завжди вони щільно переплетені з намаганням змінити й структуру фінансових потоків, галузей господарювання в тому чи іншому сегменті, території, суб'єктному складі публічної адміністрації (міжнародної, регіональної, національної), що функціонально спроможні задавати «правила гри». У зв'язку з цим є підстави вважати, що явища сепаратизму й тероризму як інструменти впливу на політичних акторів того чи іншого рівня в принципі не можуть ґрунтуватися виключно чи пріоритетно на вимогах ідеологічного характеру. При цьому, звичайно, ми не виключаємо, що певна частина виконавців тактичних завдань щодо відділення окремих територій від держави може бути керованою переважно ідейними мотивами. Більше того – без такої мотиваційної основи сепаратистських рухів в принципі неможливий. Тому, як правило, активній збройній фазі сепаратистських дій передують більш-менш тривалі інформаційний вплив з використанням технологій навіювання. Як справедливо з цього приводу зазначає Ю. В. Орлов сучасні технології нейромаркетингу, нейролінгвістичного програмування та інших видів інформаційно-психологічного, політико-технологічного впливу дозволяють суб'єкту управління «обходити» фазу концептуального узгодження з об'єктом впливу, маніпулювати його волею у заданому напрямку чи обходити її в цілому з визначеною метою [2, с.119].

М. П. Степико, досліджуючи особливості тенденцій відторгнення окремих територій від України, доходить висновку, що сепаратистські практики не є наслідком діяльності потужних регіональних рухів чи організацій, які спираються на суттєву підтримку населення. Натомість їх можна охарактеризувати як інформаційні операції, що мають на меті

продемонструвати слабкість Української Держави, або як засіб тиску на позицію центральної влади з боку частини регіонального політичного істеблішменту [1].

Аналогічний висновок щодо природи сепаратистського руху в Україні робить і Ю. В. Орлов, вказуючи, що в цьому контексті безструктурне соціальне управління виявляється набагато більш ефективним за структурне, адже дозволяє скрити суб'єкта управління, а, отже, й дійсну мету подій, ініціатив, що відтворюються в соціальному просторі. Проте, виникає похідне питання: яким чином забезпечити завуальований характер управлінського впливу за умов широкої доступності інформації? Логічним видається – зазначає вчений – три варіанти досягнення вказаної мети: 1) дезінформація; 2) конструювання соціальної дійсності (контроль над інформацією, інформаційні операції); 3) створення обстановки незацікавленості в отриманні інформації у широких мас населення [2, с.121]. З цим, вважаємо, є сенс погодитись та додати, що в умовах, коли протистояння між різними соціальними групами виходить за межі людської моралі та постулатів-надбань цивілізацій й набуває збройних форм, найбільш дієвими є саме перші два шляхи впливу на населення. Їх реалізація зачіпає глибинні мотиваційні комплекси особистості, в результаті чого процеси самоактуалізації набувають жорстких зв'язків з груповою ідентифікацією, а загрози для певного колективного суб'єкту сприймаються як загрози індивідуального порядку, загрози особистій безпеці. Людина перестає критично сприймати інформацію альтернативного змісту, адже остання здатна зруйнувати основи тієї квазіреальності, в якій вона віднайшла смислоутворююче вітальне зерно. Так продукується агресивність й закріплюється маніпулятивність. Рішення про вчинення злочину проти життя і здоров'я, громадської безпеки й порядку, основ національної безпеки приймається такою особистістю легко, адже стримуючі механізми, що засновані на нормах моралі, права, політичної свідомості, виявляються деформованими, не здатними віднайти навіть на рівні асоціативних зв'язків чинників обструкції кримінальної активності. При цьому спостерігається своєрідна залежність між тривалістю й інтенсивністю протистояння (зокрема, збройного з представниками легальної влади) та стійкістю механізмів психологічного самозахисту, що систематично знаходять зовнішню підтримку каналами інформаційного впливу. Такі особи виявляються найбільш небезпечними у кримінологічному сенсі.

Проведене нами опитування 475 корінних мешканців Донецької та Луганської області, на території яких розгортається військовий конфлікт, засвідчило, що у структурі осіб, які чинять збройний опір представникам легальної влади ідейно умотивовані складають близько 20 % (переважно з числа місцевих жителів). Решта – керована праг-

ненням наживи. Тобто практично кожна п'ята особа, яка зі зброєю в руках чинить опір законним вимогам представників влади, керується ідейними мотивами та характеризується підвищеною небезпечністю. У зв'язку з цим запобіжний вплив на таких осіб (в тому числі й посткримінальний) видається вельми проблематичним, адже потребує трансформації світоглядних основ людини, що є далеко не завжди можливим, потребує розробки інноваційних сугестивних контрметодик та впровадження їх у практику роботи спеціалізованих суб'єктів протидії злочинності.

Таким чином, можна стверджувати, що існуючі тенденції сепаратизму в Україні прямо пов'язані зі змінами, які відбулися останнім часом й продовжують відбуватися у сфері державного будівництва, визначення стратегічного курсу розвитку суспільства. Разом з тим, кримінальні прояви сепаратистського руху мають під собою переважно не ідеологічну, а економічну та/або політико зорієнтовану, однак, завуальовану засобами безструктурного управління основу, що ставить перед кримінологічною наукою нові завдання у сфері розроблення гібридних методик припинення та запобігання злочинної активності вказаної природи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Степико М. Т. Потенційні загрози регіонального сепаратизму в Україні : аналітична записка / М. Т. Степико [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1478/>
 2. Орлов Ю. В. Політико-кримінологічний аналіз проявів безструктурного соціального управління / Ю. В. Орлов. // Вісник Кримінологічної асоціації України. – 2013. – № 5 : збірник наукових праць [редкол.
Л. М. Давиденко, Т. А. Денисова, О. М. Джужа та ін.]. – Х. : Золота миля, 2013. – С. 118–127.
-
-

Авдеєва Юлія Андріївна,

здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Музичук Олександр Миколайович, начальник факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ВИРОБНИЦТВУ ТА ОБІГУ АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ У СИСТЕМІ ЗАСОБІВ БОРОТЬБИ З ПРАВОПОРУШЕННЯМИ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА МОРАЛЬНОСТІ

Україна одночасно проходить складний історичний шлях державотворення і переходу від централізовано-планової системи управління до соціально-спрямованої ринкової економіки. Ці два історичних явища супроводжуються зламом суспільних і економічних відносин, який призводить до соціально-економічної кризи тривалого характеру. Кризовий стан економіки загрожує національним інтересам незалежної держави, актуалізує проблему її національної безпеки, і в першу чергу такої її складової, як економічна. На сьогодні ж перед Україною гостро постала проблема стрімкого нарощення тіньового сектору економіки, що є стратегічно небезпечним для економічної безпеки нашої держави.

Аналізуючи проблему тінізації економіки в Україні, серед негативних наслідків, що впливають на сучасний рівень розвитку соціально-економічного життя держави, слід виділити незаконне виробництво та обіг алкогольних напоїв, адже за останні роки тіньовий ринок алкоголю збільшився до неприпустимого показника – понад 40%, а щороку в Україні від неякісного алкоголю гине більше ніж 10 тис. людей. Великі об'єми грошових коштів, які отримуються від реалізації нелегально виготовленої алкогольної продукції, впливають не тільки на криміногенну ситуацію але й на соціально-економічний розвиток країни в цілому.

Головною особливістю злочинної діяльності на ринку алкогольної продукції, на мою думку, є те, що вона тісно пов'язана з легальним виробництвом. Частково незаконний обіг здійснюють легальні виробники алкогольної продукції, а частково злочинні угруповання. Тобто і в першому та в другому випадку присутній елемент латентності. Основ-

на функція правоохоронних органів – це протидія злочинності, незважаючи на те, чи відомо громадянину, що він вживає незаконно виготовлений алкогольний напій чи ні. Так, у 2013 році слідчо-оперативними підрозділами вдалося залучити до бюджету кошти, які перебували у тіньовому секторі економіки, у розмірі близько 2 млрд. гривень. Попереджено незаконне відшкодування ПДВ на суму 3,3 млрд. гривень. Виявлено і припинено діяльність 229 незаконних виробництв підакцизних товарів. За розслідуваними кримінальними провадженнями з незаконного обігу вилучено 36 млн. підроблених марок акцизного податку, 1,4 млн. пляшок фальсифікованих алкогольних напоїв. З початку 2014 року з незаконного обігу вилучено підакцизних товарів на загальну суму понад 24 млн. гривень, у тому числі лікero-горілчаних виробів – на 8,9 млн. гривень. Крім того, вилучено 267 тис. марок акцизного податку з ознаками підробки, припинено діяльність 18 незаконних виробництв алкогольних напоїв.

Відповідно до Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (ст. 3); захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу (ст. 17); носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ; народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування (ст. 5); державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову (ст. 6).

Отже, суспільні відносини із забезпечення економічної (фінансової) безпеки реалізуються за участю суб'єктів, наділених спеціальними владними повноваженнями.

В чинному законодавстві України не існує поняття адміністративно-правового механізму протидії незаконному виробництву та обігу алкогольних напоїв. В правовій теорії це питання також залишилося недостатньо дослідженим, хоча об'єктивно механізм такої протидії існує та функціонує.

Враховуючи те, що протидія незаконному виробництву та обігу алкогольних напоїв є різновидом виконавчо-розпорядчої діяльності держави, то при дослідженні вищезазначеного поняття доцільно звернутися до наукових розробок більш узагальнюючої категорії, а саме «механізму управління».

На думку Т.О. Пікулі поняття механізм управління означає взаємодію деяких елементів, суб'єктів і об'єктів діяльності, тож механізм управління зводиться до відносин у певній сфері – до управлінських відносин. Ця думка є достатньо дискусійною, остаточно погодитись з нею неможна, оскільки таке визначення відображає лише статичний

стан, а поняття механізм, все ж таки, вживається у зв'язку з існуванням певного явища, здійсненням специфічної діяльності.

Ю.А. Тихомиров аналізує механізм соціального управління, як спосіб організації та функціонування управління, що виражається у висуванні обґрунтованих цілей, створенні та розвитку керуючої системи, покликаної здійснювати в ході управлінського процесу досягнення цілей. У широкому розумінні механізм управління являє собою процес погодженого впливу суб'єктів управління на явища навколишньої соціальної дійсності.

Вище запропонований підхід дає змогу зробити висновок про статику і динаміку механізму державного управління. Статику визначають суб'єкти й об'єкти управління, які становлять його матеріально-структурну основу. А комплекс взаємодій суб'єктів і об'єктів, які відбуваються за принципом прямого й зворотного зв'язків, становить функціональну (динамічну) основу.

О.М. Литвинов соціально-правовий механізм протидії злочинності визначає як інтегровану цілісну сукупність необхідних і достатніх елементів, за допомогою яких суб'єкт формує раціональну систему впливу на фактори і детермінанти злочинності, забезпечує ефективне здійснення кримінологічного процесу, досягаючи, таким чином результативного виконання завдань і функцій, покладених на систему протидії злочинності.

Виходячи з того, що правовий механізм, на думку О.М. Бандурки та О.Ф. Скакун, є частиною соціально-правового механізму, можемо зробити висновок, що адміністративно-правовий механізм протидії незаконному виробництву та обігу алкогольних напоїв у широкому розумінні – це система заходів політичного, правового, організаційно-управлінського, ідеологічного, соціально-психологічного та іншого характеру, що мають цільове спрямування на зменшення проявів незаконного виробництва та обігу алкогольних напоїв, виявлення, припинення та розслідування даних злочинів, притягнення осіб до юридичної відповідальності, поновлення законних прав та інтересів фізичних і юридичних осіб; у вузькому - сукупність визначених законодавством заходів, що реалізуються компетентними органами державної влади та направлені на попередження, виявлення та припинення незаконного виробництва та обігу алкогольних напоїв, а також притягнення винних осіб до відповідальності.

Підсумовуючи вище викладене, вважаю, що протидія незаконному виробництву та обігу алкогольних напоїв є складною і багатоаспектною діяльністю, тож вона має свій механізм, та складається з таких елементів:

- 1) мета, завдання та принципи адміністративно-правової протидії незаконному виробництву та обігу алкогольних напоїв;

- 2) правові норми, що регулюють функціонування такої системи;
 - 3) суб'єкти адміністративно-правової протидії незаконному виробництву та обігу алкогольних напоїв, та їх компетенція;
 - 4) взаємодія та координація діяльності вказаних суб'єктів;
 - 5) міждержавне співробітництво щодо протидії незаконному виробництву та обігу алкогольних напоїв;
 - 6) форми та методи адміністративно-правової протидії незаконному виробництву та обігу алкогольних напоїв;
 - 7) адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері незаконного виробництва та обігу алкогольних напоїв.
-
-

Агаркова Альона Віталіївна,

ад'юнкт докторантури та ад'юнктури Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: **Володавська Олена Сергіївна**, доцент кафедри кримінального права та кримінології факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПОКАРАННЯ ЗА МАСОВІ ЗАВОРУШЕННЯ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ КРАЇН СНД

Достатньо складна ситуація в Україні, яка виникла у зв'язку з соціально-економічними та політичними питаннями обумовила появу у суспільстві на ґрунті різних економічних, національних, релігійних, політичних та інших інтересів, напруженості і конфліктів, які переростають в екстремальні ситуації та набувають характеру масових заворушень. Вони як правило пов'язані з можливістю виникнення натовпу та найчастіше виникають під час мітингів, демонстрацій та ін.

В період демократичних перетворень, які відбуваються в нашому суспільстві стають популярними явища масового характеру, які несуть негативні відтінки та заподіюють шкоду громадському порядку і громадській безпеці.

Аналогічна ситуація складалася в різні часи і в зарубіжних країнах.

Метою роботи є аналіз санкцій кримінально-правових норм країн СНД, визначення особливостей законодавства України, що стосується даного питання.

У чинному КК України у Розділі XII передбачена відповідальність за злочини проти громадського порядку та моральності, а в ч. 1 ст. 294 КК України містяться норми, що стосуються масових заворушень: «організація масових заворушень, що супроводжувалися насильством над особою, погромами, підпалами, знищенням майна, захопленням будівель або споруд, насильницьким виселенням громадян, опором представникам влади із застосуванням зброї або інших предметів, які використовувалися як зброя, а також активна участь у масових заворушеннях, караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років». Аналізуючи санкцію статті можна сказати, що видом покарання в даному випадку є позбавлення волі, а за тяжкістю – це тяжкий злочин.

Згідно з ч. 2 ст. 294 КК України кваліфікуючими ознаками є: «ті самі дії, якщо вони призвели до загибелі людей або до інших тяжких наслідків, караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятна-

дцяти років». Вид покарання у вказаній санкції – позбавлення волі, за тяжкістю злочин відноситься до особливо тяжких злочинів [1].

Відповідальність за масові заворушення у КК Російської Федерації передбачено у Розділі IX «Злочини проти громадської безпеки та громадського порядку» глави 24 «Злочини проти громадської безпеки». Згідно з ч. 1 ст. 212 КК РФ кримінальну відповідальність передбачено за «організацію масових заворушень, які супроводжувалися насильством, погромами, підпалами, знищенням майна, застосуванням зброї, вибухових пристроїв, вибухових, отруйних або інших речовин та предметів, що становлять небезпеку для оточуючих, а також чиненням збройного опору представнику влади, а також підготовка особи для організації таких масових заворушень або участі в них, карається позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років». Видом покарання в санкції цієї частини є позбавлення волі, за тяжкістю відноситься до особливо тяжкого злочину.

Згідно з ч. 2 ст. 212 КК РФ кваліфікуючими ознаками є участь у масових заворушеннях, карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років. В даному випадку має місце такий вид покарання як позбавлення волі, за тяжкістю – це тяжкий злочин [2].

Згідно з ч. 1 ст. 285 Глави XIII «Злочини проти громадської безпеки та громадського порядку» КК Республіки Молдова визначає кримінальну відповідальність за організацію чи керування масовими заворушеннями, поєднану з застосуванням насильства у відношенні людей, погромами, підпалами, знищенням майна, застосуванням вогнепальної зброї або інших предметів, які використовуються в якості зброї, а також з чиненням насильницького чи збройного опору представникам влади. Данні дії караються позбавленням волі від чотирьох до восьми років. Аналізуючи санкцію вказаної статті можна дійти висновку, що вид покарання в цьому випадку – позбавлення волі, за тяжкістю - це є тяжкий злочин.

Згідно з ч. 2 ст. 285 КК Республіки Молдова кваліфікуючими ознаками є активна участь в здійсненні дій, передбачених ч. 1 ст. 285 КК Республіки Молдова, карається позбавленням волі від трьох до семи років. Видом покарання є позбавлення волі, за тяжкістю – це тяжкий злочин [3].

Відповідно до ч. 1 ст. 241 глави 9 «Злочини проти громадської безпеки» КК Республіки Казахстан організація масових заворушень, які супроводжувалися насильством, погромами, підпалами, руйнуваннями, знищенням майна, застосуванням вогнепальної зброї, вибухових речовин або вибухових пристроїв, а також чиненням збройного опору представнику влади, карається позбавленням волі на строк від чотирьох до

десяти років. Вид покарання у згаданій санкції – позбавлення волі, за тяжкістю злочину-це тяжкий злочин.

Згідно з ч. 2 ст. 241 КК Республіки Казахстан кваліфікуючими ознаками є участь у масових заворушеннях, карається позбавленням волі від трьох до восьми років. Приходимо до висновку, що видом покарання в даному прикладі є позбавлення волі, за тяжкістю – це тяжкий злочин [4].

КК Республіки Білорусь у ч. 1 ст. 293 глави 27 «Злочини проти громадської безпеки» Розділу Х «Злочини проти громадської безпеки та здоров'я населення» визначає «організація масових заворушень, які супроводжувалися насильством над особистістю, погромами, підпалами, знищенням майна, збройним опором представникам влади, карається позбавленням волі на строк від п'яти до п'ятнадцяти років». Проаналізувавши санкцію згаданої статті ми приходимо до висновку, що вид покарання в санкції - позбавлення волі, а за тяжкістю - особливо тяжкий злочин.

Згідно з ч. 2 ст. 293 КК Республіки Білорусь кваліфікуючими ознаками є участь у масових заворушеннях, яке виразилося в безпосередньому здійсненні дій, визначених в частині першій вказаної статті, карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років. Вивчивши санкцію вказаної статті можна сказати, що видом покарання є позбавлення волі, а за тяжкістю – це тяжкий злочин [5].

В КК Киргизької Республіки кримінальну відповідальність за масові заворушення законодавець помістив у Розділ IX «Злочини проти громадської безпеки та громадського порядку» главу 24 «Злочини проти громадської безпеки» ч. 1 ст. 233 «організація масових заворушень, які супроводжувались насильством, погромами, підпалами, пошкодженням майна, застосуванням вогнепальної зброї, вибухових речовин або вибухових пристроїв, а також чиненням збройного опору представнику влади, карається позбавленням волі на строк від восьми до десяти років». В даному випадку в наявності такий вид покарання як позбавлення волі, за тяжкістю – це тяжкий злочин.

Згідно з ч. 2 ст. 233 КК Киргизької Республіки кваліфікуючими ознаками є участь у масових заворушеннях, карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років. Вид покарання в санкції – позбавлення волі, за тяжкістю – це тяжкий злочин [6].

В ч. 1 ст. 220 глави 25 «Злочини проти громадської безпеки» Розділу Х «Злочини проти громадської безпеки та громадського порядку» КК Азербайджанської Республіки передбачена відповідальність за «організацію масових заворушень, які супроводжувалися насильством, погромами, підпалами, пошкодженням майна, застосуванням вогнепальної зброї, вибухових речовин або вибухових пристроїв, а також чинен-

ням збройного опору представнику влади або участь у таких заворушеннях, карається позбавленням волі на строк від чотирьох до дванадцяти років». Вивчивши санкцію вказаної частини статті ми бачимо, що вид покарання в даному випадку - позбавлення волі, за тяжкістю злочину – це особливо тяжкий злочин [7].

В КК Республіки Таджикистан масові заворушення віднесені до злочинів проти громадської безпеки. Згідно з ч. 1 ст. 188 глави 21 «Злочини проти громадської безпеки» Розділу VIII «Злочини проти громадської безпеки та здоров'я населення» КК Республіки Таджикистан організація масових заворушень, які супроводжувалися насильством над особою, погромами, підпалами, пошкодженням або знищенням майна, застосуванням вогнепальної зброї, вибухових пристроїв або вибухових речовин, а також чиненням опору владі, поєднаного з застосуванням зброї або інших предметів, які використовуються в якості зброї, а також участь у таких діях, карається позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років. Вид покарання-позбавлення волі. За тяжкістю злочину – це особливо тяжкий злочин [8].

Ч.1 ст. 276 глава 29 «Злочини проти громадської безпеки та громадського порядку» Розділ XII «Злочини проти громадської безпеки та здоров'я населення» КК Республіки Туркменістан передбачає відповідальність за організацію масових заворушень, які супроводжувалися насильством, погромами, підпалами, знищенням майна, застосуванням вогнепальної зброї, вибухових речовин або вибухових пристроїв, а також чиненням збройного опору представнику влади, карається позбавленням волі на строк від п'яти до п'ятнадцяти років. Ми бачимо, що вид покарання – позбавлення волі, за тяжкістю злочину – це особливо тяжкий злочин.

Відповідно до ч. 2 ст. 276 КК Республіки Туркменістан кваліфікуючою ознакою є участь у масових заворушеннях, карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років. Вид покарання в санкції – позбавлення волі, за тяжкістю злочину – це тяжкий злочин [9].

У ст. 244 глави XVII «Злочини проти громадської безпеки» Розділу 6 «Злочини проти громадської безпеки та громадського порядку» КК Республіки Узбекистан кримінальна відповідальність настає за організацію масових заворушень, які супроводжувалися насильством над особою, погромами, підпалами, пошкодженням або знищенням майна, чиненням опору представнику влади з застосуванням або погрозою застосування зброї або інших предметів, які використовуються в якості зброї, а також активна участь у масових заворушеннях, карається позбавленням волі від десяти до п'ятнадцяти років. Проаналізувавши цю санкцію ми бачимо, що вид покарання – позбавлення волі, за тяжкістю це особливо тяжкий злочин [10].

Відповідно до ч. 1 ст. 225 глави 23 «Злочини проти громадської безпеки» Розділу IX «Злочини проти громадської безпеки, безпеки комп'ютерної інформації, громадського порядку, громадської моральності та здоров'я населення» КК Республіки Вірменії організація масових заворушень, з'єднаних з насильством, погромами, підпалами, знищенням або пошкодженням майна, застосуванням вогнепальної зброї, вибухових речовин або вибухових пристроїв або чиненням збройного опору представнику влади, карається позбавленням волі на строк від чотирьох до десяти років. Вивчивши санкцію ми бачимо, що має місце такий вид покарання як позбавлення волі, за тяжкістю злочину – це тяжкий злочин.

Згідно з ч. 2 ст. 225 КК Республіки Вірменії кваліфікуючими ознаками є безпосереднє виконання дій, передбачених ч. 1 ст. 225 КК Республіки Вірменії, карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років. Вид покарання за санкцією – позбавлення волі, за тяжкістю – це тяжкий злочин.

Відповідно до ч. 3 ст. 225 КК Республіки Вірменії кваліфікуючими ознаками є діяння, передбачені ч. 1 ст. 225 КК Республіки Вірменії або ч. 2 ст. 225 КК Республіки Вірменії, які з'єднані з вбивством, карається позбавленням волі на строк від шести до дванадцяти років. Видом покарання є позбавлення волі, за тяжкістю – це особливо тяжкий злочин [11].

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що в кримінальному законодавстві різних країн світу велика увага приділяється питанням боротьби з масовими заворушеннями.

Аналізуючи ч. 1 ст. 294 КК України «масові заворушення», ми приходимо до висновку, що видом покарання у вказаній статті є позбавлення волі, також аналогічний вид покарання присутній в санкціях ч. 1 статей в Російській Федерації, Республіці Молдова, Республіці Казахстан, Республіці Білорусь, Киргизькій Республіці, Азербайджанській Республіці, Республіці Таджикистан, Республіці Туркменістан, Республіки Узбекистан, Республіки Вірменія.

Також після вивчення та дослідження санкції ч. 1 вказаної статті КК України ми бачимо, що за тяжкістю злочину – це тяжкий злочин, що присутнє в КК наступних країн: Республіці Молдова, Республіці Казахстан, Киргизькій Республіці, Республіки Вірменія.

До особливо тяжких відносяться злочини, покарання за яке передбачені санкцією ч. 1 КК Російській Федерації, Республіці Білорусь, Азербайджанській Республіці, Республіці Таджикистан, Республіці Туркменістан, Республіки Узбекистан.

Досліджуючи ч. 2 ст. 294 КК України ми вирішуємо, що видом покарання у даній статті є позбавлення волі, саме такий вид покарання

передбачений в санкціях ч. 2 статей КК Російської Федерації, Республіки Молдова, Республіки Казахстан, Республіки Білорусь, Киргизькій Республіці, Республіці Туркменістан, Республіки Вірменія.

В санкції ч. 2 КК Азербайджанської Республіки, Республіці Таджикистан передбачений альтернативний вид покарання, а саме в Азербайджанській Республіці – обмеження волі або позбавлення волі, в Республіці Таджикистан – обмеження волі або арешт або позбавлення волі.

Вивчаючи санкцію ч. 2 згаданої статті КК України ми можемо сказати, що за тяжкістю – це особливо тяжкий злочин.

До тяжких відносяться злочини, покарання яких передбачено у ч. 2 КК Російської Федерації, Республіки Молдова, Республіки Казахстан, Республіки Білорусь, Киргизької Республіки, Республіки Туркменістан, Республіки Вірменія.

До середньої тяжкості відносяться злочини, покарання яких передбачено у ч. 2 КК Азербайджанської Республіки, Республіки Таджикистан.

У таких країнах як РФ, Республіка Молдова, Республіка Казахстан, Республіка Білорусь, Киргизька Республіка, Республіка Туркменістан, Республіка Вірменія передбачена окрема кримінальна відповідальність за організацію та за участь у масових заворушеннях. Законодавець цих країн відносить організацію масових заворушень до особливо тяжких злочинів, а участь у них до тяжких злочинів. Тобто в Україні організація масових заворушень є більш м'яким злочином ніж у вказаних країнах.

Проаналізувавши КК країн СНД ми доходимо висновку щодо можливості врахування досвіду деяких країн СНД. Пропонуємо передбачити окрему кримінальну відповідальність за організацію масових заворушень та за активну участь у масових заворушеннях. При цьому організацію масових заворушень слід визнавати особливо тяжким злочином, а участь у масових заворушеннях – тяжким злочином.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page9>
2. Уголовный кодекс Российской Федерации от 13.06.1996 № 63-ФЗ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakonrf.info/uk/212/>
3. Уголовный кодекс Республики Молдова от 18.04.2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=3835
4. Уголовный кодекс Республики Казахстан / [Закон Республики Казахстан от 16 июля 1997 года №167 (Ведомости Парламента РК,

- 1997 г. № 15-16) / Предисловие министра юстиции Республики Казахстан докт. юрид. наук, проф. И.И. Рогова]. – СПб.: Издательство «Юридический Центр Пресс», 2001
5. Уголовный кодекс Республики Беларусь / [предисловие проф. Б.В. Волженкина; Обзорная статья А.В. Баркова]. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2001
 6. Уголовный кодекс Кыргызской Республики от 01.10.1997 № 68 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [file:///C:/Users/8BAD~1/AppData/Local/Temp/Rar\\$EX63.344/UK/%D0%A3%D0%9A%20%D0%9A%D0%B8%D1%80%D0%B3%D0%B8%D0%B7%D0%B8%D0%B8.html](file:///C:/Users/8BAD~1/AppData/Local/Temp/Rar$EX63.344/UK/%D0%A3%D0%9A%20%D0%9A%D0%B8%D1%80%D0%B3%D0%B8%D0%B7%D0%B8%D0%B8.html)
 7. Уголовный кодекс Азербайджанской Республики. / [науч. ред. И.М. Рагимова]. / [перевод с азербайджанского Б.Э. Аббасова]. – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2001
 8. Уголовный кодекс Республики Таджикистан – СПб.: Юрид. Центр Пресс, 2001
 9. Уголовный кодекс Республики Туркменистан от 12.06.1997 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ugolovnykodeks.ru/2011/11/ugolovnyj-kodeks-turkmenistana/118/>
 10. Уголовный кодекс Республики Узбекистан от 22.09.1994 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ugolovnykodeks.ru/2011/11/ugolovnyj-kodeks-respubliki-uzbekistan/113/>
 11. Уголовный кодекс Республики Армения от 18.04.2003 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://crime.vl.ru/index.php?c=1&more=1&p=1319&pb=1&tb=1>
-
-

ПРЕДМЕТ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 301 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ, ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ ПОСТРАДЯНСЬКИХ КРАЇН

Диспозиція ст. 301 КК України предметом цього злочину визначає твори, зображення або інші предмети порнографічного характеру (ч. 1), кіно- та відеопродукцію, комп'ютерні програми порнографічного характеру (ч. 2) [1].

КК пострадянських країн містять як спільні з КК України (ст. 255 КК Грузії [2], ст. 262 КК Киргизької Республіки [3]), так і дещо відмінні визначення предмета ввезення, виготовлення, збуту і розповсюдження порнографічних предметів. Так, КК окремих з цих країн предметом цього злочину визначають порнографічні матеріали (в тому числі друковані видання) (ст. 242 КК Азербайджанської Республіки [4], ст. 343 КК Республіки Білорусь [5], ст. 263 КК Республіки Вірменія [6], ст. 273 КК Республіки Казахстан [7], ст. 166 КК Латвійської Республіки [8], ст. 242 КК РФ [9], ст. 241 КК Республіки Таджикистан [10]). КК Литовської Республіки (ст. 309) [11], Республіки Узбекистан (ст. 130) [12] визначають предмет цього злочину лише як предмети порнографічного змісту, КК Республіки Молдова – фотографії чи інші зображення, у тому числі в електронній формі (ст. 208-1) [13], КК Туркменістану – порнографічні друковані видання та інші предмети (ст. 164) [14].

У науковій літературі та практиці діяльності правоохоронних органів виникають питання щодо віднесення інформації порнографічного характеру, яку передають в мережі Інтернет у режимі «онлайн», до предмета злочину, передбаченого ст. 301 КК України.

При цьому у літературі до останніх відносять відповідні зображення чи дії, зафіксовані на матеріальних носіях – речі (книги, картини, кінофільми, фотопродукцію, голограми, скульптури, носії інформації, яка існує у цифровій формі). Але окремо зазначають, що не може бути віднесена до предмета аналізованого злочину інформація, що не зафіксована на носіях, а передається мережами зв'язку (зокрема, відповідні сайти в мережі Інтернет). Однак будучи зафіксованою на матеріальних носіях (жорстких дисках комп'ютерів, оптичних дисках, картах пам'яті)

така інформація набуває фізичної ознаки предмета злочину, передбаченого ст. 301 КК України [15, с. 881].

В діяльності ГУМВС України в Дніпропетровській області виникли питання щодо кваліфікації діянь осіб, які організували студію з передачі зображень порнографічного характеру в мережі Інтернет у режимі «онлайн»: 1) жінок, які вчиняли дії порнографічного характеру та передавали їх зображення в мережі Інтернет у режимі «онлайн»; 2) осіб, які забезпечували таку передачу за допомогою комп'ютерної техніки; 3) осіб, які підшукували жінок-моделей, навчали їх працювати перед веб-камерою, але безпосередньо не приймали участі в онлайн-трансляціях дій порнографічного характеру; 4) осіб, які створили студії з розповсюдження в мережі Інтернет у режимі «онлайн» зображень порнографічного характеру, підшукали посібників, або ж самі здійснювали підбір моделей, їх навчання, забезпечення комп'ютерною технікою.

Вважаємо, що інформацію порнографічного характеру, яку передають в мережі Інтернет у режимі «онлайн», слід визнавати зображенням порнографічного характеру і, відповідно, предметом злочину, передбаченого ст. 301 КК України, оскільки під зображенням у загальному розумінні мається на увазі об'єкт, образ, явище, більш або менш подібне (але не ідентичне) тому, що зображується, або сам процес його створення. Подібність досягається внаслідок фізичних законів одержання зображення (оптичне зображення тощо) або є результатом праці творця зображення (малюнок, живопис, скульптура, сценічний образ тощо). Наприклад, фотографія є носієм зображення певного оригіналу, проте не є точною копією усіх його точок. Відповідність об'єкту досягається, коли кожна його точка зображується точкою хоча б приблизно [16, 17].

Таким чином, трансляція дій порнографічного характеру в мережі Інтернет у режимі «онлайн» є зображенням порнографічного характеру, подібність якого до оригіналу досягнута внаслідок фізичних законів одержання зображення (перетворення відповідних точок оригіналу в електронний сигнал та приблизне відтворення цих точок на моніторі іншого комп'ютера, підключеного до мережі Інтернет, з використанням комп'ютерної техніки та програмного забезпечення (веб-камер, програми Skype та ін.).

Від трансляції дій порнографічного характеру в мережі Інтернет у режимі «онлайн», як предмета злочину, передбаченого ст. 301 КК України, слід відрізняти спостереження за діями порнографічного характеру при безпосередньому спілкуванні особи, яка спостерігає, та особи, яка вчиняє ці дії. У цьому випадку предмет аналізованого злочину відсутній, оскільки відсутнє саме зображення, а є оригінал.

Отже, дії осіб, вказаних у вищезазначених пунктах 1 та 2, слід кваліфікувати як виготовлення з метою збуту та збут зображень порнографічного характеру, вчинені повторно (за наявності декількох злочинів), за попередньою змовою групою осіб, тобто за ч. 3 ст. 301 КК України. Дії осіб, вказаних у п. 3, слід кваліфікувати як пособництво у виготовленні з метою збуту та збуті зображень порнографічного характеру, вчинені повторно (за наявності декількох злочинів), за попередньою змовою групою осіб, тобто за ч. 5 ст. 27, ч. 3 ст. 301 КК України. Дії осіб, вказаних у п. 4, слід кваліфікувати як організаторів виготовлення з метою збуту та збуту зображень порнографічного характеру, вчинені повторно (за наявності декількох злочинів), за попередньою змовою групою осіб, тобто за ч. 3 ст. 27, ч. 3 ст. 301 КК України.

Разом з тим слідчо-судова практика, як правило, не визнає інформацію порнографічного характеру, яку передають в мережі Інтернет у режимі «онлайн», предметом злочину, передбаченого ст. 301 КК України.

Вважаємо, що для усунення суперечностей кваліфікації вказаного діяння доцільно внести доповнення до ст. 301 КК України, використавши при цьому досвід криміналізації цього діяння окремих пострадянських країн. Так, ч. 2 ст. 263 КК Республіки Вірменія передбачає обов'язковою ознакою цього злочину подання дитячої порнографії через комп'ютерну систему; ч. 2 ст. 343 КК Республіки Білорусь – виготовлення та розповсюдження порнографічних матеріалів чи предметів порнографічного характеру з використанням глобальної комп'ютерної мережі Інтернет, іншої мережі електрозв'язку загального користування чи виділеної мережі електрозв'язку; п. б ч. 3 ст. 242 КК РФ – з використанням засобів масової інформації, у тому числі інформаційно-телекомунікаційних мереж (включно з мережею «Інтернет»). Пропонуємо передбачити у ст. 301 КК України таку кваліфікуючу ознаку як вчинення цього злочину з використанням засобів масової інформації, у тому числі глобальної комп'ютерної мережі Інтернет, іншої мережі електрозв'язку загального користування чи виділеної мережі електрозв'язку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=10&nreg=2341-14>.
2. Кримінальний кодекс Республіки Грузія [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://crimpravo.ru/codecs/gruz/2.doc>.
3. Кримінальний кодекс Киргизької Республіки [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.legislationline.org/ru/documents/action/popup/id/14305>

- /preview.
4. Уголовный кодекс Азербайджанской Республики / Науч. ред., предисловие докт. юрид. наук, проф. И.М. Рагимова. Перевод с азербайджанского Б.Э. Аббасова – СПб.: Юридический центр Пресс, 2001. – 325 с.
 5. Кримінальний кодекс Республіки Білорусь [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.tamby.info/kodeks/yk.htm>.
 6. Кримінальний кодекс Республіки Вірменія [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.base.spinform.ru/show_doc.fwx?regnom=7472&page=5.
 7. Кримінальний кодекс Республіки Казахстан [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://crimpravo.ru/codecs/kaz/2.rtf>.
 8. Кримінальний кодекс Латвійської Республіки [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://crimpravo.ru/codecs/latvii/2.doc>.
 9. Кримінальний кодекс Російської Федерації [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://duma.consultant.ru/page.aspx?8550;1156455>.
 10. Кримінальний кодекс Республіки Таджикистан [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://crimpravo.ru/codecs/tad/2.rtf>.
 11. Кримінальний кодекс Литовської Республіки [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://crimpravo.ru/codecs/litva/2.doc>.
 12. Кримінальний кодекс Республіки Узбекистан [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://crimpravo.ru/codecs/uzb/2.rtf>.
 13. Кримінальний кодекс Республіки Молдова [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.legislationline.org/ru/documents/action/popup/id/14700/preview>.
 14. Кримінальний кодекс Туркменістану [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://crimpravo.ru/codecs/turk/2.rtf>.
 15. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – [9-те вид., переробл. та доповн.]. – К.: Юридична думка, 2012. – 1316 с.
 16. Изображение [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%98%D0%B7%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5>.
 17. Оптическое изображение [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D0%BF%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B5_%D0%B8%D0%B7%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5.
-

СПІВВІДНОШЕННЯ ПРИХОВУВАННЯ ЗЛОЧИНУ ТА ЗЛОЧИНІВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТАТТЯМИ 297 ТА 298-1 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

У юридичній літературі триває дискусія щодо проблем кваліфікації ст. 396 КК України за правилами ідеальної сукупності з кримінально-правовими нормами, у яких приховування є конститутивною ознакою об'єктивної сторони злочину, які не є різновидами причетності.

Так, виникають питання щодо правової оцінки знищення трупа потерпілого або свідка тяжкого або особливо тяжкого злочину з метою приховування слідів такого злочину. У діях винної особи містяться ознаки наруги над тілом (останками, прахом) померлого, відповідальність за яке передбачено ст. 297 (наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого) КК України, а також ознаки приховування злочину (ст. 396 КК України).

Треба зазначити, що санкція ч. 1 ст. 297 КК України передбачає такі види покарання за наругу над тілом померлого, як штраф до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або арешт на строк до шести місяців, або обмеження волі на строк до трьох років, або позбавлення волі на той самий строк. Статтею 396 КК України за приховування злочину встановлено покарання у виді арешту на строк до трьох місяців, або обмеження волі на строк до трьох років, або позбавлення волі на той самий строк. Оскільки ч. 1 ст. 297 КК України передбачено як один з основних видів покарання штраф, то наруга над тілом померлого є менш тяжким злочином відносно приховування злочину. Наруга над тілом (останками, прахом) померлого не охоплює ознаки приховування злочину, тому відповідно до правил кваліфікації злочинів слід застосовувати обидві норми – ст. 297 та 396 КК України.

Між тим суди України припускаються помилок, кваліфікуючи зазначені діяння. Так, вироком Кошопівського міськрайонного суду Сумської області було визнано А. винним у тому, що він, заздалегідь не обіцяючи, приховав особливо тяжкий злочин. Суд установив, що А. дізнався від Б. про те, що останній вчинив умисне вбивство. Достовірно знаючи, що Б. вчинив особливо тяжкий злочин, А. допоміг убивці розчленити труп по-

терпілого С. Після цього А. разом із Б. фрагменти тіла вбитого приховали. Конотопський міськрайонний суд Сумської області кваліфікував дії А. як заздалегідь не обіцяне приховування особливо тяжкого злочину за ч. 1 ст. 396 КК України [1].

Однак суд не врахував те, що А. брав участь як співвиконавець у нарузі над тілом померлого. Дії А. необхідно було кваліфікувати за правилом ідеальної сукупності злочинів за ч. 1 ст. 396 та ст. 297 КК України. Виконавець умисного вбивства несе відповідальність лише за основний злочин. Дії Б. не можуть бути кваліфіковані за ст. 297 КК України, оскільки ним було вчинено приховування свого злочину.

Цікаво зазначити, що згідно з п. 2 ст. 451 глави III (про приховування) КК Іспанії до приховування відносяться діяння особи, яка приховала, змінила або знищила труп потерпілого з метою перешкодити розкриттю злочину [2, с. 140–141]. Схожі правові норми передбачено в кримінальному законодавстві Франції (ст. 434-7 КК Франції) [3, с. 412], Нідерландів (ст. 190 КК Голландії) [4, с. 322] та інших європейських держав.

Треба зазначити, що в ст. 298-1 КК України передбачено відповідальність за знищення, пошкодження або приховування документів чи унікальних документів Національного архівного фонду. Може виникнути ситуація, коли винний, маючи на меті приховання викрадення іншою особою цих документів, знищить або пошкодить їх. Дії такої особи містять ознаки двох злочинів – приховування предикатного злочину та злочину, передбаченого ст. 298-1 КК України за ознакою знищення або пошкодження документів чи унікальних документів Національного архівного фонду.

Якщо винна особа приховає документи Національного архівного фонду з метою приховання їх викрадення, вчиненого іншою особою, то ці діяння також утворюють сукупність двох злочинів – приховування предикатного злочину (ст. 396 КК України), а також приховування документів чи унікальних документів Національного архівного фонду (ст. 298-1 КК України).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Архів Конотопського міськрайонного суду Сумської області. Вирок від 18 жовтня 2007 р. по кримінальній справі № 1-279/2007.
2. Уголовный кодекс Испании / [под ред. и с предисл. д-ра юрид. наук, проф. Н. Ф. Кузнецовой и д-ра юрид. наук, проф. Ф. М. Решетникова]. – М. : "Зерцало", 1998. – 218 с.

3. Уголовный кодекс Франции / [науч. ред. и предисл. канд. юрид. наук, доц. Л. В. Головки и канд. юрид. наук, доц. Н. Е. Крыловой]; [пер. с франц. и предисл. канд. юрид. наук, доц. Н. Е. Крыловой]. – СПб. : Изд-во "Юридический центр Пресс", 2002. – 650 с.
 4. Уголовный кодекс Голландии / [науч. ред. и предисл. д-ра юрид. наук, проф. Б. В. Волженкина] ; [пер. с англ. И. В. Мироновой]. – [2-е изд.]. – СПб. : Изд-во "Юридический центр Пресс", 2001. – 510 с.
-

Бульба Ірина Валеріївна,

курсант 3-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Байлов Антон Володимирович, доцент кафедри кримінального права та кримінології факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПИТАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ПРОСТИТУЦІЇ: ЧИ ІСНУЮТЬ ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ?

Проституція є однією із загальновизнаних найдавніших «професій», коріння якої сягає від самого початку існування людства. У різних країнах, у різні періоди часу по-різному ставилися до даного явища: починаючи від боротьби з ним та закінчуючи легалізацією й визнанням проституції як окремого виду діяльності. У наш час розвиток проституції набирає високих обертів. І це являється дійсною проблемою, яку законодавці ігнорують.

З одного боку, проституція розглядається як промисел, а з іншого – як правопорушення проти моральності. Як же вирішити питання щодо правового статусу цієї «специфічної професії»? Перш за все, варто розглянути наслідки проституції, а також шкоду, яка завдається в результаті її існування.

Проблема проституції у вітчизняній науці розглядалася в основному лише в рамках фонових явищ. Серед вчених, які займалися цим питанням варто відзначити: Ю.М. Антоняна, М.І. Арсенєву, Н.А. Аверіну, А.Л. Габіані, Я.І. Гілінського, А.І. Долгову, А.П. Дьяченко, А.А. Жижиленка, А.Н. Ігнатова, І.І. Карпеця, В.Н. Кудрявцева, Н.С. Лейкіну, П.І. Люблінського, С.Ф. Мілюкова, Г.М. Міньковського, Е.Ф. Побегайла, Ю. Е. Пудовочкіна, Н.А. Стручкова, В.С. Устінова, М.Д. Шаргородського, Д.А. Шестакова, А.М. Яковлева та ін.

Серед групи людей провели соціологічне опитування щодо їхнього ставлення до антисоціального явища – проституції. О. Роднянський вважає, що її слід легалізувати й тримати в рамках медичного та державного контролю. Це буде значно здоровіше. Тому що, як показує історія людства, домогтися її зникнення практично неможливо, порочні пристрасті нікуди не зникнуть [1]. Протилежної думки О. Макаревич, соліст групи «Машина времени», який однозначно висловлюється проти легалізації проституції, оскільки в противному випадку необхідно буде узаконювати тоді й наркоманію.

Однозначну думку більшості людей щодо легалізації секс-індустрії визначити дуже складно, тому що вона має свої плюси й мінуси.

А. Є. Шпаков проституцію визначає як соціально-негативне явище, що включає в себе сукупність аморальних адміністративно і кримінально-караних проявів, пов'язаних з отриманням матеріальної вигоди із статевих актів з різними особами за заздалегідь обумовлену винагороду [2, с. 7].

На думку Н. А. Аверіної, проституція - це соціальне явище, що являє собою систему актів задоволення жінками сексуальних потреб чоловіків за винагороду та з метою задоволення власних матеріальних потреб, а також пов'язана із цими актами поведінка [3, с. 12]. Виходячи з цього можна зробити висновок, що проституція – це своєрідні послуги, за які отримують плату. Але знову ж таки, Н. А. Аверіна розглядає суб'єктами секс-індустрії тільки жінок. Питання стосовно чоловічої проституції залишається осторонь.

Соціальний підхід дослідження проблеми поширення проституції розкриває її як одну з форм девіантної поведінки. У результаті відсутності іншої можливості задовольнити свої потреби й погоні за легкою наживою, люди вибирають саме цю професію. Слід також зауважити, що суб'єктами такого роду діяльності є як жінки, так і чоловіки. Але в нашому суспільстві прийнято вважати, що жінка, яка надає послуги сексуального характеру за плату – «повія», а чоловік, у свою чергу, – «донжуан».

Вчені-кримінологи відносять проституцію до фонових явищ, оскільки ця так звана професія є аморальним проявом, що суперечить загальноприйнятим нормам поведінки, який тісно пов'язаний зі злочинністю. Тобто, із кримінологічної точки зору – це своєрідна деградація не лише особи, а й усього суспільства в цілому. До того ж аморальний спосіб життя підвищує вірогідність стати жертвою злочину.

Не можна залишити без уваги позиції лікарів стосовно секс-індустрії. На їхню думку, така діяльність тільки збільшує шанси отримати венеричне захворювання або стати ВІЛ-інфікованим. Проте, сучасні повії самі усвідомлюють небезпеку ВІЛ-інфекції і тому в більшості випадків постійно користуються презервативами.

На сьогоднішній день усе частіше зустрічаються випадки легалізації проституції. Замість того щоб боротися з аморальним явищем правники вирішили його узаконити й отримувати від цього прибуток у казну держави. Це вигідно з економічної точки зору, але про духовність і мораль у такому випадку згадувати не доречно. Наприклад, у Швеції секс за оплату – протизаконний і до кримінальної відповідальності притягуються клієнти, а не повії. Цікава ситуація в Угорщині, де «вуличні феї» працюють на законних підставах: професія проститутки прирі-

внюється до індивідуальної трудової діяльності, а послуги такого характеру можна отримати, просто знайшовши оголошення в газеті й зателефонувавши за вказаним номером. У Голландії взагалі офіційно дозволено відкривати публічні доми: борделі виставляють свій товар на вітрини, так щоб клієнти могли вільно робити свій вибір. Латвія також відноситься до числа країн, у яких секс-індустрія дозволена на законодавчому рівні, проте там існують обмеження для жриць-кохання: вони повинні бути повнолітніми, мати документ про проходження медичного огляду й надавати свої послуги лише у власних житлових приміщеннях.

Протилежну сторону бачення проблеми поширення проституції можна прослідкувати в таких країнах, як Іспанія, Аргентина, Швейцарія, де встановлюється кримінальна відповідальність за втягнення в зайняття проституцією осіб, які не досягли певного віку.

Українські законодавці встановили адміністративну відповідальність за зайняття проституцією. Та не можна сказати, що це є ефективним способом протидії такому антисоціальному явищу.

Деякі вчені розглядають процес легалізації проституції як акт визнання даного явища нормальним для нашого суспільства. Проте ніхто з них і не стверджує, що узаконення надання послуг сексуального характеру за гроші є загальноприйнятим. Секс-індустрія занадто глибоко укорінилася в нашому суспільстві й повністю побороти її шляхом заборони навряд чи вдасться.

Слід зазначити, що у вирішенні питання щодо легалізації проституції виділяють як позитивні, так і негативні аргументи.

Позитивні аргументи цієї процедури полягатимуть у тому, що:

- 1) у результаті перетворення проституції в професію будуть установлені високі податки, тобто це є плюсом для економічного розвитку країни;
- 2) встановлений медичний контроль, який у свою чергу допоможе зменшити кількість розповсюджень ВІЛ-інфекцій і венеричних хвороб;
- 3) офіційне закріплення такого роду діяльності значно зменшить кількість клієнтів-користувачів секс послугами, оскільки більшість із них не бажають плямувати свою репутацію.

До негативних аргументів легалізації секс-індустрії можна віднести:

- 1) аморальність та продажність з точки зору психології і соціології;
- 2) якщо це професія, то необхідно, щоб був і відповідний документ про закінчення хоча б як мінімум якихось курсів – але у свою ж чергу, буде абсурдом відкривати навчальні заклади, які б випускали професійних проститутток;

3) легка нажива, за якою будуть гнатися більшість молодих дівчат, оскільки вони вважатимуть це легшим способом заробляти собі на прожиття, аніж навчатися чотири роки у Вузі, а потім ще шукати відповідну роботу;

Перелік позитивних і негативних моментів легалізації проституції можна продовжувати ще довго. Проте якщо не вдається побороти її заборонаю необхідно використати спосіб обмеженого доступу.

Вважаємо, що з позиції кримінального аспекту є недоцільним встановлювати санкції за зайняття проституцією. Крім того, легалізація проституції буде лише підтверджувати загальнодержавну моральну деградацію. Зрозуміло, що створення ефективної системи медичного контролю буде проблематичним і навряд чи повії будуть заводити санітарні книжки, для того щоб показувати їх потенційним клієнтам. Окрім того, важко уявити пенсійне забезпечення секс-працівниць, пенсійний вік якої в середньому становить 30-35 років. Проте, наше суспільство крокує в ногу з часом, тому потрібно розглядати різні варіанти вирішення проблем, які існують на даному етапі розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Проституция: восемь мнений за и против [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://snob.ru/selected/entry/55403>. - Заголовок з екрану.
 2. Шпаков А. Е. Проституция как объект криминологического исследования : Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность 12.00.08 - Уголовное право, криминология ; Уголовно-исполнительное право /А. Е. Шпаков ; Науч. рук. Д. А. Корецкий. - Ростов-на-Дону, 2003. -24 с.
 3. Аверина Н. А. Криминологические изучение и предупреждение органами внутренних дел проституции : Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность 12.00.08 - Уголовное право и криминология ; исправительно-трудовое право / Н. А. Аверина ; Науч. рук. М.М. Бабаев ; Юридический институт МВД России. -М., 1994. - 20 с.
-
-

Васильєв Андрій Анатолійович,

заступник начальника кафедри кримінального права та кримінології
факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства Харківського
національного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент,

Пироженко Олександр Сергійович,

доцент кафедри соціально-економічних дисциплін Комунального
закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської
обласної ради, кандидат юридичних наук

ДО ПИТАННЯ ПРО ВДОСКОНАЛЕННЯ НОРМ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДІЯННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНІ СТАТТЕЮ 297 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Аналіз практики вдосконалення норм, якими передбачено кримінально-правову охорону громадського порядку та моральності вказує на постійну увагу законодавця до проблем належного захисту базових засад розвитку вітчизняного суспільства (аналіз якісних та кількісних показників в цій сфері станом на 20.01.2012 р. здійснив В. В. Кузнєцов [1]). Найбільша кількість пропозицій (законопроектів) щодо внесення змін та доповнень до тих чи інших положень розділу XII Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК України) стосувалися саме покращення законодавчої регламентації ст. 297 КК України.

Один з перших законопроектів (реєстр. № 2160 від 04.03.2008 р.), який був спрямований, насамперед, на посилення кримінальної відповідальності за наругу над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого – єдиний, який був схвалений парламентом (Закон України № 1166-VI від 19.03.2009 р.) і до цього часу залишається чинним.

Усі наступні за ним, які були внесені на розгляд Верховної Ради України, до теперішнього часу не проголосовані (за виключенням одного: реєстр. № 2178а від 30.05.2013 р., ухвалений під час прийняття так званих «диктаторських законів» 16 січня 2014 року; втратив чинність на підставі Закону України № 732-VII від 28.01.2014 р.).

Другий проект (реєстр. № 4076 від 18.02.2009 р.) передбачав доповнення ст. 297 КК України новою частиною із зазначенням в якості кваліфікуючої ознаки мети розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті, приниження національної честі та гідності або образи релігійних почуттів, або привернення уваги громадсь-

кості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів винного. Зазначений законопроект не було включено до порядку денного Верховної Ради. При цьому, більш детального аналізу потребує розгляд питання доцільності внесення запропонованих змін у контексті наявності у п. 3 ч. 1 ст. 67 КК України обставини, що обтяжує покарання: «вчинення злочину на ґрунті расової, національної чи релігійної ворожнечі або розбрату», яку суд при призначенні покарання обов'язково, за її наявності, повинен врахувати. Також слід зазначити, що у разі вчинення будь-якого злочину, що поєднується з розпалюванням національної, расової чи релігійної ворожнечі, дії винного необхідно додатково кваліфікувати за ст. 161 КК України (за правилами сукупності злочинів).

Подальший законотворчий процес в частині удосконалення положень ст. 297 КК України практично не відповідав загальним принципами криміналізації.

Усі наступні законопроекти умовно можна поділити на дві групи:

1) спрямовані на встановлення (в т.ч. і посилення) кримінальної відповідальності за наругу над пам'ятниками, спорудженими в пам'ять тих, хто боровся проти нацизму в роки Другої світової війни – радянських воїнів-визволителів, учасників партизанського руху, підпільників, жертв нацистських переслідувань, а також воїнів-інтернаціоналістів та миротворців (реєстр. № 4362 від 14.04.2009 р.; реєстр. № 8150 від 22.02.2011 р.; реєстр. № 10077 від 17.02.2012 р.; реєстр. № 11167 від 04.09.2012 р.; реєстр. № 2178а від 30.05.2013 р.);

2) законопроекти, що передбачали криміналізацію діянь, пов'язаних із наругою над місцями поховання учасників національно-визвольної боротьби за свободу і незалежність України, жертв репресій тоталітарного комуністичного режиму та геноциду 1932-33 років (реєстр. № 8150-1 від 28.02.2011 р.; реєстр. № 10249 від 22.03.2012 р.; реєстр. № 11167-1 від 14.09.2012 р.; реєстр. № 2730 від 04.04.2013 р.).

Нажаль, під час розробки зазначених проектів законів, превалював лише тимчасовий інтерес до цієї проблематики, про що свідчить відсутність ґрунтовного аналізу необхідності криміналізації окремих протиправних посягань, зокрема через ігнорування вимоги щодо дослідження соціальної обумовленості та поширеності вказаних посягань, а тому жоден з них так і не був доопрацьований згідно рекомендацій як Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України, так і численних пропозицій науковців-криміналістів [див. на-пр.: 2, с. 584–589; 3, с. 380–382].

Основні недоліки законопроектів першої групи полягають в наступному:

а) намагання встановити кримінальну відповідальність за «осквернення» або «руйнування» пам'ятників. При цьому автори проектів не враховують, що указані способи вчинення злочину охоплюються тер-

міном «наруга», під яким у науці кримінального права розуміють вияв неповаги до пам'яті і праху покійного, яка може бути вчинена, зокрема, шляхом осквернення могили, її розкопування, пошкодження ніші в стіні, урни з прахом, осквернення труни, глумління над трупом, пошкодження або руйнування огорожі пам'ятників, інших надмогильних споруд тощо [4].

б) обмежувальне тлумачення предмета злочину. Автори розуміли під ним тільки пам'ятники, споруджені в пам'ять тих, хто боровся проти нацизму в роки Другої світової війни (радянських воїнів-визволителів, учасників партизанського руху, підпільників, жертв нацистських переслідувань). При цьому, поза увагою законодавця залишається чимала кількість пам'ятників, споруджених на честь громадян, які, зокрема, працювали в тилу по 2-3 зміни (від 12 до 18 годин) на заводах і фабриках та випускали озброєння, військову техніку, обмундирування та інші предмети, що «необхідні для фронту». Вказані особи жертвували власним здоров'ям, родиною задля «спільної» мети – «Перемоги».

в) можливість виникнення правових колізій й у зв'язку з встановленням кримінальної відповідальності за досліджувані діяння. Деякі з пам'ятників, які споруджені в пам'ять тих, хто боровся проти нацизму в роки Другої світової війни, визнані об'єктами культурної спадщини і кримінальну відповідальність за знищення, руйнування або пошкодження останніх вже передбачено ст. 298 КК України «Незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини».

Основними зауваженнями до законопроектів другої групи слід визнати:

а) відсутність будь-яких вагомих аргументів на користь посилення кримінальної відповідальності за наругу над місцями поховання учасників національно-визвольної боротьби за свободу і незалежність України, жертв репресій тоталітарного комуністичного режиму та геноциду 1932-33 років;

б) утрудненість визначення того, кого саме слід визнавати учасником національно-визвольної боротьби за свободу й незалежність України, жертвою репресій тоталітарного комуністичного режиму чи жертвою геноциду 1932-1933 років. Зокрема, виникають запитання: чи має бути ухвалене судове рішення про визнання конкретної особи такою жертвою, чи має бути про це зазначено на її могилі? [2, с. 588].

в) відсутність чітко визначеного об'єкта кримінально-правової охорони, на захист якого спрямовані пропоновані зазначені у проектах законів зміни до ст. 297 КК України.

Спільним недоліком для обох груп законопроектів є чітка взаємна виключність стрижневих положень норм про кримінальну відповіда-

льність. Зокрема, діяння, передбачені першою групою законопроектів, не згадуються у проектах законів другої групи. І навпаки: у проектах законів щодо удосконалення кримінально-правової охорони пам'ятників, споруджених в пам'ять тих, хто боровся проти нацизму в роки Другої світової війни, відсутні будь-які норми, покликані забезпечувати охорону місць поховання учасників національно-визвольної боротьби за свободу і незалежність України, жертв репресій тоталітарного комуністичного режиму та геноциду 1932-33 років.

Враховуючи викладене слід вказати, що норми, якими поставлено під охорону об'єкти (пам'ятники) історичного, культурного та археологічного значення безумовно потребують конкретного матеріального втілення у виді норм-заборон, за порушення яких має наставати кримінальна відповідальність як найбільш суворий вид юридичної відповідальності за чинним законодавством. Втім, їх конкретизація повинна продукуватися соціально-правовими, кримінологічними, судовими, міжнародно-правовими факторами криміналізації, але ніяк не політичними [5]. При цьому законопроекти повинні підлягати більш детальній оцінці та аналізу, зокрема, через проведення кримінологічної експертизи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кузнецов В. В. Кримінально-правова охорона громадського порядку та моральності: особливості законотворчого процесу / В. В. Кузнецов // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2012. – № 1(3). – С. 20–27.
2. Актуальні питання діяльності слідчих підрозділів органів внутрішніх справ України : зб. наук. праць факультету з підготовки слідчих ХНУВС за 2012 рік / за заг. ред. С. М. Гусарова, О. М. Бандурки. – Х. : Диса плюс, 2013. – 732 с.
3. Актуальні питання діяльності слідчих підрозділів органів внутрішніх справ України : зб. наук. праць факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства ХНУВС за 2013 рік / за заг. ред. С. М. Гусарова. – Х. : НікаНова, 2014. – 696 с.
4. Юсупов В. В. Криміналістична характеристика наруги над могилою: аналіз елементів / В. В. Юсупов // Форум права. – 2008. – № 2. – С. 507–512 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2008_2_76.pdf.
5. Кузнецов В. В. Сучасні фактори нормотворення у сфері кримінального права / В. В. Кузнецов // Вісник Верховного Суду України. – 2007. – № 12. – С. 37–40.

Галемін Олександр Анатолійович,

ад'юнкт кафедри кримінального права та кримінології факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: **Шаблистий Володимир Вікторович**, начальник кафедри кримінального права та кримінології факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ОКРЕМІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ХУЛІГАНСЬКІ ДІЇ, ЩО СУПРОВОДЖУЮТЬСЯ ОПОРОМ ПРЕДСТАВНИКОВІ ВЛАДИ

Якщо переглянути історію вітчизняного законодавства про кримінальну відповідальність за хуліганство в цілому, то з'ясується, що громадський порядок, який є об'єктом цього злочину, регламентувався не тільки нормами кримінального права, а й нормами інших галузей також.

В.М. Шинкарук проаналізував найвідоміші нашому поколінню такі правові пам'ятки, як Литовські статuti, Права, за якими судиться малоросійський народ, Руську Правду, акти козацького періоду, законодавство Російської імперії, і дійшов висновку, що в них відсутні норми, згідно яких би наставала кримінальна відповідальність за хуліганство [1, с. 149-153].

Разом з тим, слід звернути увагу не просто на таке явище як хуліганство, зосередившись на відповідальності за цей злочин, що ще й супроводжується вчиненням опором представникові влади, а саме працівнику міліції. І в цьому є своя необхідність, враховуючи сьогоденну ситуацію в країні.

Для початку хотілося б підмити, що походження самого терміну «хуліганство», до якого ми так звикли, точно не є з'ясованим, але відомо, що вже з 1898 р. він застосовувався лондонськими поліцейськими в рапортах. Існує також версія, що він пішов від імені Патріка Хулігена, ірландського громили 19 століття. Як злочинне діяння хуліганство вперше закріплене в Кримінальному кодексі (далі – КК) УРСР в 1922 р.

Сьогодні ж відповідальність за хуліганство закріплена в ст. 296 КК України та деяких інших статтях, для яких громадський порядок виступає об'єктом злочину. Такі ознаки, як здоров'я потерпілого, власність та авторитет органів влади є факультативними. Інші і не менш важливі ознаки: «грубе порушення громадського порядку», «явна не-

повага до суспільства». Але, говорячи про об'єкт цього злочину, необхідно пам'ятати, що крім громадського порядку, злочинець посягає ще й на гідність людини. Шкода неодмінно заподіюється знайомим і в більших випадках незнайомим людям, особам, які ці дії припиняють, і звичайно ж працівникам правоохоронних органів.

Згідно з ч. 3 ст. 296 КК України, хуліганством будуть визнані дії, передбачені ч. 1 або 2 цієї статті, якщо вони, зокрема, були пов'язані з опором представникові влади або представникові громадськості, який виконує обов'язки з охорони громадського порядку [2, с. 177].

Опір як ознака хуліганства знаходить вияв у активній протидії представникові влади щодо виконання ними службових обов'язків або в активній протидії представникові громадськості, який виконує обов'язки з охорони громадського порядку, чи громадянину у виконанні ним громадського обов'язку щодо припинення хуліганських дій. Під поняття опору підпадають такі дії винного, як відштовхування, спроба вирватись при затриманні, погроза побиття у відповідь на вимогу представника влади або громадськості припинити хуліганські дії, нанесення цим особам побоїв, тілесних ушкоджень тощо [3, с. 47]. Тож такі дії караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.

Не все так просто, як може здатись на перший погляд. Річ у тім, що в ст. 342 КК України також встановлено відповідальність за опір представникові влади або працівникові правоохоронного органу під час виконання ними службових обов'язків. За погрозу або насильство щодо працівника правоохоронного органу у зв'язку з виконанням цим працівником службових обов'язків покарання передбачене в ст. 345 КК України. Це свідчить про наявність конкуренції кримінально-правових норм, що призводить часто до помилок у правозастосовній практиці при кваліфікації цього злочинного діяння. А це у свою чергу свідчить про те, що за одні й ті самі дії вирок суду може бути м'якіший, ніж той, на який дійсно заслуговує порушник, та й навпаки.

Таку помилку можна розглянути на прикладі вироку місцевого Личаківського суду м. Львова щодо Г. Було вказано, що 25 травня 2002 р. підсудний близько 22 г. 40 хв. перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння в парку вчинив хуліганство, а саме справляв свої природні потреби у невстановленому для цього місці та ще й на очах у оточуючих. Після цього вчинив опір працівникам міліції Я. і С., які у свою чергу виконували свій прямий службовий обов'язок і намагались припинити його протиправні дії. Як результат правоохоронці отримали від Г. легкі тілесні ушкодження, розірвану сорочку, словесну образу. У суді його дії кваліфікували за ч. 1 ст. 296, ч. 2 ст. 342, ч. 2 ст. 345 та ч. 1 ст. 347 КК України.

У вищезазначених статтях зустрічаються такі спільні поняття, як представники влади, службовий обов'язок та опір. У своїй статті В.В. Налуцишин дає визначення цим поняттям. На його думку, під представником влади слід розуміти службову особу, яка наділена правом вимагати від фізичних та юридичних вчинення дій щодо дотримання законності. Працівників міліції також віднесено до кола посадових осіб згідно із Законом України «Про міліцію» від 20 грудня 1990 року. Службовими обов'язками працівника правоохоронного органу (зокрема і міліціонера) називають ті обов'язки, що регламентують правоохоронні і правозастосовчі функції. Щодо опору, то під ним слід розуміти активну протидію правомірній діяльності потерпілого від цього злочину

Отже, можливо було б доцільно прийняти одну статтю замість цих трьох, в якій передбачалося покарання за опір представнику влади в всіх його можливих варіантах. Це зменшило би кількість помилок при застосуванні даного злочинного діяння, полегшило роботу правоохоронних органів. Тому обґрунтування наведеного положення або ж його спростування, на нашу думку, потребує свого окремого комплексного дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Шинкарук В. М. Хуліганство: историко-социальные аспекты / В. М. Шинкарук // Общественная безопасность и ее законодательное обеспечение: материалы Всероссийской науч.-практ. конф., г. Астрахань, 19-20 апреля 2001 года. – Астрахань : Изд-во АГГУ, 2001. – С. 149-153.
 2. Налуцишин В. В. Хуліганство : питання відповідальності та кваліфікації / В. В. Налуцишин // Теоретико-прикладні проблеми протидії організованим злочинності: матеріали всеукраїнської конференції в м. Львів, 8-9 квітня, 2005 р., Ч. 1. – С. 175-179.
 3. Налуцишин В. В. Питання кваліфікації хуліганства / В. В. Налуцишин // Прокуратура. Людина. Держава. – 2005 – № 7. – С. 44-52.
-

Дуйловський Олександр Вікторович,

ад'юнкт кафедри кримінально-правових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: **Шалгунова Світлана Аполлінаріївна**, професор кафедри кримінального права та кримінології факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМИ ЗАПОБІГАННЯ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ ЗБРОЇ

Озброєна злочинність один із видів злочинності, що визначається сучасними кримінологами як найбільш небезпечний серед інших видів злочинності. Якщо у 90-ті роки минулого століття значну небезпеку для українського суспільства складала організована злочинність, яка проявлялася в найбільш небезпечних її формах: групових умисних вбивствах, вбивствах на замовлення, вимаганнях. В сучасному українському суспільстві прояви організованої злочинності перейшли у розряд більш «цивілізованих», її представники стали обирати інші способи розв'язання конфліктів. Оскільки представники організованої злочинності більшою часткою легалізувалися в економічній сфері, то проведення таких показових та масових акцій з умисними вбивствами на «кримінальних розборках» втратили свою залякуючу та виховну роль для інших представників криміналітету.

Останні роки можна виділити такий вид злочинності, як озброєна, який, на думку зарубіжних кримінологів, став більш небезпечним, ніж організована.

Згідно із статистичними даними Департаменту інформаційно-аналітичного забезпечення МВС за 2013 рік по країні ОВС було зареєстровано 13598 кримінальних проваджень за ознаками складу злочину, передбаченого ст. 263 КК України «Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами». Незаконне поводження із вогнепальною зброєю в загальній кількості зареєстрованих проваджень склала 8991 випадок (за ст. 263 ч. 1 КК України), а 6631 (48,7 %) проваджень було закрито на підставі відсутності події злочину та відсутністю складу злочину (ст. 284 ч. 1 п.п. 1, 2 КПК України). У 6458 (47,5 %) кримінальних провадженнях за 2013 рік повідомлено про підозру 6406 особам. Всього закрито 5048 проваджень (56,3 %) [1].

Такий високий відсоток закритих проваджень (майже половина) свідчить про необґрунтовані порушення кримінальних проваджень та оголошення підозри особам, які не вчиняли суспільно небезпечних ді-

янь. Така ситуація, на наш погляд, є результатом сукупності декількох обставин: 1) це показник упередженого ставлення слідчих до осіб, відносно яких порушуються кримінальні провадження за незаконне поводження з вогнепальною зброєю; 2) відсутність належних знань з кримінального та адміністративного права у слідчих, які порушують кримінальні провадження; 3) неможливість проведення оперативно-розшукових дій згідно КПК України 2012 року без порушення кримінального провадження для встановлення оперативним шляхом ознак злочину.

Крім того, необхідно відзначити й те, що кількість випадків незаконного обігу вогнепальної зброї на території України значно збільшилася. Події останніх місяців свідчать, що особи, які приймають участь у масових заворушеннях, групових порушеннях громадського порядку добре екіпіровані, у т.ч. і озброєні вогнепальною зброєю. Однак, відносно учасників таких масових акцій кримінальні провадження не порушуються, до відповідальності явно і беззаперечно винні особи не притягуються. Все це призводить не лише до формування почуття безкарності у тих, хто вчиняє озброєні злочини, а й до прагнення вчинення нових злочинів, іще більш небезпечних та шкідливих.

Найбільш криміногенними у плані незаконного обігу вогнепальної зброї є наступні регіони країни: Дніпропетровська – 1248, Донецька – 1045, Луганська – 942, Харківська – 772 області та в АР Крим – 970. Найбільше злочинів вказаної категорії зареєстровано, як бачимо. В тих регіонах, які на цей час стали місцем проведення антитерористичної операції. Однак, говорити лише про ці показники у поточному році – буде не об'єктивно. За час політичної нестабільності в країні та проведення антитерористичної операції порахувати кількість зброї, яка потрапила в незаконний обіг, неможливо.

За даними МВС України, показники щодо незаконного обігу зброї є дещо суперечливими. Так, в одному із звітів зазначено: 1. Найменші показники випадків незаконного обігу зброї зареєстровані у м. Києві (64,1 %), АР Крим (87,6 %), в м. Севастополі (79,7 %), в Тернопільській області

(84,7 %). При цьому питома вага закінчених кримінальних проваджень у Львівській (27,2 %), Волинській (32,6%) та Миколаївській (34,9 %) областях, в м. Севастополі (24,4 %) та в м. Києві (29,3 %) є нижчою, ніж у середньому по країні в цілому. 2. Найбільша кількість злочинів, вчинених з використанням вогнепальної зброї, була виявлена та зареєстровано в наступних регіонах: Дніпропетровська область – 111, 51 закрито, по 44 встановлено осіб, причетних до їх вчинення, 9 нерозкриті;

Запорізька область – 65 зареєстровано, 38 закрито, 16 розкрито; Донецька область – 62, 23 закрито, 24 розкрито; м. Київ – 44 зареєстровано, 8 закрито, 14 розкрито [1].

Фактично, одночасно по місту Києву зареєстровано найменші показники незаконного обігу зброї і найбільші показники випадків вчинення злочинів зі зброєю, що перебуває в незаконному обігу. Як видно із наведених даних, практично половина кримінальних проваджень була закрита, що може бути не лише показником низької якості роботи слідчих, оскільки необґрунтовано порушуються провадження, а й показником приховування злочинів шляхом закриття кримінальних проваджень.

З використанням зброї у минулому році було вчинено 66 (3,4 %) умисних вбивств. Нерозкритими залишилися 26 (39,4 %) умисних вбивств, вчинені з використанням вогнепальної зброї та вибухових пристроїв. Упродовж 2013 року слідчими, без урахування закритих, розпочато 1955 кримінальних проваджень за фактами очевидних умисних вбивств (на 306 або 13,5 % менше, ніж у 2012 році (2261)). У 1826 (93,4 %) кримінальних провадженнях по умисних вбивствах встановлено підозрюваних. У 2012 році цей показник складав 86,7 %. Низькими є показники з розкриття умисних вбивств за 2013 рік по наступних регіонах: Тернопільська (87,5 %), Житомирська (93 %), Чернівецька (82,4 %), Закарпатська (82,4%) області, м. Київ (86,4 %), м. Севастополь (86,7 %). Умисні вбивства минулих років, що залишилися нерозкритими, так само великі. На 01.01.2014 року по країні залишається нерозкритими 6880 умисних вбивств. За період 2013 року було розслідувано всього 531 такий злочин (7,2 % від 6880). Найбільш низькі показники з розкриття умисних вбивств минулих років у Донецькій (3 %), Полтавській (3,5 %), Миколаївській (4,5 %), Чернівецькій (4,9 %), Житомирській (5,6 %), Київській (5,8 %) областях, АР Крим (4,9 %) та м. Києві (4,7 %).

Таким чином, статистичні дані по умисних вбивствах, вчинених з використанням вогнепальної зброї та вибухових пристроїв також підтверджують низьку якість слідчої та оперативно-розшукової роботи ОВС.

Однією із небезпечних тенденцій є збільшення озброєних розбійних нападів на відділення комерційних банків, що стало предметом особливої уваги з боку Головного слідчого управління МВС України та управлінь в областях. Так, у 2013 році було вчинено 14 розбійних нападів на відділення та філії банківських установ, з яких розкрито лише 7 (50 %). Переважна більшість нападів розкрита по Донецькій (3), Херсонській (2) областях, м. Києву (2). У 2014 році кількість таких на-

падів зросла майже удвічі лише у першій половині року, при тому, що напади були поєднані із підпалами банківських відділень, що призвело до повного припинення їх роботи та закриття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Огляд про службову діяльність слідчого апарату органів внутрішніх справ України за 2013 рік. – К.: ГСУ МВС України, 2013.
-

Єрмаченкова Юлія Володимирівна,

слухач магістратури факультету підготовки фахівців для підрозділів
слідства Дніпропетровського державного університету внутрішніх
справ

Науковий керівник: **Шаблистий Володимир Вікторович**, начальник
кафедри кримінального права та кримінології факультету підготовки
фахівців для підрозділів слідства Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

МІСЦЕ БЕЗПЕКИ ДИТИНИ В СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА МОРАЛЬНОСТІ

З набуттям незалежності Україна стала правовою, демократичною державою, найвищою соціальною цінністю якою є людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека, як проголошує в ст. 3 основний її закон – Конституція. Визнання статусу незалежності вимагає застосування ряду заходів та методів, що забезпечили б гарантії збереження вищезазначених цінностей, яке включає в себе не лише попередження їх загрозам, а й усунення наслідків від протиправних посягань на них.

Сучасний стан правопорядку в Україні характеризується доволі складною криміногенною обстановкою, зокрема у сфері охорони громадського порядку. Масові порушення громадського порядку, як свідчить практика, зачіпають цілу низку відносин, що охороняються законом, зокрема у сфері власності, життя та здоров'я громадян, роботи органів державної влади тощо. Поведінка натовпу зазвичай є агресивною, безконтрольною та залежною від зовнішніх факторів, що характеризується підвищеною суспільною небезпекою. Нерідко ці дії набувають соціально загрозливих форм та мають тяжкі наслідки (вбивства на ґрунті расових, міжнаціональних або міжетнічних конфліктів, знищення пам'яток історії та культури, групові погроми й підпали, силове захоплення споруд і ділянок місцевості, вияви тероризму тощо) [1, с. 3].

Слід зазначити, що значна кількість злочинів проти громадського порядку вчиняється саме неповнолітніми, тобто особами, які не досягли 18-річного віку. Їх поведінка носить непередбачуваний характер в силу того, що це особи з несформованою у повній мірі психікою, а тому окрім зовнішніх факторів, які безумовно впливають на їх діяння, ними керує ще й недостатність внутрішніх, психофізіологічних елементів, які складають її особистість.

Формуючись як доросла людина, дитина проходить один з найскладніших періодів – підлітковий, який характеризується не лише

психофізіологічним зростанням, а й соціальним. Безумовно, одну з найважливіших ролей в цей час відіграє сім'я, але поряд з цим ненайменший вплив має й зовнішнє середовище, в якому знаходиться дитина поза межами впливу батьків. Підлітковий вік характеризується бажанням самостійності, незалежності від будь чого та від будь-кого. В цей період діти дуже часто не усвідомлюють повною мірою ситуації в яких опиняються, а також весь спектр наслідків своїх діянь, які часто є в тому числі й протиправними.

Одним з яскравих прикладів неправильного усвідомлення своїх діянь, є поведінка неповнолітніх під час проведення масових заходів: футбольні матчі, концерти, акції та ін. Дуже часто їх поведінка призводить до порушення громадського порядку, які іноді мають настільки небезпечний характер, що містять в собі навіть склад певних видів злочинів. Щоб достатньою мірою зрозуміти, що включають в себе протиправні діяння, що загрожують громадському порядку а також визначитись із факторами, що можуть вплинути на зниження їх рівня серед неповнолітніх, логічно по-перше буде визначитись, що включає в себе цей самий громадський порядок.

Взагалі громадський порядок – це досить широка соціальна категорія, оскільки його складовими елементами можуть бути: правопорядок, державний порядок, порядок управління з одного боку; звичаї, етичні і моральні правила поведінки – з іншого [2, с.15].

Вперше в сучасному вітчизняному законодавстві поняття «громадський порядок» як категорія права з'явилося в ст. 1 Закону України «Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів» від 8 липня 2011 року, як сукупності суспільних відносин, що забезпечують нормальні умови життєдіяльності людини, діяльності підприємств, установ і організацій під час підготовки та проведення футбольних матчів шляхом встановлення, дотримання і реалізації правових та етичних норм.

З даним визначенням можна погодитись, але воно не несе собі так звану ознаку загальності поняття, тобто стосується всього кола елементів, що має включати в себе громадський порядок. Дане визначення має певні обмеження: часові та територіальні. Часові обмеження визначають лише період проведення такого масового заходу як футбольний матч, а територіальні в свою чергу – місце, яке також є специфічним. Але вказані характеристики певним чином не можуть бути визнані загальними для масових заходів, через те, що кожен з них має особливий, «індивідуальний» характер. Таким чином, зазначені характеристики не можуть повністю впливати на визначення поняття громадського порядку. Таким чином зміст цього поняття, який висвітлено

у вищезазначеному законі можна покласти в основу такого, що визначатиме суть громадського порядку взагалі.

Вважаємо, що під громадським порядком слід розуміти відносини у суспільстві, основними засадами яких виступають загальноприйняті норми моралі й поведінки, основні з яких врегульовані відповідними нормами права і забезпечують нормальне функціонування державної діяльності та природне існування людей, нормальні умови їх праці, побуту та відпочинку.

Отже, визначившись із терміном «громадського порядку» необхідно зазначити наступне. Суспільна небезпека діянь, що посягають на громадський порядок полягає в тому, що вони заподіюють або ставлять під загрозу заподіяння істотної шкоди громадському порядку і моральним основам життя суспільства. Проведення масових заходів передбачає велике скупчення народу, створення натовпу, вагому частину якого складають саме неповнолітні особи. Не потребує приділення значної уваги той факт, що відвідування таких заходів особами поодиноці майже не зустрічається, адже дана категорія людей прагне до спілкування. Так звані компанії товаришів, будучи присутніми чи то на футбольному матчі, чи то на концерті відомого гурту, за великим рахунком це не має значення, часто організовують групові дії, що несуть ознаки протиправності.

Повертаючись до того моменту, що діти віком до 18 років мають недостатньо сформовану поведінку, їх психіка є уразливою, а в сукупності з бажанням спілкування з однолітками й їх спільними, не завжди правомірними, поглядами на життя окрім організації групових дій, вони активно беруть участь в них, навіть якщо не є їх ініціаторами. Тут важливим фактором виступає певний «азарт», прагнення довести своєю протиправною поведінкою незалежність, дорослість.

Значний вплив на поведінку неповнолітніх має приклад поведінки дорослих. Не є таємницею, що під час проведення масових заходів значна кількість присутніх на ньому людей знаходяться під впливом алкогольного, чи, навіть, наркотичного сп'яніння. Саме під таким впливом люди часто вчиняють злочини, в тому числі й у сфері громадського порядку. Окрім цього є випадки й втягнення неповнолітніх в таку злочинну діяльність. На підставі цього можна зробити висновок, що одним з факторів, що впливає на протиправну поведінку дітей є незаконна поведінка дорослих, яка в більшості є такою під впливом алкогольного сп'яніння. Якщо звичайному житті спілкування підлітків з дорослими під час відпочинку не є доволі частим, то під час масових заходів це явище зустрічається доволі часто. Таким чином, було б доцільним під час проведення певного масового заходу заборонити продаж алкогольних напоїв незалежно від віку особи, яка бажає його придбати.

Для формування правосвідомості дитини має проводитись профілактична діяльність. Неможливо ефективно впливати на злочинність, не знаючи її причин та умов. Виявлення та аналіз детермінантів злочинності є вихідним етапом для профілактики злочинів, яка має включати виявлення й нейтралізацію криміногенних факторів, що сприяють вчиненню злочинів; створення на основі аналізу криміногенної обстановки умов, що перешкоджають вчиненню злочинів; внесення пропозицій щодо ослаблення, нейтралізації або усунення причин і умов злочинності; здійснення правової пропаганди і правового виховання; формування суспільної думки, що об'єктивно відображає діяльність щодо профілактики злочинів; організацію і здійснення технічних і інших заходів щодо забезпечення особистої та суспільної безпеки; патрулювання силами органів правопорядку і громадськості у місцях з найбільш високим рівнем злочинності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Копотун І. М. Громадський порядок як об'єкт кримінально-правової охорони : автореф. дис... на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / І. М. Копотун. – Київ, 2008. – 22 с.
 2. Дзюба В. Т. Уголовно-правовая защита личности и деятельности работников милиции и народных дружинников : учебное пособие / В. Т. Дзюба. – К. : НИиРИО Киевской высшей школы МВД СССР им. Ф. Э. Дзержинского, 1989. – 126 с.
-

Кануннікова Карина Валеріївна,

курсант 3-го курсу факультету з підготовки фахівців для підрозділів міліції громадської безпеки та кримінальної міліції у справах дітей Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: **Гарна-Іванова Інна Олександрівна**, доцент кафедри адміністративного права та процесу Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ГРОМАДСЬКИХ ФОРМУВАНЬ В СФЕРІ ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

Адміністративно-правова охорона громадського порядку представляє собою виконавчо-розпорядницьку діяльність органів державного управління, що складаються з встановлених обов'язкових правил поведінки, створення необхідних умов для їх виконання, а також здійснення адміністративного нагляду і вжиття заходів впливу.

Сприяють діяльності громадських формувань з охорони громадського порядку відповідно органи виконавчої влади, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування, посадові особи цих органів, керівники підприємств, установ, організацій у межах своєї компетенції, а також громадяни.

За умов становлення й розвитку демократичної правової держави боротьба зі злочинністю розглядається як важливий напрям внутрішньої політики України. Залучення населення до охорони громадського порядку та профілактики правопорушень є одним з пріоритетних шляхів протидії злочинності, зменшення масштабів її розповсюдження, покращання криміногенної обстановки. Це суттєвий резерв у сприянні роботі працівників органів внутрішніх справ в охороні правопорядку в країні, що вимагає належного правового забезпечення.

Базовим законодавчим документом, на який повинні спиратися працівники ОВС у справі залучення громадян до охорони громадського порядку та профілактики правопорушень, є Конституція України, норми якої є нормами прямої дії і мають найвищу юридичну силу. Згідно зі ст. 36 Основного Закону громадянам України надається право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів. Водночас, у ст. 27 визначено, що кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань [1]. У розвиток цих

норм Законом України "Про міліцію" від 20 грудня 1990 р. передбачено, що міліція має право для виконання покладених на неї завдань залучати громадян за їх згодою до взаємодії у порядку, встановленому законами, що регулюють профілактичну та оперативно-розшукову діяльність. Примусове залучення громадян до співробітництва з міліцією забороняється (ст. 6) [2]. Крім цього, оперативним підрозділам міліції законом надане право встановлювати конфіденційне співробітництво з громадянами на засадах добровільності та використовувати їх добровільну допомогу (ст. 8 Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність" від 18 лютого 1992 р.). [3]. Наведені норми є правовою основою залучення населення до охорони громадського порядку та профілактики правопорушень, а також підставою для розробки інших законодавчих актів, прийняття підзаконних, відомчих нормативних документів, втілення спеціальних програм і заходів.

Згідно із ЗУ «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» громадські формування з охорони громадського порядку можуть створюватися на засадах громадської самодіяльності у вигляді:

- 1) зведених загонів громадських формувань;
- 2) спеціалізованих загонів (груп) сприяння міліції;
- 3) асоціацій громадських формувань (ст. 1) [4].

В окремих випадках можуть створюватися й інші типи громадських об'єднань з охорони громадського порядку. Громадські формування з охорони громадського порядку та профілактики правопорушень створюються за місцем роботи, навчання або проживання.

Основними завданнями громадських об'єднань у сфері охорони громадського порядку є: надання допомоги органам внутрішніх справ у забезпеченні громадського порядку і громадської безпеки, запобігання адміністративним проступкам і злочинам; інформування органів внутрішніх справ про вчинені злочини або ті, що готуються, місця концентрації злочинних угруповань; сприяння органам внутрішніх справ у виявленні та розкритті злочинів, розшуку осіб, які їх вчинили, захисті інтересів держави, підприємств, установ, організацій, громадян від злочинних посягань; участь у забезпеченні безпеки дорожнього руху та боротьбі з дитячою бездоглядністю і правопорушеннями неповнолітніх. Члени громадських формувань можуть залучатися до патрулювання, виставлення постів на вулицях, майданах, залізничних вокзалах, в аеропортах, морських і річкових портах, у місцях компактного проживання громадян, розташування підприємств, установ і організацій, навчальних закладах [4].

Закон надає право членам громадських формувань застосовувати заходи фізичного впливу, спеціальні засоби індивідуального захисту та

самооборони, заряджені речовинами сльозоточивої та дратівної дії (ст. 14) [4]. З урахуванням підвищеної суспільної небезпеки, що виникає при застосуванні заходів фізичного впливу або спеціальних засобів, члени громадських формувань під керівництвом працівників органів внутрішніх справ попередньо мають пройти відповідний навчальний курс. У процесі навчання працівники міліції повинні роз'яснити членам громадського формування надані їм права та обов'язки.

Останнім часом набуває поширення практика тісної взаємодії громадян з органами внутрішніх справ з питань охорони правопорядку. Так, у зв'язку з обставинами, що склалися в країні для підвищення ефективності роботи органів внутрішніх справ у боротьбі зі злочинністю та профілактики правопорушень в місті Харкові та Харківській області 15 квітня 2014 року харків'яни утворили громадське формування з охорони громадського порядку і державного кордону «Громадська Самооборона».

Цілі та завдання «Громадської Самооборони»:

- цивільний контроль над роботою державних чиновників і над якістю наданих послуг у всіх сферах нашої життєдіяльності;
- надання допомоги МНС та Збройним Силам України в разі військових дій або інших обставин;
- надання допомоги та сприяння міліції та іншим силовим структурам у наведенні порядку і спокою в регіоні, громадський контроль над їх дією і бездіяльністю [5].

Узагальнюючи вищесказану думку, можна зробити наступний висновок, що рівень взаємодії органів внутрішніх справ із громадськими формуваннями у забезпеченні громадського порядку та профілактиці правопорушень зріс, але, на нашу думку, ефективність діяльності громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону була б значно вищою, якби були усунуті наступні причини:

- формальне ставлення окремих керівників органів внутрішніх справ та місцевих органів самоврядування до виконання Закону України „Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону”, недооцінка ними важливості залучення громадян до охорони правопорядку на даному етапі розбудови держави, що зменшує роль громадських формувань у справі реагування на негативні зміни в стані оперативної обстановки на місцях;
- органи внутрішніх справ не завжди вживають спільно з органами державної влади і місцевого самоврядування відповідні заходи щодо створення та відновлення діяльності громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону на

підприємствах, установах, організаціях, у закладах освіти, а також матеріально-технічного забезпечення їх діяльності;

- наявність порушень посадовими особами державних органів, окремих підприємств, установ та організацій вимог Закону України „Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону” у частині добровільного волевиявлення особи щодо участі її в громадському формуванні правоохоронної спрямованості, оскільки відомі випадки, коли працівників примушували вступати у громадські формування, а також коли працівників вважали членами громадських формувань без їх відома;

- законодавчо визначити механізм матеріального стимулювання та забезпечення соціального захисту членів формування на випадок поранення, каліцтва або смерті під час виконання завдань з охорони громадського порядку і державного кордону.

Вирішення вищевказаних і деяких інших питань значно поліпшило б ефективність діяльності громадських формувань щодо забезпечення належного громадського порядку і громадської безпеки, захисту прав і свобод громадян, інтересів суспільства та держави від протиправних посягань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України : Основний Закон України : від 28 червня 1996 року, № 254к/96-ВР (із змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
 2. Про міліцію: Закон України, від 20.12.1990 р. № 565-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – №4. – ст. 20.
 3. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України: від 18 лютого 1992 р. № 2135-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – №22. – Ст. 303.
 4. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону: Закон України: від 22 червня 2000 р. № 1835-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – №40. – Ст. 338.
 5. Громадська самооборона [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://samooborona.kh.ua/>.
-

Коломієць Світлана Василівна,

здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Блага Алла Борисівна**, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін факультету права та масових комунікацій Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА МОРАЛЬНОСТІ, ВЧИНЕНИМ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ЗБРОЇ

Як зазначається у Концепції реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1209-р від 30 листопада 2011 р., кризові процеси, що відбуваються в соціально-економічній сфері, призвели до ускладнення криміногенної ситуації, зміни структури злочинності та зумовили виникнення нових форм і способів учинення протиправних діянь [1].

Порівняння даних за 10 місяців 2014 року з аналогічним періодом 2013 року свідчить про тенденцію до погіршення характеру суспільної небезпеки злочинності та збільшення масштабів криміналізації багатьох сфер життєдіяльності населення. Поряд із зменшенням кількості зареєстрованих злочинів невеликої та середньої тяжкості збільшилась кількість тяжких та особливо тяжких злочинів, суспільно небезпечних діянь проти основ національної безпеки України; проти волі, честі та гідності особи; проти громадської безпеки; злочинів у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації; військових злочинів. Поява серед населення маси нелегальної зброї внаслідок військових дій на Донбасі, недосконалість системи реінтеграції бездомних осіб і безпритульних дітей, соціальної адаптації осіб, звільнених з місць позбавлення волі, невирішеність питання щодо примусового лікування осіб, хворих на алкоголізм, спричиняють збільшення кількості злочинів, учинених повторно, у громадських місцях, із застосуванням зброї.

Так, за вказаний період часу в Україні було зареєстровано 3201 злочин, вчинений із застосуванням зброї та вибухових речовин (що становить 0,67 % від загальної кількості зареєстрованих злочинів), тоді як у 2013 році їх було зареєстровано майже вдвічі менше – 2068 або 0,36%

[2, 3]. Зазначимо, що значна кількість злочинів такого роду посягає на громадський порядок та моральність.

Наразі законодавець не надає поняття громадського порядку, тому різні автори розуміють його по-різному. Так, наприклад, автори мультимедійного навчального посібника «Кримінальне право. Особлива частина» під громадським порядком як об'єктом злочинів, передбачених розділом XII Особливої частини КК України розуміють суспільні відносини, які засновані на загальноприйнятих правилах поведінки, моральних принципах, найбільш важливі з яких урегульовані нормами права і покликані забезпечити нормальне функціонування різних установ та підприємств, недоторканість власності, життя та здоров'я, честь та гідність людей, а також нормальні умови їх праці, побуту і відпочинку [4]. І. М. Даньшін, М. І. Загородніков, С. С. Яценко розглядають його в двох значеннях: у широкому і вузькому розумінні, а В. Т. Дзюба, Н. Ф. Кузнецова трактують громадський порядок однозначно, не поділяючи його на види. Ми поділяємо думку В. І. Осадчого, який вважає громадський порядок явищем динамічним, оскільки воно обумовлене поведінкою людей у відповідності чи ні з нормами, які регулюють суспільні відносини громадського порядку [5, с. 24].

Оскільки законодавець також не надав вичерпного поняття моральності, в юридичній та соціологічній літературі так само ведуться спори щодо її визначення. До того ж прийнято розрізняти поняття моральності та моралі. Вільна енциклопедія Вікіпедія визначає моральність як внутрішню установку індивіда діяти відповідно до своєї совісті і вільній волі – на відміну від моралі, яка, поряд з законом, є зовнішньою вимогою до поведінки індивіда [6]. Крім того, в юридичній літературі моральність подекуди пов'язують із «громадською мораллю», «громадською моральністю», «суспільною мораллю» та «суспільною моральністю» [7, с. 109].

Аналіз розділу XII Особливої частини Кримінального кодексу України дозволив зробити висновок, що із 13 передбачених у ньому злочинів 6 можуть бути вчинені із застосуванням зброї чи вибухових речовин. При цьому деякі з норм цього розділу вступають у конкуренцію одне з одним. Так, зазначається, що з диспозиції статті 293 КК України слідує, що ця стаття фактично передбачає відповідальність за певні дії, які призвели до грубого порушення громадського порядку. Водночас, за вчинення хуліганства, що якраз і полягає у «грубому порушенні громадського порядку», окремо встановлена кримінальна відповідальність у статті 296 КК України. Більше того, ст. 293 КК України конкурує зі ст. 294 КК України (масові заворушення), ч. 2 ст. 296 КК України (хуліганство, вчинене групою осіб) і ст. 341 КК України (захоплення державних або громадських будівель чи споруд), а ст. 294 КК

України конкурує, зокрема в частині захоплення будівель або споруд, – зі ст. 341 КК України в частині захоплення відповідних будівель чи споруд з метою перешкоджання нормальній роботі підприємств, установ, організацій. Це створює невинуватені складнощі для кваліфікації злочинів. З іншого боку, ст. 293 КК України конкурує з рядом статей Кодексу України про адміністративні правопорушення, наприклад з ч. 3 ст. 122 (порушення правил зупинки, стоянки, що створюють перешкоди дорожньому руху або загрозу безпеці руху), ст. 139 (пошкодження автомобільних доріг, вулиць, дорожніх споруд, залізничних переїздів і технічних засобів регулювання дорожнього руху, створення перешкод для руху та невжиття необхідних заходів щодо їх усунення), ст. 185-1 (порушення встановленого порядку організації або проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій) тощо [8].

Підвищена небезпечність таких злочинів вимагає приділення окремої уваги їх запобіганню. З цього питання ведеться багато дискусій та пропонуються різні способи, такі як запровадження окремого закону про зброю, посилення правової свідомості та обізнаності громадян, залучення спеціалістів із права до навчальних закладів I-III ступенів, підвищення авторитету міліції, люстрація органів виконавчої та судової влади, органів внутрішніх справ та прокуратури, судова реформа тощо. Але дотримуючись теми Круглого столу зупинимось на таких, що підпорядковуються та застосовуються (можуть застосовуватися) працівниками органами внутрішніх справ.

В. В. Голіна під запобіганням злочинності розуміє соціальну політику держави, спрямовану на подолання криміногенно небезпечних протиріч у суспільних відносинах з метою їх позитивного вирішення і поступового витиснення (так зване загальносоціальне запобігання), а також спеціальна випереджальна практика протидії формуванню і реалізації на різних стадіях злочинних проявів (спеціально-кримінологічне запобігання) [9, с. 16]. Запобігання злочинності як важливий елемент інтегративної системи організованої протидії злочинності включає в себе безліч різноманітних запобіжних заходів, чітких визначень рівнів і напрямів запобіжної діяльності суб'єктів, їх компетенції, природи самих заходів тощо [9, с. 17].

Саме тому систему запобігання злочинам проти громадського порядку та моральності, вчиненим із застосуванням зброї, ми розуміємо як складне соціальне утворення, яке являє собою єдність взаємопов'язаних компонентів:

1) об'єктів запобіжного впливу, якими визнані негативні соціальні явища, що взаємопов'язані з причинами, умовами та іншими обставинами, що безпосередньо сприяють злочинам проти громадського порядку та моральності, вчиненим із застосуванням зброї; причини та

умови вчинення конкретних злочинів проти громадського порядку та моральності, вчинених із застосуванням зброї; негативні елементи безпосереднього соціального оточення (мікросередовища) злочинця; особи, які вчинили злочини проти громадського порядку та моральності, вчиненим із застосуванням зброї та особи, що постраждали від цих злочинів;

2) суб'єктів запобігання, зокрема підрозділів Міністерства внутрішніх справ (у першу чергу – міліції громадської безпеки у особі Департаменту громадської безпеки, Департаменту Державної автомобільної інспекції, Департаменту організації діяльності підрозділів міліції особливого призначення), Державної служби України з надзвичайних ситуацій, Урядового комітету з питань оборони, оборонно-промислового комплексу та правоохоронної діяльності, місцевих державних адміністрацій, громадян та їх об'єднань;

3) усіх законних видів, форм, способів, засобів і заходів запобігання.

Першим та найбільш важливим напрямком здійснення запобіжної діяльності є *профілактика*, яка дає можливість вирішувати питання боротьби зі злочинністю найбільш гуманними способами з найменшими втратами для суспільства. З метою профілактики негативних явищ, пов'язаних зі злочинами проти громадського порядку та моральності, вчиненими із застосуванням зброї, можуть здійснюватися такі заходи:

- проведення роз'яснювальної роботи серед населення про необхідність дотримання вимог законодавства України та про правові наслідки їх порушення;

- проведення роз'яснювальної роботи серед батьків щодо належного виховання дітей і недопущення протиправної поведінки з їх боку у майбутньому;

- інформування населення про стан оперативної обстановки, що склалася на даний момент, у тому чи іншому регіоні України, негативні наслідки байдужого ставлення громадян до фактів незаконного володіння зброєю та вибуховими речовинами;

- систематичне залучення громадськості до проведення спільних з ОВС рейдів у місцях масового перебування громадян, розважальних та навчальних закладах, метою яких їх є запобігання та припинення злочинів і правопорушень;

- участь у теледебатах та виступи у засобах масової інформації на предмет запобігання злочинам проти громадського порядку та моральності, вчиненим із застосуванням зброї;

- розроблення та розповсюдження серед населення відповідної друкованої літератури: буклетів, посібників, плакатів тощо. До цієї діяльності доцільно залучати й інші органи державної влади, зацікавлені

міжнародні та недержавні організації, благодійні фонди, громадські об'єднання, що займаються розв'язанням соціальних проблем;

- здійснення індивідуальної профілактики щодо осіб, які вчинили правопорушення проти громадського порядку та моральності із застосуванням зброї [10].

Наступним напрямком здійснення запобігання злочинам проти громадського порядку та моральності, вчиненим із застосуванням зброї, є їх *відвернення*. До основних заходів відвернення злочинів відносять: заходи переорієнтації антигромадської активності осіб на законслухняну поведінку (спеціальні економічні і соціально-психологічні програми, розраховані на більш-менш повне задоволення людиною своїх потреб; посилення «руйнівних» для злочинних проявів запобіжних функцій кримінального, кримінально-процесуального, кримінально-виконавчого права; підвищення ефективності роботи правоохоронних органів, довіри до них населення, стимулювання до співробітництва з ними) та активні контрзаходи на індивідуальному рівні. Різноманітність заходів індивідуального відвернення злочинів дає підстави для їх класифікації і виокремлення у чотири групи заходів: 1) переконання (індивідуальна переорієнтація антигромадської настанови; 2) примусу; 3) перестереження; 4) допомоги [9, с. 32 – 35].

Третім напрямком є *припинення злочинів* – тобто виявлення осіб, які готують вчинення злочину або намагаються безпосередньо його здійснити (замах на злочин), і прийняття до таких осіб відповідних заходів. Отже, у зв'язку з цим припинення злочинів розглядається як суцільно професійна оперативно-розшукова діяльність спеціалізованих підрозділів, в основному, правоохоронних органів. Припинення злочинів визначається як сукупність видів діяльності і заходів, спрямованих на припинення початих злочинів, а також здійснення операцій, здатних при необхідності усунути масові безпорядки. Як зазначає В. В. Голіна, здійснення заходів щодо припинення злочинів органами державної влади в ситуаціях озброєного політичного протистояння й інформаційного тероризму стає неконтрольованим і небезпечним. Тому проблема припинення злочинності залишається вельми актуальною [9, с. 38].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 р. № 1209-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1209-2011-p>
2. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-жовтень 2013 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=110381&libid=100820&c=edit&_c=fo

3. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-жовтень 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=111482&libid=100820&c=edit&_c=fo
 4. Кримінальне право. Особлива частина : мультимедійний навчальний посібник [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.naiau.kiev.ua/books/mnp_krum_pravo_osob/Files/Lekc/T13/T13_P1.html#_ftn1
 5. Осадчий В. І. Кримінально-правовий захист правоохоронної діяльності : монографія / Осадчий В. І. – К. : Атіка, 2004. – 336 с.
 6. Моральність : матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/Моральність>
 7. Репецький С.П. Суспільна моральність як об'єкт кримінально-правової охорони: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.08 / Репецький Сергій Петрович ; Нац. академія внутр. справ. – К., 2010. – 259 с.
 8. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального, Кримінально-процесуального кодексів України та Кодексу України про адміністративні правопорушення» (щодо відповідальності за порушення порядку організації і проведення масових заходів та масові заворушення) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GF67500A.html
 9. Запобігання злочинності (теорія і практика): навч. посіб. / Голіна В. В. – Х. : Нац. юрид. акад. України, 2011. – 120 с.
 10. Профілактика злочинів : конспект лекцій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/1595021049603/pravo/profilaktika_zlochiniv
-

Литвинов Олексій Миколайович,

відповідальний секретар Кримінологічної асоціації України, начальник кафедри кримінального права та кримінології факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор,

Гладкова Євгенія Олексіївна,

старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності Навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів кримінальної міліції Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПРО РОЗУМНІ АЛЬТЕРНАТИВИ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ПРОСТИТУЦІЇ

Проституція в Україні, як і у світі в цілому, має давню історію, і на сьогоднішній день набула інституційних рис з міцним організаційним фундаментом, усталеною структурою, функціями та неоднозначними оцінками. Не зважаючи на наявність розбіжностей у розумінні етичної природи проституції, слід все ж зазначити, що аболіціоністські тенденції у формуванні підходів до її розуміння та протидії не знаходять одностайної підтримки ані у світовому, ані у національному масштабі. Тож, цікаво буде розглянути їх палітру.

Ставлення до проституції в сучасних державах різне. В одних країнах продаж сексуальних послуг законодавчо повністю заборонено, в інших сама по собі проституція не заборонена, але існують обмеження на пов'язані з нею дії. Зростання терпимості держави до проституції, якою займаються за власним бажанням, йде паралельно з посиленням боротьби з насильством у секс-бізнесі. З кінця XIX століття розвивається міжнародна співпраця щодо запобігання торгівлі жінками. У 1921 році в Лізі Націй створено комітет із запобігання торгівлі жінками та дітьми. У 1949 році прийнята Конвенція Організації Об'єднаних Націй про припинення торгівлі людьми та експлуатації проституції, згідно з якою торгівля людьми вважається незаконною, навіть якщо здійснюється за їх згодою. Таким чином, ООН засуджує тих, хто організовує проституцію і на ній наживається, але при цьому не закликає до заборони самої проституції [1, с.56-58].

Серед урядових і громадських організацій триває гостра дискусія про те, яка політика корисніше – легалізація проституції або її заборона. Прихильники легалізації вказують, що якщо проституція «виходить з тіні», вона стає більш «культурною», і суспільству легше її контролювати, допускаючи участь у цій сфері дорослих людей, що стежать за своїм здоров'ям, але забороняючи насильство над повіями та педофі-

лію. Противники легалізації вважають, що із зникненням юридичних бар'єрів будуть розмиватися і соціально-етичні перешкоди для використання жінок як сексуального товару, збільшуючи престижність цієї професії. Крім того, оскільки пропозиція сексуальних послуг зазвичай перевищує попит, жінки почнуть конкурувати одна з одною у задоволенні особливих схильностей клієнтів (анальний секс, секс без презервативів, садизм і мазохізм і т. д.).

Практика Нідерландів, де секс-індустрія після легалізації переживає швидке зростання, одними розглядається як доказ небезпеки легалізації, іншими – як тимчасові труднощі в умовах нової ситуації. Прихильники легалізації наводять аргумент, що легалізація допоможе покінчити з експлуатацією незаконно ввезених в країну жінок-іммігранток. Проте, згідно зі звітом урядової Будапештської групи, 80 % жінок у борделях Нідерландів вивезено і продано з інших країн. Також стверджують, що легалізація допоможе покінчити з дитячою проституцією. Натомість, рівень дитячої проституції в Голландії в 90-ті роки різко зріс. За оцінкою організації «Права дитини» кількість дітей, задіяних у проституції, лише в одному Амстердамі зросла з чотирьох тисяч у 1996 році до 15 тисяч у 2001 році. Згідно з тими самими даними, щонайменше п'ять тисяч дітей привезені з-за кордону. В основному це дівчатка з Нігерії. Тож можна зробити висновок, що за допомогою легалізації проституції країна виявилася не спроможною припинити торгівлю людьми, так само як і домогтися викорінення інших форм сексуальної злочинності зокрема сутенерство [2, с.122].

Проституція більше не є діяльністю нейтрального характеру, для регулювання якої достатньо ринкових механізмів і звичайних правових інструментів. Цей ринок притягує злочинців, які отримують прибуток шляхом незаконних операцій. Високий і різноманітний попит з боку нееластичного ринку також означає, що тут можлива поява клієнтів, готових «купувати» товар, що виходить за врегульовані законом рамки. Аналізуючи ситуацію, противники легалізації проституції вказують, що деякі країни тішать себе ілюзіями з приводу можливості подолання проблеми работоргівлі без вирішення питання про проституцію. Є річ, яку ігнорують противники работоргівлі, – це підтримка проституції державою та її роль (проституції) у посиленні проблеми торгівлі людьми. Легалізовану або врегульовану проституцію називають «проституцією, що спонсорується державою» або «санкціонованою державою проституцією».

Цей термін означає ситуацію, коли країна, що визнає секс-індустрію як законний вид бізнесу, сама стає ще одним сутенером, наживається на зароблених повіями грошах. «Проституція, що спонсорується державою», – термін провокаційний. Така проституція – різновид

підтримуваного державою секс-тероризму, що подається як сексуальна й економічна свобода для жінок. Існує фундаментальний зв'язок між визнанням сфери проституції законною і зростанням числа жертв секс-торгівлі. Нідє не знайти більш красномовного підтвердження цієї тези, ніж у країнах, які відстоюють проституцію як варіант зайнятості або ратують за легалізацію проституції, або прагнуть до декриміналізації секс-індустрії. Ці країни заохочують секс-торгівлю, зараховуючи проституцію до законних видів діяльності, надаючи сутенерам і торговцям статус підприємців в секс-індустрії, перетворюючи борделі в прийнятні установи, а клієнтів – у законних споживачів секс-послуг [3].

У зв'язку з усім вище сказаним, величезний інтерес становить такий документ Міжнародної коаліції по боротьбі з торгівлею жінками (CATW). Коаліція називає десять причин, які показують, що легалізація проституції є причиною зростання торгівлі людьми. Наведені нижче аргументи поширюються на всі підтримувані державою форми проституції, включаючи (але, не обмежуючись цим) повномасштабну легалізацію публічних будинків і сутенерства, декриміналізацію індустрії сексуальних послуг, законодавче врегулювання проституції, наприклад, за допомогою реєстрації або обов'язкових медичних оглядів повій, а також будь-яку систему, при якій проституція визнана «секс-зайнятстю» і подається як варіант працевлаштування.

Ось ці аргументи:

- легалізація / декриміналізація проституції – подарунок сутенерам, торговцям жінками та індустрії сексу в цілому;
- легалізація / декриміналізація проституції та секс-індустрії сприяє зростанню секс-торгівлі;
- легалізація не контролює секс-індустрію – вона розширює її;
- легалізація живить приховану, нелегальну і вуличну проституцію;
- легалізація проституції і декриміналізація секс-індустрії забезпечує зростання дитячої проституції;
- легалізація не захищає жінок, що займаються проституцією;
- легалізація проституції збільшує попит на це явище. Вона підсилює чоловічу мотивацію до покупки жінок для сексу в масштабах, що значно перевищують соціально прийнятні рамки дозволеного;
- легалізація проституції не сприяє жіночому здоров'ю;
- легалізація проституції не зміцнює вибір жінки;
- жінки, що працюють у проституції, не бажають її легалізації [2, с.125].

Ми мало чуємо про роль секс-індустрії в створенні всесвітнього секс-ринку жінок і дітей. Замість цього ми багато чуємо про перетворення проституції в кращу роботу для жінок шляхом регулювання та /

або легалізації професійних спілок так званих «секс-працівників» і шляхом кампаній, що надають презервативи повіям. Але ніхто не може надати альтернативу проституції. Ми багато чуємо про те, як утримати жінок у проституції, але мало чуємо про те, як допомогти жінкам вийти з проституції. Уряди, які легалізують проституцію як «секс-зайнятість», будуть мати величезний економічний зиск від секс-індустрії. Поступово це призведе до збільшення їхньої залежності від секс-сектора. Якщо повії будуть вважатися працівниками, сутенери – бізнесменами, а клієнти – споживачами секс-послуг, легалізувавши проституцію як економічний сектор, уряд може зняти з себе відповідальність за надання жінкам пристойної роботи.

Замість легалізації проституції держава могла б скоротити попит шляхом покарання чоловіків (як, наприклад, це зроблено у Швеції), які купують жінок як повій, і підтримати розвиток альтернативних видів діяльності для жінок, зайнятих у проституції. Замість отримання прибутків шляхом оподаткування секс-індустрії уряд міг би вкладати кошти у майбутнє жінок, експлуатованих у проституції, шляхом використання конфіскованого майна у ділків секс-індустрії, щоб створити реальні альтернативи для жінок, зайнятих у проституції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бандурка І. О. Злочини проти моральності у сфері статевих стосунків: монографія. – Харків : Золота миля, 2012. – 224 с.
2. Маныч Е. Г. Проституция: криминологические и уголовно-правовые аспекты : монография / Е. Г. Маныч / под ред.: Мелешко Н. П. – М. : Юрлитинформ, 2011. – 168 с.
3. Д. Реймон. Проблема продажи людей и проституция // Коалиция против торговли женщинами (CATW) / Д. Реймон [Електронний ресурс] : <http://www.womencw.ru/traffic/chapter02.html>.

курсант 3-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Байлов Антон Володимирович, доцент кафедри кримінального права та кримінології факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ЩОДО ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВТЯГНЕННЯ ОСОБИ В ЗАНЯТТА ПРОСТИТУЦІЄЮ ТА ПРИМУШУВАННЯ ЇЇ ДО ЗАЙНЯТТА ПРОСТИТУЦІЄЮ

Згідно зі ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. У сучасному суспільстві наявна певна тенденція до падіння морально-духовної культури населення, котра значною мірою негативно впливає на формування духовних цінностей дітей та молоді. Тому Кримінальний кодекс України (далі – КК) має перелік норм, що встановлюють кримінальну відповідальність у сфері моральності. Попри це, слід звернути увагу, що деякі із цих діянь є суміжними із злочинами, котрі передбачають кримінальну відповідальність проти статевої свободи та статевої недоторканності особи. Хоча система Особливої частини КК являє собою науково обґрунтоване розташування статей, що описують ознаки і межі караності окремих суспільно небезпечних діянь за певними групами (розділами КК) в залежності від суспільно родового об'єкту злочинів. Тому в науці кримінального права існує декілька точок зору стосовно родового і безпосереднього об'єкту злочинів, що передбачають відповідальність за злочини проти моральності у сфері статевих стосунків.

Вивченням питання кримінальної відповідальності за злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності займалися такі вчені як-от: П. П. Андрушко, Ю. М. Антонян, М. І. Бажанов, А. В. Байлов, Ю. А. Вапсва, О. М. Джужа, Л. В. Дорош, Т. В. Кондратова, О. М. Костенко, А. С. Лукаш, В. О. Навроцький, В. І. Осадчий, П. П. Осипов, М. І. Панов, В. В. Сташис, В. Я. Тацій, В. М. Тележникова, М. І. Хавронюк, Ю. І. Шевчук, А. П. Шеремет, А. Б. Утямишев, Я. М. Яковлев та ін.

У свою чергу характеристику злочинів проти моральності у сфері статевих злочинів вивчали наступні вчені: Т. С. Барило, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, Ф. Г. Бурчак, В. В. Вітвицька, Т. І. Возна, В. О. Глушков, С. Ф. Денисов, Т. А. Денисова, В. П. Ємельянов, О. М. Костенко, Л. М. Кривоченко, В. В. Кузнецов, Л. С. Кучанська, І. П. Лановенко, В. А. Ломако,

П. С. Матишевський, Г. М. Мінковський, П. П. Михайленко, В. О. Навроцький, В. К. Негоденко, Ю. Є. Пудовочкін, А. М. Орлеан, П. І. Орлов, А. Х. Степанюк, Є. Л. Стрельцов, І. А. Топольскова, Є. В. Фесенко, В. Л. Чубарєв, С. В. Шлик, Н. С. Юзікова, С. С. Яценко та ін.

Безпосередньо питанням кримінально-правової характеристики злочинам проти моральності у сфері статевих стосунків присвячені дисертаційні роботи І. О. Бандурки, Л. В. Плотнікової.

Слід звернути увагу на те, що у КК УРСР 1922 року норма про примушування до зайняття проституцією розміщувалася у підрозділі під назвою «Злочини у сфері статевих відносин», поруч із нормою, що передбачала відповідальності за примушування до вступу в статевий зв'язок [1, с. 8]. П. І. Люблінський теж виділяв зайняття проституцією, вербування жінок для зайняття проституцією і втягнення у проституцію, як злочини проти статевих відносин [2, с. 27].

У сучасній юридичній літературі можна зазначити, що із соціально-психологічної сторони особа, яка займається звідництвом, сутенерством, організацією або утриманням місць для зайняття проституцією, негативно ставиться до елементарних моральних, духовних засад саме у сфері статевих відносин [1, с. 8]. О. М. Джужа пропонує ст. 301, 302 та 303 КК перенести до Розділу IV Особливої частини та замінити його назву на «Злочини проти статевої волі і моральності» [3, с. 44]. Дана пропозиція враховує іноземний досвід багатьох країн.

А. П. Шеремет доходить висновку, що статеві злочини є доцільним визначити як суспільно небезпечні діяння, що грубо порушують установлений у демократичному суспільстві уклад статевих відносин та основні принципи статевої моральності, спрямовані на задоволення сексуальних потреб самого винного чи інших осіб [4]. Тобто, вчений вважає, що віднесення тих чи інших злочинів до статевих повинно здійснюватися не внаслідок посягання на статеві відносини чи статеву мораль, а внаслідок саме наявності спеціальної мети - задоволення сексуальних потреб самого винного чи інших осіб.

І. О. Бандурка теж вважає за доцільне перенести ст. 301, 302 та 303 до Розділу IV Особливої частини, пояснюючи це тим, що категорія «статева моральність» перебуває у нерозривному зв'язку з такими категоріями, як «статева свобода» і «статева недоторканість», вона не зазначає чіткої назви цього розділу, а наводить лише можливі варіанти: «Злочини проти сексуальної свободи і моральності», «Злочини проти статевої моральності, статевої свободи та статевої недоторканості особи», «Злочини проти статевого самовизначення» [5, с. 12]. Слід звернути увагу на те, що мораль – це система етичних норм, правил поведінки, що склалися в суспільстві, виникає припущення, що вказані норми моралі у сфері статевих відносин доцільно було б назвати нормами статевої моралі або статевою мораллю [6, с. 196].

Зовсім іншу думку підтримує Л. С. Кучанська, котра вважає неможливим перенесення ст. 301-303 КК до Розділу IV Особливої частин, обґрунтовуючи це тим, що дані діяння посягають на моральні устої у статевій сфері [1, с. 10].

На думку А. В. Плотнікової, примушування до заняття проституцією є вельми спорідненим злочином зі злочином, котрий передбачений ст. 154 КК «Примушування до вступу в статевий зв'язок», й зазначає, що від примушування до заняття проституцією страждає статева свобода та статева недоторканість особи, а моральність слід визнавати лише додатковим об'єктом цього злочину [7]. Вважаємо дану позицію більш слушною, оскільки при примушуванні до зайняття проституцією або втягненні в проституцію винний посягає саме на статеву свободу чи недоторканість особи, в залежності від віку потерпілого. Як зазначає Б. А. Бліндер, статева свобода полягає у свободі, гарантованій жінці, незалежно від впливу іншої особи у кожному конкретному випадку допускати або не допускати задоволення щодо себе чужого статевого почуття з боку певної особи, в певний час і за певних обставин [1, с. 13].

Отже, вважаємо за доцільне проаналізувати ознаки злочинів, передбачений статтями 154 та 303 КК України. Стаття 154 КК передбачає кримінальну відповідальність за примушування особи до вступу в статевий зв'язок, де основною ознакою даного злочину виступає те, що потерпіла особа повинна бути матеріально або службово залежною від винної особи. У свою чергу, ст. 303 КК встановлює кримінальну відповідальність за втягнення особи в заняття проституцією або примушування її до зайняття проституцією з використанням обману, шантажу чи уразливого стану цієї особи, або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, або сутенерство.

У науково-практичному коментарі за загальною редакцією В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна пояснюється, що суспільна небезпечність даного злочину полягає не тільки в тому, що такі дії суперечать основним принципам і загальновизнаним правилам моральності, а й у тому, що винний всупереч волі особи, схиляє чи примушує її до надання сексуальних послуг за плату, такі дії є грубим виявлення експлуатації проституції [8, с. 606]. Заняття проституцією являється діяльністю, яка спрямована на отримання вигоди, що здійснюється безпосередньо, у сенсі відсутності додаткових сполучних ланок між особою, яка надає послуги сексуального характеру та її клієнтом [7, с. 7]. Якщо розглядати втягнення особи в заняття проституцією чи примушування до неї, то можна зробити висновок, що винний своїми діями примушує потерпілу особу вступати в статевий зв'язок з іншою особою, в основному, за отримання певної винагороди.

Об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 303 КК, передбачає декілька способів вчинення даного злочину, а саме: примушування,

обман, шантаж, використання уразливого стану та застосування чи погроза застосування насильства. Але не можна казати про те, що в даному злочині, на відміну від злочину, передбаченого ст. 154 КК, потерпіла особа службово або матеріально залежна від винного, і тому ця ознака передбачена як кваліфікуюча. Хоча слід погодитися з тим, що об'єктом зазначеного злочину буде саме статевая свобода та статевая недоторканість особи і тому втягнення в заняття проституцією і примушування до заняття проституцією доцільніше викласти у Розділі IV Особливої частини КК. Зовсім інше стосується сутенерства, адже під ним слід розуміти дії особи щодо забезпечення заняття проституцією іншою особою незалежно від статті, що вчиняються з корисливих мотивів [8, с. 607]. У даному випадку перед винним головною метою є не примушування чи втягнення особи в заняття проституцією, а вже здійснення більш організаційних питань. Тому цілком слушно визнати об'єктом саме цього діяння моральність.

Підсумовуючи вищевикладене, пропонуємо внести зміни до КК, а саме:

1. Розділ IV Особливої частини Кримінального кодексу України доповнити ст. 154-1 та викласти її у такій редакції:

«Стаття 154-1. Втягнення особи в заняття проституцією або примушування її до зайняття проституцією

1. Втягнення особи в заняття проституцією або примушування її до зайняття проституцією з використанням обману, шантажу чи уразливого стану цієї особи, або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, –

караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.

2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені щодо кількох осіб або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища, або особою, від якої потерпілий був у матеріальній чи іншій залежності, –

караються позбавленням волі на строк від чотирьох до семи років.

3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені щодо неповнолітнього або організованою групою, –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з конфіскацією майна або без такої.

4. Дії, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, вчинені щодо малолітнього, або якщо вони спричинили тяжкі наслідки, –

караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

Примітка. Відповідальність за втягнення малолітнього чи неповнолітнього в заняття проституцією чи примушування їх до заняття проституцією за цією статтею має наставати незалежно від того, чи

вчинені такі дії з використанням обману, шантажу, уразливого стану зазначених осіб або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, використанням службового становища, або особою, від якої потерпілий був у матеріальній чи іншій залежності.»

2. *Статтю 303 Кримінального кодексу України викласти у такій редакції:*

«Стаття 303. Сутєнерство

1. Сутєнерство, тобто дії направлені на забезпечення заняття проституцією іншою особою –

караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.

2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені щодо кількох осіб або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища, або особою, від якої потерпілий був у матеріальній чи іншій залежності, –

караються позбавленням волі на строк від чотирьох до семи років.

3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені щодо неповнолітнього або організованою групою, –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з конфіскацією майна або без такої.

4. Дії, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, вчинені щодо малолітнього, або якщо вони спричинили тяжкі наслідки, –

караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дудоров О. О. Кримінально-правова характеристика злочинів проти статевієї свободи та статевієї недоторканості особи: [наук.-практ. пос.] / О. О. Дудоров; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ, ім. Е. О. Дідоренка. - Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2011. – 352 с.
2. Люблинский П.И. Преступления в области половых отношений.-М.-Л.: Изд-во Л.Д. Френкель, 1925. – 247 с.
3. Джужа О. М. Запобігання злочинам, що пов'язані із сексуальним насильством / О. М. Джужа: Монографія. - К.: Атіка, 2009. – 240с.
4. Шеремет А. П. Злочини проти статевієї свободи / А. П. Шеремет: Монографія. - Чернівці: ТОВ «Видавництво «Наші книги», 2007. - 216 с.
5. Бандурка І. О. Кримінально-правова характеристика злочинів проти моральності у сфері статевих стосунків: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Т.Д. - Київ, 2008. - 22 с.

6. Ландіна А. В. Захист моральності у сфері статевих Лисько відносин за кримінальним законодавством зарубіжних країн / А. В. Ландіна // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права . - 2004. - № 1-2. - С. 196-201.
 7. Плотнікова А. В. Кримінальна відповідальність за організацію заняття проституцією: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Т.Д. Лисько - Київ, 2008. – 21 с.
 8. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. / [за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна]; – 5-те вид., допов. Том 2. – Х.: Право, 2013. – 1040 с.
-

Мартиненко Богдан Сергійович,

слухач магістратури факультету підготовки фахівців для підрозділів
слідства Дніпропетровського державного університету внутрішніх
справ

Науковий керівник: Шалгунова Світлана Аполлінаріївна, професор
кафедри кримінального права та кримінології факультету підготовки
фахівців для підрозділів слідства Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ВИДИ ЗБРОЇ В ПРАВІ І ЗАКОНОДАВСТВІ

Визначення видів зброї, що може бути предметом злочинів проти громадської безпеки, можна здійснити лише на підставі загальних та спеціальних норм вітчизняного законодавства. Перш за все, це відомчі акти з питань дозвільної діяльності та норми військового законодавства, що регламентують питання обігу та видів бойової військової зброї та інших предметів озброєння.

В науках кримінального профілю розрізняють види зброї за кримінально-правовою ознакою, виходячи з обсягу, що охоплює сукупність злочинних діянь. Перша групу складає вогнепальна зброя, бойові припаси і вибухові речовини. До другої групи належить газова зброя, холодна зброя, в тому числі металеві, перелік кримінально-правових заборон відносно яких звужений до їх незаконного придбання, збуту, носіння. До третьої групи можна віднести ядерну, хімічну, біологічну та інші види зброї масового знищення, а також матеріали та обладнання, що можуть бути використані при її створенні. Кримінально-караним є її виробництво, придбання, збут, неналежне виконання обов'язків щодо її охорони, викрадення та вимагання [1, с.22].

В. Казакова, спираючись на норми кримінального законодавства та спеціального закону, надає класифікацію зброї. Такий підхід, на наш погляд, є не зовсім вірним, оскільки поділяти зброю на групи в залежності від виду вчиненого злочину і відповідно від диференціації кримінальної відповідальності є обмеженням щодо призначення зброї, суб'єктів її використання, особливостей конструкції тощо.

Слід звернути увагу на запропоновану класифікацію зброї в російському законодавстві. Так, в Законі РФ «Про зброю» надано таку класифікацію зброї: 1) цивільна зброя; 2) службова; 3) бойова (ручна, стрілкова і холодна) [2].

На наш погляд, така класифікація здається більш доречною, оскільки максимально охоплює питання застосування, суб'єктів використання, а головне конструктивне призначення різних видів зброї.

За російським законодавством цивільна зброя призначена для використання громадянами з метою самозахисту, для занять сортом і мисливства. Відповідно цивільна зброя розділяється на зброю самооборони, мисливська і спортивна зброя.

До службової зброї відноситься зброя, призначена для використання посадовими особами державних органів і працівників юридичних осіб, яким законодавством РФ надано дозвіл на носіння, зберігання і застосування зазначеної зброї з метою самооборони або для виконання покладених на них Федеральним законом обов'язків захисту життя і здоров'я громадян, власності, з охорони природи і природних ресурсів, цінних і шкідливих вантажів, спеціальної кореспонденції.

До бойової (ручної стрілкової і холодної) зброї відноситься зброя, призначена для вирішення бойових та оперативно-службових завдань, прийняте у відповідності з нормативними правовими актами Уряду РФ на озброєння державних військових організацій.

Викладена класифікація, на нашу думку, поєднує криміналістичні та кримінально-правові ознаки. Враховано види зброї, призначеної для використання громадянами для захисту важливих інтересів, регламентовано підстави існування службової та бойової зброї.

На жаль, в Україні поки що не існує законодавчого закріплення класифікації зброї, оскільки не прийнято належного нормативного акту, що міг регулювати відносини, пов'язані з обігом зброї на території країни. Але все ж таки запропоновані для розгляду Верховною Радою України проекти містять закріплення поняття зброї та відповідно її класифікацію. Під час аналізу багатьох проектів, наданих різними депутатськими групами, виявлені певні неточності та протиріччя, що в подальшому не може слугувати доцільному застосуванню його на практиці. Але не дивлячись на такі недоліки, необхідно все ж таки врахувати класифікацію зброї, визначеної у різних законопроектах.

Законопроект № 1171, підготовлений народними депутатами Ю. Кармазіним, Л. Черновецьким, В. Нечипоруком, О. Римаруком пропонує класифікацію зброї в залежності від тактико-технічних характеристик, призначення і способу виготовлення, і передбачає такі види зброї: 1) військова; 2) службово-штатна; 3) цивільна: а) мисливська, б) спортивна, в) нагородна, г) самооборони, д) сигнальна, є) колекційна; 4) холодна; 5) учбова (імітаційна); 6) саморобна [3].

На наш погляд, не слід враховувати при розмежуванні видів зброї такий вид, як саморобна зброя, оскільки це суперечить меті, визначеній у проекті, яка наголошує на тому, що цей закон регулює правовідносини, що виникають при обігу в Україні вогнепальної, пневматичної та холодної зброї, бойових припасів і спрямований на захист життя та здоров'я громадян, власності, охорону громадського порядку і громад-

ської безпеки, природи і природних ресурсів, зміцнення міжнародного співробітництва в боротьбі зі злочинністю та незаконним розповсюдженням зброї.

Тому для того, щоб надати повну характеристику будь-якого виду зброї, необхідно дослідити ряд питань, які в повній мірі відображали б всі аспекти обігу зброї на території країни та за її межами. Також, необхідно сказати, що в проектах не звертається взагалі уваги на такі види зброї як хімічна, біологічна, ядерна, бактеріологічна тощо. Одразу ж постає питання щодо доцільності віднесення даних видів до зброї взагалі. На наш погляд, вищезазначений перелік, як відомо, належить до зброї масового знищення, тобто має пряму приналежність до зброї, як поняття загального.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Казакова В. Уголовно-правовая классификация оружия // Уголовное право. - № 4. – 2002. – С. 22.
 2. Закон Российской Федерации «Об оружии» // [Електронний ресурс]. Режим доступу: gosduma.ru
 3. Проект Закону України «Про зброю» за № 1171 // [Електронний ресурс]. Режим доступу: rada.gov.ua
-

Масленникова Світлана Антонівна,

курсант 3-го курсу факультету з підготовки фахівців для підрозділів міліції громадської безпеки та кримінальної міліції у справах дітей

Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: **Іванцов Володимир Олександрович**, доцент кафедри адміністративної діяльності ОВС факультету з підготовки фахівців для підрозділів міліції громадської безпеки та кримінальної міліції у справах дітей Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПОЛІЦЕЙСЬКА МОДЕЛЬ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

Стаття 3 Конституції України закріпила, що людина, її життя і здоров'я, честь та гідність є найвищою соціальною цінністю в Україні. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. В свою чергу охорона громадського порядку є одним із напрямів діяльності держави, особливе місце у сфері реалізації якого відводиться органам внутрішніх справ, для яких у відповідності з їх правовим положенням забезпечення громадського порядку є одним з основних завдань (ст. 2 Закону України «Про міліцію» [7]).

Громадський порядок виступає фундаментом (основою), на якому базуються основні права і свободи людини, останній потребує чіткого регулювання не тільки на законодавчому рівні, а й на рівні втілення адміністративних норм в життя. У цьому контексті особливого значення набуває дослідження сутності та змісту громадського порядку як правової категорії.

Зокрема, відсутність єдино визнаного поняття «громадського порядку» в правовій науці тягне за собою неадекватність у сфері законодавчого забезпечення протидії посяганням на громадський порядок. Так, наприклад, адміністративне та кримінальне законодавство по різному визначають об'єкт посягання на громадський порядок. Відповідно реалії сьогодення вимагають від юридичної науки виробити адекватне поняття громадського порядку, що матиме не лише теоретичне, а й важливе практичне значення.

У контексті євроінтеграційних процесів, що мають місце наразі в Україні, ми зосередимо свою увагу на одному із видів громадського порядку, який називають «поліцейська модель громадського порядку» або ж «громадський порядок в поліцейському розумінні» [6, с. 61].

Громадський – це той, який стосується невизначеної кількості осіб, всіх членів суспільства, який виникає, відбувається в суспільстві або пов'язаний з ним. Як відомо, призначення будь-якої держави поля-

гає, перш за все, в забезпеченні порядку в суспільстві. У тлумачному словнику В. Даля «порядок – це правильний устрій, дотримання чіткості наступного ходу справ, визначеність розташування речей» [5, с. 327].

Натомість у юридичній літературі понині не досягнуто єдності поглядів щодо визначення поняття громадського порядку. Одні вчені розуміють під цим терміном певну поведінку людей в громадських місцях [4, с. 7]; інші автори ототожнюють його з поняттям правопорядку чи порядком суспільних відносин [1, с. 7; 2, с. 40-44; 3, с. 8-12], треті пов'язують це поняття з громадськими відносинами, які забезпечують створення нормальних умов для діяльності громадян, підприємств, установ, організацій [9, с. 150].

Нажаль положення Конституції України знову ж таки не дозволяють зробити конкретного висновку стосовно того, що необхідно розуміти під громадським порядком та відповідно сферу державного впливу щодо його охорону чи забезпечення.

У найзагальнішому плані громадський порядок розуміють як правильне розташування людей та речей в місцях, що мають громадське значення, шляхом встановлення їх правового статусу за допомогою правових, моральних та естетичних норм. Порядок потрібен всюди: в управлінні підприємством і державним органом, при читанні лекції в студентській аудиторії, в сімейному колективі. На нашу думку, вдалим є формулювання поняття громадського порядку, запропоноване французьким спеціалістом з управління А. Файолем, а саме: «Всякая вещь на своём месте, каждое лицо на своём месте» [6, с. 30].

Обов'язковим елементом громадського порядку є засоби регулювання суспільних відносин, які утворюють зміст громадського порядку, а саме: правові, а також інші соціальні норми (наприклад, норми моралі, звичаї, релігійні норми, правила громадського співжиття. За їх допомогою встановлюються права та обов'язки суб'єктів відповідних суспільних відносин, визначаються заборони на вчинення певних дій, а також можливість і порядок застосування санкцій. Засоби правового регулювання також формують компетентні установи, які покликані забезпечувати безперешкодну реалізацію суспільних відносин у сфері громадського порядку.

У літературі наголошується на тому, що зміст громадського порядку складається з певної частини суспільних відносин, а також супутніх їх прояву умов та обставин. Останні виникають в результаті дотримання і виконання норм права, моралі й інших соціальних норм. Реальний громадський порядок складають не тільки встановлення соціальних норм, а й суспільні відносини, що складаються фактично на їхній основі.

Необхідність чіткого визначення громадського порядку вимагає точного відмежування цієї сукупності суспільних відносин від усіх інших, що склалися в суспільстві.

О. В. Серьогін, наприклад, виділив три групи відносин, які утворюють сферу громадського порядку: 1) відносини, що складаються в процесі забезпечення обстановки громадського спокою і запобігання діям, які можуть викликати порушення нормального ритму життя населення; 2) відносини, що забезпечують умови для спокою і відпочинку громадян, запобігання бешкетуванню і недисциплінованій поведінці у побуті; 3) відносини, що забезпечують честь і гідність громадян і запобігання антигромадським діям, у яких виражається зневага до суспільства [11, с. 259].

На сьогодні загальновизнано, що громадський порядок являє собою складне соціальне явище і його забезпечення вимагає комплексного підходу. Виходячи із норм чинного законодавства та практики діяльності правоохоронних органів, можна зробити висновок, що зміст громадського порядку складають наступні системи суспільних відносин:

- система суспільних відносин, що забезпечують життя, здоров'я, честь і гідність громадян;
- система суспільних відносин, що забезпечують збереження власності;
- система суспільних відносин, що забезпечують нормальну діяльність підприємств, установ, організацій, посадових осіб і громадян [6, с. 34-35].

Таким чином, громадський порядок в першу чергу складають суспільні відносини, які утворюються в місцях, де люди спілкуються при задоволенні їх матеріальних, духовних потреб, під час відпочинку, тобто громадських місцях. Окремо маємо відзначити, що перелік громадських місць також не можна визнати вичерпно визначеним. Так, Законом України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» [8] громадське місце визначено як частина (частини) будь-якої будівлі, споруди, яка доступна або відкрита для населення вільно, чи за запрошенням, або за плату, постійно, періодично або час від часу, в тому числі під'їзди, а також підземні переходи, стадіони.

Разом з тим, дефініцією «громадський порядок» охоплюються також відносини, що виникають та розвиваються поза громадськими місцями, але за своїм характером пов'язуються з забезпеченням особистої безпеки громадян, суспільного спокою, створенням нормальних умов для діяльності державних і громадських організацій, для праці та відпочинку громадян, охорони їхньої честі та гідності [6, с. 41].

У зв'язку з цим, на нашу думку, виваженим є підхід відповідно до якого громадський порядок варто поділити на: громадський порядок у широкому розумінні та громадський порядок у вузькому розумінні або «поліцейському розумінні».

Проведене дослідження дає нам змогу стверджувати, що громадський порядок у широкому розумінні – це вся система суспільних відносин, що склалися в суспільстві. Основу громадського порядку в широкому розумінні складає правопорядок: порядок в общині, трудових колективах, сім'ї, апараті публічних адміністрацій, громадських місцях, в економіці та фінансовому господарстві, в природоохоронній сфері тощо.

В свою чергу громадський порядок в поліцейському розумінні може бути охарактеризовано наступними ознаками: 1) встановлюється в громадських місцях; 2) залежить від правомірної та моральної поведінки громадян; 3) залежить від упорядкування громадських місць; 4) це морально-правовий стан суспільства, який характеризується ознаками міцності та стабільності; 5) забезпечується уповноваженими органами виконавчої влади шляхом здійснення поліцейського нагляду. В результаті громадський порядок у поліцейському розумінні уявляється за можливе визначити як морально-правовий стан суспільства, при якому уповноважені органи виконавчої влади шляхом поліцейського нагляду забезпечують безпеку і правомірну поведінку громадян в громадських місцях, вільне використання ними своїх прав і свобод, а також упорядження громадських місць, що сприяє нормальному функціонуванню як державних, так і приватних підприємств, установ та організацій, трудовій діяльності та відпочинку громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Авер'янов В. Б. Адміністративна реформа в Україні: чи вдасться розірвати замкнуте коло? // Національна безпека і оборона. – 2000. – № 5. – С. 6 – 13
2. Адміністративне право України : підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, О. В. Дьяченко та ін. ; за ред. Ю. П. Битяка. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 544 с.
3. Афанасьєв К. Щодо змісту категорії «Законодавство України» / К. Афанасьєв // Право України. – 2009. – № 11. – С. 124–131
4. Вознюк О. О. Поняття надзвичайного стану. Кримінально-правова характеристика групових порушень громадського порядку та масових заворушень / О. О. Вознюк // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – Одеса, 2002. – Вип. 1. – С. 5-9
5. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка: в 4 т. – Т. II: И – О. – СПб. : Диамант, 1996. – 521 с.

6. Лошицький М. В. Адміністративно-правові відносини у сфері охорони громадського порядку: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Лошицький Михайло Васильович. – К., 2002. – 181 с.
 7. Про міліцію : Закон України від 20 грудня 1990 р. № 565-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – №4. – Ст. 20.
 8. Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення : Закон від 22.09.2005 № 2899-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 52. – ст. 565.
 9. Копотун І. М. Громадський порядок, як об'єкт кримінально-правової охорони: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 – К., 2008. – 213 с.
 10. Куц В. М. Неправдиве повідомлення про загрозу громадській безпеці (кримінально-правова характеристика та заходи протидії) / В. М. Куц, О. В. Кириченко. – К., Х. : Харків. юрид. ун-т, 2006. – 212 с.
 11. Серегин А. В. К вопросу о понятии общественного порядка в Советском государстве / А. В. Серегин // Труды Высшей школы МООП РСФСР. – 1963. – №8. – С.246-260.
-

Митрофанов Ігор Іванович,

завідувач кафедри галузевих юридичних наук Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського, кандидат юридичних наук, доцент

**ВИДИ ЮРИДИЧНИХ ФАКТІВ
ЗА ПРАВОВИМИ НАСЛІДКАМИ
У МЕХАНІЗМІ РЕАЛІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИНИ
ПРОТИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ**

Ефективність механізму реалізації кримінальної відповідальності за злочини проти громадського порядку цілком залежить від науково обґрунтованого вибору законодавцем юридичних фактів, що є його основою. Разом з тим визнання юридичного значення за дефектними життєвими обставинами знижує загальну результативність системи юридичних фактів і кримінально-правового регулювання в цілому. Тому завданням законодавця при створенні та прийнятті кримінально-правових норм, що встановлюють покарання за злочини проти громадського порядку, є максимально повне і точне відображення в законі України про кримінальну відповідальність (далі – ЗУпКВ) багатоманітності суспільного життя, у тому числі й за допомогою чіткого викладення юридичних фактів. У зв'язку з цим актуалізуються питання вироблення знань про юридичні факти кримінального права, що сприяють побудові такої їхньої системи, яка б відповідала складності і неоднозначності соціальних відносин, які складають предмет його правового регулювання.

При цьому необхідно виходити з того, що норми Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК) реалізуються у формі правозастосування, а отже, відповідальність за виконання основних завдань ЗУпКВ покладається на суд. Це пов'язано з тим, що правозастосовна форма кримінально-правової політики здійснюється винятково судами шляхом застосування положень КК до реальних випадків вчинення передбачених ним суспільно небезпечних діянь проти громадського порядку у суворо визначеному кримінально-процесуальним законом порядку з прийняттям відповідного індивідуально-правового розпорядження. Тому суду необхідні ґрунтовні знання про юридичні факти, що складають фактичну основу його діяльності. Разом з тим, аналіз судової практики свідчить про наявність помилок при розглядах окре-

мих кримінальних проваджень, пов'язаних з тлумаченням і оцінкою юридичних фактів кримінального права. Так, В. К. Андріанов виокремлює чотири види юридико-фактичних помилок, що негативно впливають на законність і правопорядок у сфері кримінально-правового регулювання: 1) помилкове визнання факту юридичним; 2) помилкове невизнання факту юридичним у кримінальному праві; 3) неточність у юридико-фактичній оцінці факту; 4) помилкове прийняття певної сукупності фактів за відомий юридико-фактичний комплекс у кримінальному праві (сукупність, рецидив злочинів чи сукупність вироків) [1, с. 15–16].

У науці кримінального права юридичний факт традиційно розглядався в контексті окремих підстав настання кримінально-правових наслідків у зв'язку з вивченням тих чи інших норм і інститутів кримінального права або досліджувався при аналізі кримінальних правовідносин і механізму кримінально-правового регулювання. Так, окремі проблеми юридичних фактів у кримінальному права були предметом дослідження таких вчених, як В. К. Андріанов, Ю. В. Баулін, В. О. Григор'єв, В. К. Грищук, Ю. С. Жаріков, І. В. Красницький, А. В. Наумов, М. О. Огурцов, Ю. М. Ткачевський, О. В. Хабаров, І. І. Чугунніков та інші. Наукові доробки вказаних науковців підштовхнули науку кримінального права до пошуку шляхів розв'язання проблем юридичних фактів та створення чіткої системи знань про них.

У юридичній літературі поділ юридичних фактів на види здійснюється за різними критеріями (підставами). Для пояснення функціонування механізму реалізації кримінальної відповідальності доречною є класифікація юридичних фактів за правовими наслідками (правовстановлюючі, правозмінюючі, правоприпиняючі, правовопоновлюючі, правозупиняючі).

Правовстановлюючими юридичними фактами в механізмі реалізації кримінальної відповідальності вважаються обставини, з якими кримінально-правові норми пов'язують не лише виникнення кримінальних правовідносин, а й початок реалізації кримінальної відповідальності. При цьому виникнення кримінальних правовідносин залежить від факту вчинення злочину проти громадського порядку, а реалізації кримінальної відповідальності – від юридичного закріплення такого факту в обвинувальному вирокі суду, що набрав законної сили. З точки зору суб'єкта кримінальних правовідносин втілення в регульовані відносини засобів кримінальної відповідальності починається з моменту з'явлення в цих відносинах засудженого, а не просто особи, яка вчинила злочин проти громадського порядку. Важливим є те, що констатація факту вчинення злочину проти громадського порядку є підґрунтям для появи всіх інших фактів у механізмі реалізації кримінальної відповіда-

льності. У разі, якщо наявність факту вчинення злочину проти громадського порядку не встановлено, унеможлиблюється настання інших юридичних фактів.

Правовстановлюючий юридичний факт може об'єктивно існувати тривалий час, але у разі незадокументованості цього факту, ззовні кримінальні правовідносини ніяк не проявляються. Після фіксації факту вчинення злочину проти громадського порядку в обвинувальному вирoku суду, що набрав законної сили, з'являється можливість і необхідність фіксації інших юридичних фактів. Так, може виникнути потреба у зміні зафіксованих кримінальних відносин на підставі правозмінюючих юридичних фактів, тобто таких, які сконструйовані в нормах ЗУпКВ з урахуванням посткримінальної поведінки винного (засудженого) у вчиненні злочину проти громадського порядку або зміни обстановки. Наприклад, суд має право призначити покарання, пом'якшити його під час відбування, звільнити засудженого від покарання взагалі. Крім цього, особа, яка вчинила злочин проти громадського порядку, може бути звільнена від покарання цілком або частково Президентом України або законом про амністію. При цьому законодавець пов'язує юридичні факти з обставинами, що свідчать про позитивні зміни в поведінці особи, яка вчинила злочин проти громадського порядку.

Правозмінюючими юридичними фактами визнаються й неправомірні дії, що у загальному вигляді представляють собою ухилення від реалізації призначених судом засобів кримінально-правового впливу: ухилення від досудового слідства або суду (ст. 49 КК України); несплата штрафу (ст. 53 КК України); ухилення від відбування покарання (ст. 80 КК України) тощо. З виникненням таких правозмінюючих юридичних фактів ЗУпКВ пов'язує появу несприятливих для засудженого за злочин проти громадського порядку юридичних наслідків, що негативно впливають на його кримінально-правовий статус.

Правозупиняючі на відміну від правоприминаючих юридичних фактів, не усувають можливість за наявності певних умов поновити кримінальні правовідносини. При цьому нами акцентується увага на тому, що поновлюються ті правовідносини, що були припинені. Це пояснюється тим, що існування цих правовідносин до і після призупинення обумовлено тим самим правовстановлюючим юридичним фактом – вчиненням злочином проти громадського порядку. Такий стан правовідносин наявний в тому разі, якщо з певних причин особу, яка вчинила вказаний злочин, протягом якогось періоду неможливо визнати суб'єктом кримінальних правовідносин (стосується осіб, які вчинили злочин у стані осудності, але захворіли на психічну хворобу до постановлення вирoku або під час відбування покарання (п. 3 ч. 1 ст. 93

КК України), що позбавляє її можливості усвідомлювати свої дії та керувати ними). Примусові засоби лікування застосовуються з метою лікування осіб, які захворіли на психічну хворобу, тому вони обмежуються не часом, а винятково медичними показниками перебігу захворювання. Відповідно до ч. 2 ст. 95 КК України особи, до яких застосовані примусові заходи медичного характеру, підлягають огляду комісією лікарів-психіатрів не рідше одного разу на 6 місяців для вирішення питання про наявність підстав для звернення до суду із заявою про припинення або про зміну застосування такого заходу. Лише факт поліпшення психічного стану особи, відносно якої примусові засоби лікування застосовувалися відповідно до рішення суду, є єдиним юридичним фактом для відновлення кримінальних правовідносин. Під поліпшення психічного стану особи у цьому випадку розуміється такий стан психічного здоров'я, внаслідок якого у неї фіксується здатність віддавати звіт у своїх діях і керувати ними.

Правопризупиняючі юридичні факти лише створюють умови для виправлення особи, яка вчинила злочин проти громадського порядку, без реального відбування покарання (звільнення від відбування покарання з випробуванням та звільнення від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років). Вони також передбачають можливість поновлення призупинених кримінальних правовідносин. Так, згідно з ч. 2 ст. 78 КК України якщо засуджений не виконує покладені на нього обов'язки або систематично вчинює правопорушення, що потягли за собою адміністративні стягнення і свідчать про його небажання стати на шлях виправлення, суд направляє засудженого для відбування призначеного покарання. У цьому випадку правопоновлюючим фактом виступають: 1) невиконання покладених на засудженого обов'язків; 2) систематичне вчинення правопорушень, що потягли за собою адміністративні стягнення.

Правоприпиняючі юридичні факти можуть з'являтися на різних етапах реалізації відновлювальних кримінальних правовідносин: 1) від моменту вчинення злочину проти громадського порядку до засудження особи, яка визнана винною у його вчиненні; 2) від обрання особі засобу кримінально-правового впливу до його виконання; 3) від моменту відбуття особою покарання до зняття з неї судимості у встановленому законом порядку чи її погашення. Зняття чи погашення судимості остаточно припиняє виниклі відновлювальні кримінальні правовідносини. Так, ч. 1 ст. 88 КК України містить вказівку про анулювання всіх правових наслідків, пов'язаних із судимістю, після її погашення чи зняття.

Таким чином, юридичні факти за правовими наслідками поділяються на: правовстановлюючі, правозмінюючі, правоприпиняючі, правовопоновлюючі, правозупиняючі. Їх конструювання у нормах ЗУпКВ взаємообумовлено і характеризується системністю [2]. Строк настання правоприпиняючого юридичного факту залежить від того, який юридичний факт спричинив виникнення кримінальних правовідносин і чи з'являлися в механізмі реалізації кримінальної відповідальності правозмінюючі юридичні факти. Правоприпиняючі юридичні факти не можуть виникнути без юридичного факту, який спричинив виникнення кримінальних правовідносин.

Виходячи з аналізу приписів норм чинного законодавства про кримінальну відповідальність, можна дійти висновку, що правовстановлюючі юридичні факти – це обставини, що свідчать про наявність підстави для виникнення кримінальних правовідносин, а їх констатація в обвинувальному вирoku суду, що набрав законної сили, сигналізує про початок реалізації кримінальної відповідальності; правозмінюючі юридичні факти – це обставини, що вказують на наявність певних змін у виниклих кримінальних правовідносинах в позитивному або негативному аспекті щодо досягнення завдань ЗУпКВ; правопризупиняючі юридичні факти пов'язані з обставинами, що вказують на недоцільність функціонування механізму реалізації кримінальної відповідальності на певний час завдяки визначеній у приписах норм КК зміні характеристики одного із суб'єктів кримінальних правовідносин; правовопоновлюючі юридичні факти – це обставини, що засвідчують появу можливості і необхідності відновлення функціонування механізму реалізації кримінальної відповідальності; правоприпиняючі юридичні факти – це обставини, що констатують досягнення завдань законодавства про кримінальну відповідальність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андрианов В. К. Юридические факты в уголовном праве : автореф. дис. на соискание уч. степ. канд. юрид. наук : спец. : 12.00.08 «Уголовное право и криминология ; уголовно-исполнительное право» / В. К. Андрианов. – М., 2013. – 26 с.
2. Григорьев В. А. Классификация юридических фактов в уголовном праве : автореф. дис. на соискание уч. степ. канд. юрид. наук : спец. : 12.00.08 «Уголовное право и криминология, исправительно-трудовое право» / В. А. Григорьев. – Рязань, 1992. – 22 с.

Мошенська Вікторія Олександрівна,

здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Музичук Олександр Миколайович, начальник
факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства Харківського
національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук,
професор

ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИП ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ МІЛІЦІЇ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ ОСОБЛИВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Принципи діяльності підрозділів міліції громадської безпеки особливого призначення залишаються несистемними, регламентуються доволі фрагментарно і не повністю відповідають вимогам сучасності й прогресивному зарубіжному досвіду; також зберігається проблема імплементації засад і принципів в організацію та діяльність підрозділів міліції громадської безпеки особливого призначення. А відтак, в контексті підвищення ефективності функціонування підрозділів міліції громадської безпеки особливого призначення й вбачаються актуальними питання принципів їх діяльності.

Зазначимо, що окремі аспекти розуміння правових засад і принципів, їх ролі в організації та діяльності правоохоронних органів (що зокрема стосується й підрозділів міліції громадської безпеки особливого призначення) раніше вже розглядалися у роботах таких вчених як А. П. Головін, О. В. Ковальова, Ю. Д. Кунєв, А. А. Пухтецька, Т. І. Фулей, С. О. Шатрава, та інші. У той же час, такі дослідження присвячені науковій розробці переважно лише загальної проблематики принципів організації та діяльності правоохоронних органів або навпаки – суто їх конкретних різновидів, не приділяючи достатньої уваги існуючій системі принципів діяльності підрозділів міліції громадської безпеки особливого призначення, їх обґрунтуванню і впорядкуванню. Саме тому метою нашої роботи є аналіз теоретичних положень і адміністративно-правових засад щодо розуміння принципів діяльності підрозділів міліції громадської безпеки особливого призначення, визначення їх природи, сутності та значення, а також обґрунтування пріоритетних напрямків їх оновлення та вдосконалення.

Передусім, відмітимо, що головним у визначенні принципів є не стільки характер чи форма їх внутрішнього змісту, як першочергове, вихідне значення закладених у принципах ідей (правил, положень) для відповідної організації та діяльності.

Принципи діяльності підрозділів міліції громадської безпеки особливого призначення можна визначити як систему нормативно визна-

чених, зумовлених суспільними та державними інтересами концептуальних вихідних положень діяльності підрозділів міліції громадської безпеки особливого призначення, що визначають основні вимоги, права і зміст їх організації та функціонування.

Попри застосування до діяльності підрозділів міліції громадської безпеки особливого призначення в цілому досить значної кількості загальних і спеціальних принципів, їх єдиний вичерпний узгоджений перелік на нормативному рівні все ще не зафіксований.

Основна сутність принципу законності, зводиться до обов'язку підрозділів міліції громадської безпеки особливого призначення діяти лише на підставі, в межах повноважень і у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Щоправда зауважимо, що де-факто на практиці принцип законності має тлумачитись дещо ширше, означаючи необхідність суворого дотримання і виконання у своїй діяльності положень усього законодавства – не тільки законів, але й виданих відповідно до них підзаконних нормативно-правових актів. Питання реального забезпечення законності в організації та діяльності підрозділів міліції громадської безпеки особливого призначення наразі залишається все ще відкритим, потребуючи як розширення законодавчих заasad і приведення у відповідність із ними підзаконного (відомчого) регулювання, так й удосконалення системи гарантій законності, контролю за її станом і відповідальності за порушення працівниками міліції закону.

Підкреслимо, що дотримання законності в діяльності підрозділів міліції громадської безпеки особливого призначення набуває підвищено пріоритетного значення з огляду на покладення на них самих обов'язків із підтримання та забезпечення законності і правопорядку у державі. Проте у сучасній правовій демократичній державі недостатньо говорити лише про законність як базовий принцип діяльності органів внутрішніх справ. На рівні із цим має йтись також і про забезпечення конституційності правоохоронної діяльності, а в цілому про – принцип верховенства права, передбачений ст. 8 Конституції України.

Беручи до уваги наявність різних підходів до розуміння сутності верховенства права, одразу маємо не погодитись із формальною концепцією верховенства права, що в значній мірі зводить даний принцип до вищерозглянутого принципу законності, фактично ототожнюючи право і закон. Більш прогресивною в умовах недосконалості законодавства вбачається матеріальна концепція верховенства права, що крім формальних вимог законності включає у себе й певні оціночні критерії щодо змісту та реалізації законів. Подібне розуміння принципу верховенства права згідно ч.1 ст. 8 Кодексу адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV, перш за все, виражається у ви-

знанні людини, її прав і свобод найвищими цінностями, що визначають зміст і спрямованість діяльності держави. У цьому принцип верховенства права наближається до принципу справедливості, яку й має відображати право.

Таким чином, діяльність підрозділів міліції громадської безпеки особливого призначення повинна не просто підпорядковуватись будь-яким вимогам закону, але й при цьому спрямовуватись на реалізацію та захист (передусім, природних) прав і свобод людини. До речі, як на нас, принцип верховенства права змістовно вже охоплює принцип законності, тому його окреме у переліку принципів діяльності підрозділів міліції громадської безпеки особливого призначення недоцільне.

Щільно пов'язаний із принципом верховенства права принцип забезпечення дотримання прав і свобод людини і громадина. Слід вказати, що зазвичай цей принцип визначається дещо вужче – як принцип «дотримання прав і свобод людини» (М. В. Палькін). Проте у даному випадку формулювання принципу змістовно охоплює вимоги не лише по дотриманню прав громадян самими підрозділами міліції громадської безпеки особливого призначення, а й щодо забезпечення ними дотримання прав громадян з боку інших осіб і організацій. Вказане прямо кореспондує завданням підрозділів міліції громадської безпеки особливого призначення із забезпечення та підтримання громадської безпеки і порядку, кінцевою основною ціллю чого й має бути забезпечення дотримання прав громадян.

Принцип гуманізму виражається, перш за все, у визнанні найвищої соціальної цінності людини, гарантуванні рівних умов вільного розвитку особистості, у верховенстві прав і інтересів людини над будь-якими іншими цінностями та у направленості державної діяльності на їх забезпечення. Гуманізм як своєрідний світогляд є складним багатоаспектним явищем, що відображається й на розумінні змісту принципу гуманізму. Дотримання принципів гуманізму та поваги до особистості у діяльності підрозділів міліції громадської безпеки особливого призначення вимагає виявлення працівниками міліції поваги до особистого життя, честі та гідності особи, а також пріоритетного спрямування їх дій на забезпечення реалізації, захист і недопущення неправомірного обмеження прав, свобод і законних інтересів громадян. Тут підкреслимо, що гуманізм і повага до особистості має виявлятися не тільки відносно законослухняних громадян, але й щодо правопорушників, підозрюваних і обвинувачених.

Отже, принцип поваги до особистості може розглядатись як іманентна складова загального принципу гуманізму. Іншим проявом принципу гуманізму є принцип соціальної справедливості. Інтерпретуючи положення ст.5 Закону України від 20.12.1990 р. № 565-XII у від-

ношенні до підрозділів міліції громадської безпеки особливого призначення, передусім, має йтися про об'єктивність і неупередженість дій працівників міліції відносно громадян (виходячи з їх рівності), у тому числі в частині забезпечення їх особистої безпеки та застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і зброї.

Серед принципів діяльності органів внутрішніх справ, що мають пряме відношення і до підрозділів міліції громадської безпеки особливого призначення, має принцип гласності. Його впровадження вимагає створення дієвих механізмів інформування та доступу громадськості до відомостей про процес і результати діяльності підрозділів міліції громадської безпеки особливого призначення. Реалізації принципу гласності в значній мірі сприяє самостійне оприлюднення інформації, робота засобів масової інформації, направлення звернень громадян, депутатських звернень і запитів, а також забезпечення доступу до публічної інформації. У той же час зважаємо й на те, що застосування принципу гласності до підрозділів міліції громадської безпеки особливого призначення обов'язково повинно враховувати специфіку їх діяльності, інтересам якої нерідко відповідає саме нерозголошення відомостей про хід і результати виконання тих чи інших правоохоронних завдань.

Таким чином, принципи діяльності підрозділів міліції громадської безпеки особливого призначення є одним із центральних елементів їх адміністративно-правового статусу, уособлюючи нормативно визначені головні вимоги, правила та сутність їх організації та функціонування. На сьогодні нормативно врегульована система принципів діяльності підрозділів міліції громадської безпеки особливого призначення потребує оновлення, враховуючи вимоги сьогодення та зарубіжний досвід, а також відповідного уточнення і деталізації, спрямованої на підвищення рівня реальної імплементації принципів в діяльність підрозділів міліції громадської безпеки особливого призначення.

Музичук Олександр Миколайович,

начальник факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства
Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор
юридичних наук, професор

ЗАГАЛЬНІ ТА СПЕЦІАЛЬНІ ОЗНАКИ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ ЯК ОБ'ЄКТУ КОНТРОЛЮ

Визначення особливостей органів внутрішніх справ як об'єкту контролю обумовлене наступним: по-перше, незважаючи на велику кількість наукових праць, предметом розгляду яких були органи внутрішніх справ, як об'єкт контролю вони розглядалися лише в поодиноких працях; по-друге, органи внутрішніх справ є найбільшою за об'ємом виконуваних завдань, структурою та кількістю персоналу правоохоронним підрозділом, що потребує розгалуженої та ефективної системи контролю за її діяльністю; по-третє, значною кількістю нарікань на діяльність органів внутрішніх справ, недосконалістю законодавства, яке регламентує їх діяльність, різними підходами щодо реформування органів внутрішніх справ, їх недостатнім фінансуванням, тощо.

Серед науковців, які досліджували проблеми контролю за діяльністю ОВС, необхідно назвати: О. М. Бандурку, І. П. Голосніченка, М. В. Ковалів, Я. Ю. Кондратьєва, Я. Д. Скибу, І. М. Паньонко, В. М. Плішкіна, О. П. Рябченкота багатьох інших науковців, які присвятили цій проблемі окремі розділи (глави, параграфи) підручників чи навчальних посібників з таких навчальних дисциплін як «Управління в ОВС України» та «Адміністративна діяльність ОВС України»; Л. В. Борець, С. Г. Братель, Л. М. Кирій, О. М. Куракіна, В. В. Маркова, В. В. Новікова, А. Р. Туманянц, які в межах дисертаційних досліджень розглядали окремі види контролю за діяльністю органів внутрішніх справ у цілому або за окремими їх підрозділами чи напрямками діяльності (міліцією, попереднім слідством, оперативно-розшуковою діяльністю, тощо) зокрема; В. Л. Грохольського, Ю. Ю. Хилько, В. С. Гуславського, О. М. Ключова, М. В. Джафарову, Р. М. Павленко, М. В. Самодзена, В. О. Заросила, С. М. Гусарова, М. С. Ільницькийого та багатьох інших науковців, які досліджували проблеми контролю за діяльністю ОВС у межах окремих наукових публікацій у фахових виданнях.

Проте, аналіз наукових праць вищенаведених та інших авторів дозволив зробити висновок про те, що особливості ОВС як об'єкту кон-

тролю у них розглядались фрагментарно, без комплексного підходу. У кращому випадку розглядалися особливості ОВС як правоохоронного органу.

Ознаки (риси) органів внутрішніх справ у цілому та як об'єктів контролю зокрема, пропонуємо об'єднати у дві групи: спеціальні, які характерні лише для органів внутрішніх справ, та загальні, які характерні для всіх або для переважної більшості правоохоронних органів. Першими (*спеціальними*) ознаками, на мою думку, є такі:

1. Мета утворення та функціонування органів внутрішніх справ, яка, на жаль, не отримала належного законодавчого визначення.

2. Система законодавства, яке регламентує діяльність органів внутрішніх справ.

3. Специфічна організаційно-штатна структура, яка нехарактерна іншим органам влади та правоохоронним органам, зокрема.

4. Напрями правоохоронної діяльності органів внутрішніх справ.

5. Характер правоохоронних завдань, функцій та обов'язків, які вони виконують, та прав, які вони реалізують.

6. Виконання найбільшого кола завдань та функцій у порівнянні з іншими правоохоронними органами.

7. Найбільша кількість нарікань на професійну діяльність органів внутрішніх справ зі сторони громадськості та суспільства.

8. Наявність розгалуженої системи внутрішньовідомчих та комплексних спеціалізованих органів (підрозділів, служб) з контролю за дотриманням чинного законодавства в діяльності ОВС.

Вважаю, що приведені вище спеціальні ознаки найбільш чітко та повно визначають особливості органів внутрішніх справ як об'єкта контролю.

До *загальних* ознак пропонуємо віднести такі:

1. Мілітаризованість (озброєність).

2. Примусовий характер переважної більшості прав.

3. Наявність права застосовувати примусові заходи, у тому числі й зброю.

4. Особливий порядок прийняття та проходження служби, соціально-правового захисту персоналу органів внутрішніх справ.

5. Наявність спеціальних звань та форменого одягу.

6. Наявність суворої службової (військової) дисципліни.

7. Наявність особливого режиму службової та державної таємниці.

8. Специфічність методів та прийомів, які вони використовують

під час професійної діяльності.

Більш детально охарактеризуємо саме спеціальні ознаки, які характерні лише для органів внутрішніх справ, у зв'язку з чим визначають особливості органів внутрішніх справ як об'єкта контролю. Так, однією із ознак, яка дає змогу визначити особливості ОВС як об'єкту контролю, є мета їх утворення та функціонування, яка, на жаль, не отримала належного законодавчого визначення.

На особливість органів внутрішніх справ як об'єкту контролю вказує система законодавства, яке регламентує їх діяльність. Основна особливість такого законодавства, на жаль, має негативний характер, оскільки органи внутрішніх справ, незважаючи на тривалу історію функціонування, відомчі традиції, власну організаційно-штатну структуру, тощо, залишаються єдиними правоохоронними органами, діяльність яких не врегульована окремим законодавчим актом — Законом України «Про органи внутрішніх справ», проект якого більш десяти років знаходиться у Верховній Раді України. Причин неприйняття такого законодавчого акту багато, частково вони визначені в проекті Концепції реформування системи органів Міністерства внутрішніх справ України, головними з яких є: по-перше, відсутність загальної узгодженої концепції реформування всієї правоохоронної системи України; по-друге, неврахування інтересів інших правоохоронних органів під час реформування ОВС України, наслідком чого стало «перетягування» повноважень та компетенції від одних правоохоронних органів до інших.

Однією із особливостей органів внутрішніх справ як об'єкту контролю є їх специфічна організаційно-штатна структура, яка нехарактерна іншим правоохоронним органам.

На специфіку органів внутрішніх справ як об'єкту контролю вказують напрями їх правоохоронної діяльності, які є похідними від структури центрального апарату МВС та його регіональних місцевих органів.

Сказане стосується характеру завдань, функцій та обов'язків, які виконують працівники ОВС, та прав, що вони реалізують, які за об'ємом є значно ширшими, порівняно із завданнями, функціями, обов'язками та правами, які виконують працівники інших правоохоронних органів, що, відповідно, і викликає найбільшу кількість нарікань на їх професійну діяльність зі сторони громадськості та суспільства.

Однією із особливостей органів внутрішніх справ як об'єкту контролю, яка нехарактерна іншим правоохоронним органам, є наявність розгалуженої системи внутрішньовідомчих спеціалізованих органів

(підрозділів, служб) з контролю за дотриманням чинного законодавства в діяльності ОВС, а саме: підрозділів внутрішньої безпеки, документального забезпечення та режиму, контрольно-ревізійної роботи, інспекцій з особового складу, тощо, а головне Управління моніторингу дотримання прав людини в діяльності органів внутрішніх справ у структурі центрального апарату МВС України, та мобільних груп з питань дотримання прав людини в діяльності територіальних органів і підрозділів внутрішніх справ.

Таким чином, органи внутрішніх справ є найбільшою за об'ємом виконуваних завдань та кількістю персоналу правоохоронною структурою, що потребує розгалуженої та ефективної системи контролю за її діяльністю.

ВИКОРИСТАННЯ МАЛОЛІТНЬОЇ ДИТИНИ ДЛЯ ЗАЙНЯТТЯ ЖЕБРАЦТВОМ ЯК НАСЛІДОК НЕМОЖЛИВОСТІ РЕАЛІЗУВАТИ ПРАВО НА ПРАЦЮ ТА ГІДНУ ЇЇ ОПЛАТУ

Чимало галузей вітчизняного та міжнародного права оберігають дітей від різних неправомірних посягань на їхнє життя та здоров'я, гідність, честь, волю та особисту недоторканність. Боротьба зі злочинністю в тому числі зі злочинами щодо використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом – це один з пріоритетних напрямків політики України, який спрямований на захист прав, свобод, волі, честі та гідності малолітньої особи і останніми роками набирає все більших масштабів. Згідно із положеннями Конституції України та багатьох інших міжнародних та державних нормативно-правових актів будь-яка людина має право або набуває від народження право на життя, свободу, особисту недоторканність, на повагу, свободу думки, віросповідання, вираження поглядів, право на приватне сімейне життя, на шлюб, на навчання, безкоштовну медичну допомогу та на ряд інших прав. Також міжнародним та державним законодавством передбачено заборону катування, рабства та примусової праці.

В декларації прав дитини від 20 листопада 1959 р. законодавець зазначає, що дитині необхідне забезпечення спеціального захисту законом і надання можливості та сприятливих умов, у яких вона повноцінно зможе розвиватися фізично, розумово, морально, духовно та в соціальному відношенні, при цьому не порушуючи волю і гідність людини та особистості.

Положення Конституції України проголошує людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку в Україні – найвищою соціальною цінністю (ст. 3), а держава в свою чергу зобов'язана всіма доступними засобами та можливостями захищати особу, особливо дитину. Процеси, що відбуваються на сьогоднішній день в Україні, пов'язані з реформуванням правової системи і змінами у законодавстві у контексті неоголошеної війни. Саме вони здійснюють вплив на правове регулювання інтересів суспільства в цілому та безпосередньо захисту дітей як малолітніх так і неповнолітніх. Правову основу захисту дітей від злочинних посягань складає вітчизняне та міжнародне зако-

нодавство. Злочини щодо дітей посягають на їх нормальний розвиток, честь, гідність, недоторканість, а також, ми вважаємо, що вони посягають на основи суспільної моралі у сфері їх виховання, що істотно впливає на рівень дитячої та злочинності взагалі. Значна кількість дітей щорічно потерпає від злочинів (дослідження статистичних даних МВС України висвітлює ріст динаміки злочинів, вчинених неповнолітніми або за їх участю і, так, за 2013 рік їх кількість зросла на 1,5%), але статистика не веде повного та достовірного обліку потерпілих в залежності від їх віку та вчинених проти них злочинів, тому ці показники не можна проаналізувати в цілому по Україні та в окремих її регіонах. В силу того, що дитина не завжди усвідомлює факт вчинення злочинного діяння по відношенню до себе – саме тому ці злочини мають високий рівень латентності.

Питання кримінально-правової характеристики та кримінологічного запобігання втягненню неповнолітніх у злочинну або іншу антигромадську діяльність розглядалися в працях багатьох вчених, особливо таких як: Т. С. Барило, Ю. В. Баулін, М. М. Биргеу, М. І. Блум, К. М. Бейсебаєв, О. І. Белова, Ф. Г. Бурчак, В. В. Вітвіцька, С.Ф. Денисов, В. В. Дзундза, І. В. Дегтярьова, В. П. Ємельянов, С. Г. Киренко, І. П. Лановенко, Г. С. Мауленов, В.Ф. Мороз, І. О. Топольскова, І. М. Даньшин, О. М. Джужа, О. М. Костенко, Л. М. Кривоченко, І. П. Лановенко, В. А. Ломако, П. С. Матишевський, Г. С. Мауленов, Г. М. Міньковський, В. О. Навроцький, В. К. Негоденко, А. П. Пермінова, А. А. Примаченок, Ю. Є. Пудовочкін, Г. В. Ткаченко, А. П. Тузов, Є. В. Фесенко, Н. С. Юзікова, С. С. Яценко та інші, проте їх праці в основному присвячені проблемам кваліфікації та профілактики злочинів саме втягнення дітей у злочинну діяльність. Однак дослідження проблем, пов'язаних із використання малолітніх дітей для заняття жебрацтвом, на нашу думку, недостатньо досліджені. Хоча, в 2012 році у м. Харків Дегтярьова Ірина Василівна захистила дисертацію на тему «Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом. Кримінально-правова та кримінологічна характеристика і запобігання», але значну увагу, було приділено саме з кримінологічної точки зору, а от деякі питання кримінально-правової характеристики залишаються актуальними і на сьогоднішній день.

Більш того, військові дії на Донбасі призвели до того, що значна частина соціально незахищених верств населення позбавлена підтримки від держави, а тому крім всім зрозумілих проблем цього регіону, додається ще одна – дитяча безпритульність та бездоглядність. Через неможливість працювати та отримувати гідну оплату праці (або хоч якусь) дорослі все частіше використовують власних дітей для заняття жебрацтвом, що вимагає свого окремого осмислення з точки зору науки кримінального права та суміжних наук.

У новому КК України злочини проти трудових прав людини містяться у Розділі V Особливої частини – «Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав та свобод людини і громадянина». До них належать – ст.ст. 170-175 КК України. Ст. 170 КК України передбачає відповідальність за перешкодження законній діяльності професійних спілок. Ст. 171 КК України встановлює відповідальність за перешкодження законній професійній діяльності журналістів. Основною кримінально-правовою нормою даної групи є ст. 172 КК України, яка передбачає відповідальність за грубе порушення законодавства про працю. Далі, ст. 173 КК України передбачає відповідальність за грубе порушення угоди про працю. Ст. 174 КК України встановлює відповідальність за примушування до участі у страйку або перешкодження участі у страйку. І ст. 175 КК України визнає злочинним невикплату заробітної плати.

Все вищевказане й обумовлює необхідність розгляду кримінально-правових норм щодо кримінальної відповідальності за порушення трудового законодавства у комплексі з злочинами проти громадського порядку та моральності, оскільки вчинення одних злочинів призводить до вчинення потерпілими інших злочинів. Слід приділяти увагу питанням кримінальної відповідальності за порушення законодавства про працю, можливості та правові наслідки захисту трудових прав людини за допомогою КК України, дати юридичну оцінку окремим злочинам проти трудових прав людини, наслідком яких є злочинна поведінка потерпілих осіб.

Всі ці особливості потребують свого окремого комплексного дослідження з метою удосконалення відповідного законодавства та практики його застосування.

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ МОРАЛЬНОСТІ В СФЕРІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ НЕПОВНОЛІТНІХ

На тлі сучасних реформ та кардинальних соціально-економічних, політичних трансформацій, відбуваються суттєві зміни і у свідомості та моральних цінностях населення, особливо неповнолітніх осіб. Це пов'язано, у першу чергу із певними труднощами в усіх сферах суспільного життя (економічній, політичній, соціальній, культурологічній).

Що стосується моральності в суспільстві, варто зауважити, що вона характеризується її станом в багатьох сферах: у сфері матеріальної та духовної культури, у сфері статевих відносин, у сфері соціалізації неповнолітніх. Однією з новел чинного кримінального законодавства є встановлення кримінальної відповідальності за злочини проти моральності в сфері соціалізації неповнолітніх.

У КК України відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну або іншу антигромадську діяльність передбачено як у загальній нормі (ст. 304), так і в ряді спеціальних норм, що встановлюють відповідальність за окремі види втягнення в злочинну або іншу антигромадську діяльність. Наприклад, за посягання на здоров'я людей під приводом проповідування релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів, поєднані із втягуванням у цю діяльність групи неповнолітніх (ч. 2 ст. 181), примушування неповнолітніх до участі у створенні творів, що пропагують культ насильства і жорстокості (ч. 3 ст. 300), примушування неповнолітніх до участі у створенні творів, зображень, кіно- та відеопродукції, комп'ютерних програм порнографічного характеру (ч. 3 ст. 301), створення або утримання місць розпусти, а також звідництво для розпусти, учинені із залученням неповнолітнього (ч. 3 ст. 302), втягнення неповнолітнього до заняття проституцією (ч. 3 ст. 303), незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, учинені із залученням малолітнього або щодо малолітнього (ч.ч. 2, 3 ст. 307), незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту, учинені із залученням неповнолітнього (ч. 3 ст. 309), схиляння неповнолітніх до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ч. 2

ст. 315), за організацію або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, учинені із залученням неповнолітнього (ч. 2 ст. 317), спонукання неповнолітніх до застосування допінгу (ст. 323), схиляння неповнолітніх до вживання одурманюючих засобів (ст. 324) [1, с. 85, 142-145, 147-148, 151-156].

Варто зауважити, що в теорії кримінального права втягнення може здійснюватися шляхом психічного (погрози чи залякування (нанесенням тілесних ушкоджень, завданням іншої шкоди, але якщо така погроза є реальною), обмані, обіцянках тощо, тобто в будь-яких діях, які мають вплинути на неповнолітнього без застосування сили або фізичного насильства [2, с. 147] або фізичного насильства (нанесення тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, побої тощо). У випадку застосування фізичного насильства щодо неповнолітньої особи, дії винного необхідно кваліфікувати за сукупністю злочинів [3, с. 196].

Однак, як показує проведене дослідження, незважаючи на наявність у КК України такої значної кількості спеціальних норм, серед числа осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності за втягнення неповнолітніх у ті чи інші види злочинної або іншої антигромадської діяльності, переважну більшість складають ті, кого притягнуто за загальною нормою, тобто за ст. 304 КК України. Цей злочин віднесений до таких, що посягають на моральність, з причини тісного зв'язку правосвідомості, внутрішніх моральних переконань та здатності особи нести відповідальність в першу чергу перед собою та близьким із вибором того чи іншого варіанта поведінки в конкретній життєвій ситуації. В. В. Дзундза наголошує, що вчинок народжується на перетині двох площин – зовнішньої ситуації та внутрішньої правосвідомості особи, що і є моральним вибором [4, с. 5].

Зазначимо, що проблемам захисту неповнолітніх від протиправних (злочинних) посягань, присвячено велику кількість досліджень. Власне, втягненню неповнолітніх в злочинну діяльність приділяли увагу такі вчені як: Т. С. Барило, М. М. Биргеу, Ф. Г. Бурчак, А. Я. Вілкс, В. В. Вітвіцька, О. М. Костенко, І. П. Лановенко, С. Я. Лихова, А. І. Міллер, Г. М. Міньковський, Н. О. Навроцький, В. К. Негоденко, С. С. Яценко, І. А. Топольскова, С. А. Шалгунова, В. П. Ємельянов, Н. С. Юзікова та інші. Така кількість праць, присвячених вказаній проблематиці, свідчить про актуальність проблем захисту неповнолітніх від втягнення їх у злочинну та антигромадську діяльність.

Так, згідно статистичних даних МВС України за період 2002-2013 рр. спостерігається відчутне зростання кількості низки зареєстрованих кримінальних проваджень проти суспільної моральності (зокрема, ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релі-

гійну нетерпимість та дискримінацію – у 23,7 разів; ввезення, виготовлення, збуту і розповсюдження порнографічних предметів – у 5,5 разів; створення або утримання місць розпусти і звідництва – у 3 рази; сутенерства або втягнення особи в заняття проституцією – у 1,6 разів) [5, с. 12].

Така ситуація свідчить про невідкладність вжиття ефективних заходів запобігання втягненню неповнолітніх у злочинну діяльність. Необхідність прийняття відповідних заходів відображено і в Проекті Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо запровадження інституту кримінальних проступків», де крім існуючих в КК України ст. ст. 150-1, 303, 304, 315, 323, запропоновано доповнити ст. 324-1 «Доведення неповнолітнього до стану сп'яніння» його батьками, особами, які їх замінюють, або іншими повнолітніми особами та передбачити покарання у вигляді штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [6, с. 42706].

Виходячи з вищевикладеного вважаю за доцільне доповнити ст. 304 КК України такими положеннями: « ті самі дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені із застосуванням насилля або з погрозою його застосування, втягнення неповнолітнього в організовану групу або вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину...». Дане доповнення до ст. 304 КК України, надасть можливість більш чітко визначати відповідальність осіб, які втягують неповнолітніх у вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів, а також тих хто втягує до участі в організованих групах, бо вчинення даних злочинів має місце у статистиці злочинів, вчинених в Україні за останні роки.

Більшість науковців висловлюють думку, що в склад норми, яка встановлює покарання за втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність, входять декілька складів злочинів: втягнення неповнолітніх в злочинну діяльність, втягнення неповнолітніх у пияцтво, втягнення неповнолітніх у заняття жебрацтвом та втягнення неповнолітніх в азартні ігри. Потрібно вказати, що в такому випадку в цих складах злочинів по-різному характеризується лише об'єктивна сторона. Всі інші елементи складу злочину, а саме об'єкт, суб'єктивна сторона та суб'єкт співпадають. Перелік видів злочинної та антигромадської діяльності, які вказані в диспозиції ст. 304, є вичерпним, тому до таких видів не можуть бути прирівняні інші види. Тобто, якщо неповнолітнього втягнено в будь-які види злочинної або антигромадської діяльності, які не зазначені в ст. 304, то вони не тягнуть за собою кримінальної відповідальності, звичайно, якщо покарання за них не встановлюється іншими нормами Особливої частини КК України.

На мою думку, проведені дослідження злочинів проти моральності в сфері соціалізації неповнолітніх ще раз пересвідчує нас в тому, що такі злочинні діяння є дійсно суспільно небезпечними. Ми вважає-

мо, що пропозиції, висловлені вище, сприятимуть запобіганню негативного впливу на неповнолітніх в період їх психічного, духовного та фізичного розвитку.

Паралель втягнення можна провести з втягненням батьками неповнолітніх до вживання алкоголю. В 1919 році на I Всеросійському з'їзді по боротьбі з п'янством лікарем В. І. Нікольським зазначалося, що через надмірне вживання спиртних напоїв відбувається у більшості випадків втягнення неповнолітніх батьками до вживання спиртних напоїв. Ще тоді запропоновано відгородити дітей від батьків, які навіть помірно вживають спиртні напої і передбачити три напрямки запобігання: а) антиалкогольне виховання батьків; б) антиалкогольне виховання неповнолітніх; в) розповсюдження інформації серед громадськості кожного факту втягнення неповнолітніх до вживання спиртних напоїв із забезпеченням обов'язкової відповідальності за такі правопорушення [7, с. 143].

Саме тому як кримінально-правовий захід, одним із завдань ОВС є організація роботи щодо запобігання бездоглядності та безпритульності, виявлення правопорушень серед неповнолітніх, застосування необхідних заходів адміністративного та виховного впливу. З цією метою ОВС організовують взаємодію з державними органами, недержавними громадськими та іншими організаціями, установами, які беруть участь в попереджувальній діяльності, проводять комплексні операції, оперативні заходи, рейди, цільові перевірки та інші заходи запобігання.

На підставі положень ст. ст. 18 та 22 КК України, виходячи із підвищеної суспільної небезпечності злочинів за статтями, що передбачають втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність, схиляння до зайняття проституцією, експлуатація дітей, втягнення до зайняття жебрацтвом, спонукання до вживання наркотичних засобів та допінгу та їх наслідків, вважаю за необхідне розглянути питання про посилену кримінальну відповідальність за втягнення неповнолітнього чи малолітнього у злочинну діяльність і внести кваліфікуючу ознаку, як вчинення вказаних дій батьками, опікунами, піклувальниками чи іншими особами, які їх замінюють. Необхідність внесення таких змін пов'язана з тим, що в нашій державі спостерігається тенденція до активного залучення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність. Як правило, під згубний вплив підпадають особи з несформованою психікою, недоліками у вихованні, у спілкуванні з сім'єю, оточуючими, матеріально незабезпечені тощо.

Додатковою аргументацією таких змін можуть слугувати наукові розробки, запропоновані І. С. Топольсковою з приводу внесення змін до статті 304 КК України у частині передбачення кримінальної відповідальності за втягнення неповнолітніх у злочинну або антигромадську діяльність як спеціальних суб'єктів злочину (батьків дитини або осіб,

на яких законом покладено обов'язки з виховання неповнолітнього, а так само педагогів чи інших працівників освітньої, виховної, лікувальної або іншої установи, зобов'язаних здійснювати нагляд за неповнолітнім) [8, с. 9].

Резюмуючи означене, можливо визначити, що розробка ефективних заходів для запобігання втягненню неповнолітніх у злочинну діяльність має на меті поліпшення соціального захисту дітей, у тому числі дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, розв'язання проблем дитячої бездоглядності і безпритульності, створення належних умов для соціально-психологічної адаптації дітей, реалізації їх права на сімейне виховання та здоровий розвиток, зменшенню кількості правопорушень, злочинів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний кодекс України (із змінами та доповненнями станом на 1 вересня 2014 року). – Х. : Одиссей, 2014. – 232 с.
2. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за торгівлю людьми та за втягнення в заняття проституцією: Закон України від 12 січ. 2006 р. № 3316 // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 17. – Ст. 147.
3. Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 2 від 27.02.2004 р. / Збірник нормативно-правових актів Верховного Суду України (у кримінальних справах) : інформаційно-довідкове видання / авторизовані упорядники Алфьоров С.М., Людвік В.Д., Примаченко В.Ф., Терещенко А.І., Шаблистий В.В.; за заг. ред. В. В. Шаблистого. – Дніпропетровськ : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2013. 324 с.
4. Дзундза В. В. Кримінальна відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну або іншу антигромадську діяльність : автореф. дис. ... канд. юридич. наук. : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / В. В. Дзундза. – Х., 2005. – 20 с.
5. Аналіз статистичних даних щодо поширення злочинів проти громадського порядку та моральності за 2002-2013 роки в Україні / Департамент інформаційних технологій МВС України. – Київ: Штаб МВС України, 2014. –С. 12.
6. Проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо запровадження інституту кримінальних проступків», вноситься народними депутатами України Стретовичем В.М., Головатим С.П., Притико Д.М., Шишкіною Е. В. [Електронний ресурс] / Верхо-

вна рада Украї-
ни. Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=42706.

7. Пьянство и преступность: история, проблемы / И. П. Лановенко, О. Я. Светлов, В. В. Скибицкий и др.; Отв. ред. И. П. Лановенко. – К.; Наукова думка, 1989. – С. 143, 174.
 8. Топольскова І. О. Боротьба із втягненням неповнолітніх у злочинну або іншу антигромадську діяльність: Монографія / МВС України, Луг. акад. внутр. справ ім. 10-річчя незалежності України; [Наук. ред. д-р юрид. наук, проф. В. П. Ємельянов]. – Луганськ: РВВ ЛАВС, 2003. – 192 с.
-

СОЦІАЛЬНО ШКІДЛИВІ НАСЛІДКИ СПРИЙНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЇ ПОРНОГРАФІЧНОГО ХАРАКТЕРУ

На побутовому рівні можна зустріти людей, які суворо засуджують порнографію, деяких, хто із захопленням або насолодою про неї відгукуються, а третім – якось байдуже. Люди з релігійним типом світогляду знають, що досліджуване явище – гріх перед Господом та проти свого тіла. Ті хто виховані на засадах комуністичної ідеології сприймають її антиморальною. Сучасна західна ідеологія споживання, навпаки, всіляко оспівує та прославляє її, оскільки остання дає змогу отримання, за скромними підрахунками експертів, мільярдних прибутків.

У зв'язку з цим необхідно з'ясувати: якщо існує загроза з боку порнографії, то яка, в чому саме полягає суспільна небезпека та соціально шкідливі наслідки інформації такого характеру в контексті ввезення в Україну, виготовлення, збуту і розповсюдження порнографічних предметів (стаття 301 КК України).

Суспільну небезпеку розповсюдження порнографії більшість науковців вбачають в її негативній дії на нормальний фізичний і психічний розвиток особи. На їхню думку, вона спричиняє деформацію духовно-етичних цінностей суспільства, насадження бездуховності, зниження віку статевого життя, збільшення числа неповнолітніх, які ведуть безладний сексуальний спосіб життя, заняття проституцією, поширення численних захворювань, що передаються статевим шляхом, дошлюбні і позашлюбні аборти, появу статевих збочень, нерідко хворобливого характеру. Ознайомлення із порнографічними матеріалами може вплинути на здійснення таких сексуальних злочинів, як зґвалтування, насильницькі дії сексуального характеру, розпусні дії, створити умови для вчинення інших, більш небезпечних злочинів.

Якщо про суспільну небезпеку діяння, передбаченого ст. 301 КК України висловилися ряд авторів, то про його соціально шкідливі наслідки можна зустріти лише якісь загальні фрази.

З цією метою, розглянемо спочатку механізм впливу інформації порнографічного характеру на людину. Для цього звернемося до меди-

цини, а саме психології, сексопатології, психіатрії та неврології. Остання підтверджує той факт, що людський мозок піддається впливам, може змінюватися залежно від нашого досвіду. Все, що ми можемо активно або пасивно сприймати органами чуття постійно супроводжується формуванням нових зв'язків між клітинами мозку. Новосформовані шляхи повністю співвідносяться і зіставляються зі сприйнятою інформацією (зоровою, звуковою, чуттєвою).

Ось як цей процес пояснюють неврологи в скороченій нами редакції. В основі сучасної моделі, що пояснює феномен пам'яті та навчання, лежить принцип синаптичної пластичності, тобто здатності мозку змінювати силу зв'язків між нейронами (клітинами мозку) у відповідь на активацію відповідних рецепторів у зв'язку з тим чи іншим досвідом. Цей механізм передбачає зміну кількості і типів активованих рецепторів, а також обсяг викиду нейротрансмітерів (біологічно активних речовин, що забезпечують передачу електричного імпульсу від нервової клітини). Одним з останніх є дофамін – важливий елемент «системи заохочення» мозку, що відповідає за рухову активність, процеси мотивації, почуття задоволення і провини, навчання. Рівень дофаміну визначає наявність синдрому дефіциту уваги при гіперактивності у дітей, ослаблення когнітивної функції в результаті старіння, стан депресії тощо.

При сприйнятті порнографії відбувається активація певних рецепторів і запуск дофамінергічної системи, що призводить до викиду великої кількості дофаміну, який викликає переживання «кайфу» (точно так, як при наркоманії). Зв'язки, що сформувалися в мозку при перегляді порнографічних зображень, у багато разів підсилюються за рахунок викиду великої кількості згаданого нейротрансмітента. Як наслідок, людина відчуває нехай і оманливе, але задоволення. Ця біологічно активна речовина підсилює прив'язаність до набутих сексуальних смаків.

Синаптична пластичність сприяє формуванню нових зв'язків, які є результатом перегляду порнографії. Коли відповідні сцени потрапили в довгострокову пам'ять, відбувається дві речі: 1) оскільки порнографія запускає той же самий механізм, що й кокаїн, то розвивається залежність; 2) чоловік намагатиметься якомога частіше відтворити ці сцени зі своєю дружиною, що призведе до великого розчарування, так як спроби наслідування побаченого не можуть відповідати очікуванням.

Після такого розчарування в реальному досвіді через завищені очікування, що засновані на нереалістичних фантазіях, мозок не просто перестає виробляти дофамін – рівень останнього падає нижче норми.

Це викликає депресію, яка, в свою чергу, призводить до почуття спустошення, незадоволеності, відчуттю невдалості шлюбу тощо [1].

Здобутки психології в цьому питанні теж неоптимістичні. Порнографія, як зазначають психологи, сприяє посиленню соціальних і психологічних проблем. Справжній світ нерідко стає реально нудним. Доктор біопсихології Вільям Стратерс підтверджує ці висновки та доповнює іншими, стверджуючи, що чоловіки, які підсіли на порнографію, стають деспотичними, частіше піддаються нападам тривоги, схильні до зациклення на собі, нарцисизму і допитливості, мають низьку самооцінку, депресивні, дисоціативні і розсіяні. За злою іронією, створюючи тимчасові відчуття задоволення, перегляд порнографії призводить до довгострокових негативних психологічних переживань [2].

Вона вбиває інтим, емоційну близькість у відносинах, перетворює секс в тваринну злучку. Змушує чоловіків розглядати жінок як предмети, замість того щоб розвивати стосунки з жінками як з людськими істотами. Чоловік розглядає її сам по собі і заради самого себе. Жінку він використовує лише як засіб для свого задоволення, як ще один продукт споживання.

Останні в таких стосунках зазвичай визнають, що відчувають глибоке поранення, зраду, відкинення, емоційне знищення, самотність, сором, ізоляцію, приниження, ревності, злість, втрату почуття власної гідності, страх перед втратою роботи, підвищену нервовість, а в окремих випадках у них з'являються думки про самогубство.

Заповнюючи свідомість жінок і дівчат посланням про те, що найбільш цінним атрибутом є їх сексуальна привабливість, виштовхуючи при цьому інші послання, поп-культура розтліває їх так само, як це робив би звичайний спокусник. Вона повільно руйнує їх самооцінку, здирає з них відчуття цілісності та людської гідності, підсовуючи натомість самосвідомість, яка звеличує секс і применшує всі інші якості людської природи.

Чоловіки і жінки, які захоплювалися порнографією, хотіли б мати доньок набагато менше, ніж ті, які порнографію не дивилися.

Підлітки, які пристрастилися до порнофільмів, переборюють в собі соціальне табу. Після цього людина готова відмовитися і від інших суспільних заборон.

На довершення всього, ефектом порнографії є виникнення страху від перегляду порноматеріалів. Молоді люди, в рівній мірі як і дорослі, експериментують з порно, роблять це таємно, тому живуть в постійному страху того, що батьки або друзі дізнаються про це. Такий страх не тільки постійно створює дискомфорт, але і може уповільнювати цілісний сексуальний розвиток і виключити сексуальне

задоволення в майбутньому, пов'язуючи психологічно страх з сексуальним задоволенням, приводячи до таких патологій, як вуайеризму (підглядання), або ексгібіціонізму (спонукання до демонстрації статевих органів на людях), і т.д.

З точки зору сексопатології, наявна негативна тенденція, коли чоловіки віддають перевагу порно, а не живим жінкам. За даними статистики, «завдяки» переглядам порнографії в Інтернеті чоловіки мастурбують зараз в 5 разів частіше, ніж раніше. Акти мастурбації можуть відбуватися по кілька разів на день, що призводить до сексуальних розладів [3].

Небагато статистики:

- у 39% чоловіків, які регулярно переглядають порнофільми, в два рази частіше з'являються проблеми з потенцією і ризик виникнення простатиту, так як постійне перезбудження призводить до проблем з функціонуванням статевих органів: якщо ерекція не закінчується сім'явиверженням, це призводить до застою венозної крові і до проблем з сексуальною функцією.

- 92% порнозалежних страждають сексуальною анорексією (небажання займатися сексом) [4].

Нарешті, подивимось про що говорить психіатрія. Перегляд інформації порнографічного характеру викликає порнозалежність – за міжнародною класифікацією хвороб (клас V (F) F10-F19 – психічні розлади і розлади поведінки, пов'язані з вживанням психоактивних речовин) – це одна з форм сексуального розладу, викликана надмірною тягою до порнографії, і при якому людина відчуває залежність від перегляду порнографічних фотографій/відео, яка є однією з різновидів, так званого, візіонізму або вуайеризму: прагнення підглядати інтимний акт, який відбувається між іншими людьми, а також отримання від цього сексуальної насолоди [4].

Короткий огляд наукової літератури дозволяє зробити наступний висновок. Сприйняття інформації порнографічного характеру може спричинити такі соціально шкідливі наслідки як: психічні, психологічні, тілесні хвороби або розлади (порнозалежність, депресія, сексуальна анорексія, мастурбація, вуайеризм, імпотенція, простатит, сексуальні перверсії тощо), аморальність та бездуховність. У зв'язку з чим перспективними напрямками наукових досліджень є протидія порнографії та реабілітація осіб, постраждалих від неї.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Как просмотр порнографии отражается на мозге / Мохамед Ги-лан [Електронний ресурс] : Информационно-аналитический канал «Ан-

cap.Ru». - Режим доступа :
<http://www.ansar.ru/science/2012/3/26/27649?print>.

2. Семь негативных последствий порнографии [Электронный ресурс] : In Lumine Media. - Режим доступа : <http://ru.inlumine.org/sem-negativnyh-posledstviy-pornografii/>.

3. Учёные сообщили об катастрофических последствиях просмотра порнографии [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://antiloх.info/zdorovye/posledstviya-posmotra-porno.html>.

4. Знакомьтесь, порнозависимость [Электронный ресурс] : Психологи на b17.ru. - Режим доступа : <http://www.b17.ru/article/znakomtes-pornozavisimost/>.

ПОЛІТИКО-КРИМІНОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

Злочини проти громадського порядку, попри свою відносну нечисленність у структурі загальної злочинності в Україні, складають досить специфічний за своєю спрямованістю й наслідками сегмент кримінальної активності частини населення. Перш за все, звертає на себе увагу порубіжний характер злочинних проявів проти громадського порядку, що зумовлено багатомірністю самого феноменом громадського порядку. Крім того, слід вказати й на унікальність характеристик детермінаційного комплексу злочинів проти громадського порядку. У його структурі, зокрема, чинники політичного та культурно-психологічного характеру займають домінуюче становище. Менш інтенсивною виявляється дія організаційно-управлінських, суто соціальних (які формують загальний фон якості життя: рівень та характер освіти, зайнятості, стан й структура захворюваності, медичного забезпечення тощо) та економічних детермінант, які наочно проявляються переважно на рівні побутового хуліганства, а також під час проведення спортивних й інших масових заходів. Тож політичні та культурно-психологічні криміногенні фактори стають пріоритетними об'єктами кримінально-превентивного впливу.

Зауважимо, що вказані групи детермінант злочинності є взаємопов'язаними та до певної міри підпорядкованими один одному. Так, політична культура населення є частиною його масової культури, що фундується масовою політичною та правовою свідомістю. Тому політичні фактори багато в чому залежні від культурно-психологічних традицій, інновацій. В той же час, соціально-управлінські імпульси, що генеруються на найвищому рівні публічного адміністрування та за визначенням мають політичний характер, є найбільш впливовими щодо конфігурації загальної соціодинаміки та відіграють роль своєрідних аттракторів в процесі самоорганізації соціальної системи. Їх неадекватність правовому, економічному, культурному контексту породжує потужні дестабілізаційні ефекти, що втілюються в тому числі і у відтворенні низки похідних детермінант злочинності: правових, організаційно-управлінських, культурно-психологічних, економічних тощо. Відтак, політичні чинники соціального управління, які серед іншого включають до свого механізму й правові (правотворчі, правозастосовні, пра-

вореалізаційні) інструменти, виявляють кримінологічну бінарність: з одного боку – є інтенсивними криміногенними факторами та, водночас, вельми ефективними конгломератами кримінально-превентивного впливу.

Зазначений вплив має організовуватись за двома напрямками: внутрішнім й зовнішнім. Внутрішній вектор політико-кримінологічних заходів обструкції детермінаційного комплексу злочинності проти громадського порядку є *суть загальносоціальний рівень* антикримінальної практики, не вирізняється відповідною специфікованістю та полягає у своєрідній саморефлексії політикуму, його аутоагресії. Системний вплив позаполітичних акторів на політичну сферу взаємодій виключається, що пов'язано з самою природою політики, структури політичної системи та широким спектром її суб'єктів, публічно позначене коло яких є достатньо закритим й захищеним від факторів зовнішнього впливу. Тому діяльність правоохоронних органів в цьому сенсі носить казуальний характер та апріорі не здатна забезпечити зміну базових параметрів функціонування політичної системи, що мають криміногенні наслідки.

До зазначеної вище категорії внутрішньо спрямованих політико-кримінологічних заходів протидії злочинності проти громадського порядку можливо віднести наступні.

1. Люстрація (очищення влади), що полягає у комплексному впливі на кадровий склад органів державної влади з використанням відповідного правотворчого інструментарію. Аналіз положень Закону України «Про очищення влади» від 16.09.2014 року [1] дає підстави стверджувати, що за формою заходи щодо очищення влади – правові, а за змістом – змішаного – політико-кримінологічного характеру. Щодо останнього – зауважимо, що вітчизняний формат проведення люстрації дещо відрізняється від того, який мав місце в низці постсоціалістичних країн. Досвід здійснення очищення влади в Естонії, Литві, Польщі, Словаччині, Угорщині, Чехії та деяких інших країнах наочно засвідчує виключно політичний характер цих процедур, їх загальну спрямованість на декомунізацію державних органів у найбільш широкому її розумінні: від ідеологічних складових їх функціонування (на кшталт денацифікації в післявоєнній Німеччині) й до персональної фільтрації за ретроспективними підставами, пов'язаними зі співпрацею службовців у минулому з органами державної безпеки. В Україні ж прийняття вищевказаного закону мало під собою дещо інше підґрунтя, що вирізняється первинністю не політичного, а кримінологічного стимулу – усунення від посад в органах державної влади визначеної категорії працівників, що «здійснюється з метою недопущення до участі в управлінні державними справами осіб, які своїми рішеннями, діями чи бездія-

льністю здійснювали заходи (та/або сприяли їх здійсненню), спрямовані на узурпацію влади Президентом України Віктором Януковичем, підриг основ національної безпеки і оборони України або протиправне порушення прав і свобод людини» (ч. 2 ст. 1 Закону [1]). Тож постулюється первинність кримінально-превентивних (припиняючи, запобіжних) цілей при наявності і визначених політичних задач.

В цій ситуації очевидним є те, що підстави для звільнення з посад в органах державної влади не в повній мірі узгоджуються з «класичними» підставами припинення трудових правовідносин, закріплених в Кодексі законів про працю України, Законі України «Про державну службу», відомчих нормативно-правових актах, що регламентують порядок проходження служби, адже по суті не відбувається ставлення особі в вину жодного правопорушення; спрацьовує принципи презумпції винуватості. Втім, з огляду на обстановку тотальної криміналізації публічного адміністрування в Україні, на чому неодноразово акцентувалася увага в наукових дослідженнях О. М. Бандурки, Р. С. Веприцького, А. П. Закалюка, В. І. Шакуна та інших вчених, доводиться йти на своєрідний юридичний компроміс. Як слушно з цього приводу наголошує В. В. Паливода, моральна цінність люстрації незаперечна в тому сенсі, що її метою є моральний катарсис (оздоровлення). З юридичної ж точки зору проведення люстрації припускає ретроактивне здійснення правосуддя (тобто, зворотну силу закону), що створює значні правові проблеми [2]. Їх зміст криється, по-перше, у конфлікті типів праворозуміння та, по-друге, в очевидній недостатності процесуальних підстав для звільнення відповідних категорій осіб.

Не маючи на меті в цій роботі, надати вичерпну відповідь на порушені проблеми, зазначимо лише те, що матеріальною підставою вказаного компромісу, окрім де-факто криміналізованого політикуму, неодмінно має бути наявність певної *критичної маси* населення, яка висловлює *крайній ступінь* недовіри, неприйняття чинного персонального складу апарату держави. Звісно, такі категорії, як недовіра та неприйняття – вельми умовні субстанції, які не в останню чергу формуються засобами безструктурного управління, психологічного навіювання, створення та підтримання емоційного резонансу з комплексом базових потреб, вітальних інтересів. Тому при оцінці наявності підстав для застосування люстрації як політико-кримінологічної технології слід неодмінно враховувати наявність/відсутність такого впливу, його інтенсивності та ролі у формуванні соціальних показників терпимості соціальними акторами фактично пропонованого державною владою суспільного устрою, а заразом з ним – й конкретного складу органів державної влади.

Також варто відзначити, що, як свідчить зарубіжний досвід, люстрація є разовим заходом, реалізується протягом визначеного, відносно не тривалого проміжку часу, зорієнтований на кінцевий результат та не передбачає постійного характеру застосування.

2. Обмеження політичних прав – захід, щільно пов'язаний з попереднім та є його перманентним наслідком. Як правило, звільнення особи на підставі люстрації тягне за собою заборону їй займати відповідні посади в органах державної влади, окремі з яких мають суто політичне забарвлення. Таким чином, досягається відстороненні потенційно кримінально активної особи від управління державними справами. Слід, однак, й визнати присутність в цій процедурі певного елементу стигматизації. Втім, криміногенні ефекти останньої відрізняються від традиційних, пов'язаних з фактом засудження, відбуванням покарання та гіпотетично не мають справляти суттєвого значення для подальшої (чи первинної) криміналізації особистості. Вони мають радше соціальний підтекст, пов'язаний із суспільним осудом, що не підкріплений вироком суду.

3. Узгодження коаліційної роботи парламентарів з метою запобігання формуванню деструктивних політичних конфліктів, що імовірно матимуть своїм наслідком часткову дисфункцію законодавчого органу, політичну ангажованість вищого й центральних органів державної виконавчої влади.

Зовнішній вектор політико-кримінологічного впливу на детермінанти злочинності проти громадського порядку може бути представлений, як система заходів ранньої, безпосередньої, посткримінальної профілактики.

До політико-кримінологічних заходів ранньої та безпосередньої профілактики злочинів проти громадського порядку можливо віднести:

а) заходи превентивної дипломатії, що реалізуються переважно у форматі міжнародних відносин та здатні не допустити розгортання внутрішньодержавного чи міждержавного конфлікту. Як засвідчує практика, досить часто останні протікають у завуальованих формах та супроводжуються високим рівнем суспільної напруженості, інтенсифікацією злочинності проти громадського порядку та громадської безпеки;

б) кримінально-превентивну діяльність депутатів всіх рівнів через функціонування громадських приймалень. Метою такою діяльності має стати акумуляція та артикуляція інформації про джерела суспільних протиріч, що формуються на місцевому рівні й мають криміногенні потенції у їх проекції на детермінаційний комплекс злочинів проти громадського порядку; контроль над їх нейтралізацією компетентними органами державної влади (закладів освіти, правоохоронних органів тощо);

в) активізацію дослідницької, нормативної та просвітницької діяльності Українського інституту національної пам'яті, а також інших за-

кладів освіти (в тому числі й у співпраці з центральними органами державної виконавчої влади за профілем) з метою створення ідеологічного підґрунтя для порозуміння різних верств населення, які перебувають у неоднакових ціннісних та дискурсивних системах з одночасним утвердженням *орієнтованого на широку аудиторію* глибоко аргументованого знання про підстави існування національної держави України у заданих кордонах, принципи взаємодії поколінь в процесі цивілізаційного поступу та кризь призму проблем державного будівництва;

г) безпосередня участь політичних акторів у акціях масового характеру з метою недопущення ескалації групових конфліктів, протистоянь, що здатні реалізуватися у груповому хуліганстві, масових заворушеннях та пов'язаних з ними злочинах. Така участь може здійснюватись як у формі прямого інформаційного, законного психологічного впливу на активних учасників конфліктних чи передконфліктних відносин, так і у формі забезпечення присутності на таких заходах добровільних об'єднань громадян з метою забезпечення громадського порядку.

Посткримінальна профілактика злочинів проти громадського порядку інструментами політико-кримінологічного впливу спрямована, перш за все, на локалізацію конфлікту та недопущення повторення кримінальної активності аналогічного або суміжного характеру (у тих же місцях, між тими ж групами осіб, з тих же приводів, мотивів і т.п.). В цьому випадку факт вчиненого злочину чи кількох злочинів виконує сигнальну функцію. Завданням же того чи іншого політичного актору стає ідентифікація цього сигналу, його актуалізація та сублімація у русло політичних взаємодій з подальшою нейтралізацією відповідних криміногенних факторів на рівні політичного діалогу.

Підсумовуючи, зазначимо, що наведений перелік заходів політико-кримінологічного впливу на фактори злочинності проти громадського порядку не слід розуміти як вичерпний. Він – відкритий до подальшого удосконалення, урізноманітнення, специфікації під конкретні життєві обставини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про очищення влади : Закон України від 16.09.2014 року № 1682-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1682-18>.
2. Паливода В. В. Проблеми люстрації : польський досвід 1992–2006 років / В. В. Паливода [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://portala4.pl.ua/suspilstvo/3735-problemy-liustratsii-polskyi-dosvid-1992-2006-rokiv>.

Островська Катерина Олегівна,

курсант 3-го курсу факультету з підготовки фахівців для підрозділів міліції громадської безпеки та кримінальної міліції у справах дітей Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: **Панова Оксана Олександрівна**, доцент кафедри адміністративної діяльності ОВС факультету з підготовки фахівців для підрозділів міліції громадської безпеки та кримінальної міліції у справах дітей Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

СЛУЖБОВА ІНФОРМАЦІЯ ЯК ОБ'ЄКТ ЗАХИСТУ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Законодавчий напрям політики держави у сфері інформації і інформатизації особливо важливий на сучасному етапі, оскільки процеси формування і збереження інформаційних ресурсів все ще залишаються без достатньої правової охорони і фактичного захисту.

Не секрет, що державні інформаційні ресурси, що містять відомості, що мають відношення до забезпечення національної (економічною, суспільною і т. п.) безпеки незрідка стають надбанням спецслужб іноземних держав або предметом незаконної купівлі-продажу комерційних структур.

Серед інформаційних ресурсів, що набули найбільшого поширення у сфері забезпечення громадської безпеки України органами державної влади, особливе місце займає службова інформація, що розглядається як службова таємниця або як службова інформація «для службового користування» [1, с. 13-15]

Службова інформація: - що міститься в документах суб'єктів владних повноважень, які становлять внутрішню службову кореспонденцію, доповідні записки, рекомендації, якщо вони пов'язані з розробкою напряму діяльності установи або здійсненням контрольних, наглядових функцій органами державної влади, процесом прийняття рішень і передують публічному обговоренню та/або прийняттю рішень; - зібрана в процесі оперативно-розшукової, контррозвідальної діяльності, у сфері оборони країни, яку не віднесено до державної таємниці [2].

Регламентація статусу інформації утворює інститут службової таємниці і як складова частина «державних секретів» відображала по мірі її важливості певне обмеження прав на доступ до інформації, наприклад, шляхом встановлення грифа «ДСК», «таємно» і так далі.

Переліки таких відомостей і певні кордони її поширення встановлювалися, як правило, центральними органами державної влади як засоби інформаційно-правового захисту відомостей, несанкціоноване поширення яких складало потенційну і реальну загрозу громадській безпеці України.

З набиранням чинності Закону України «Про державну таємницю» [3] грифи "особливої важливості", "цілком таємно", "таємно" стали використовуватися виключно для позначення відомостей, що складають державну таємницю певного рівня важливості, що не сприяло посиленню інформаційно-правовому захисту громадської безпеки України.

Недостатність адміністративно-правового регулювання службової інформації виражена у відсутності єдиного законодавчого підходу до визначення відповідної категорії інформації обмеженого доступу, і це призводить, з одного боку, до несанкціонованого поширення службової інформації, а, з іншого, - введенню довільних обмежень на її поширення.

У сучасних умовах проблема інформаційно-правового захисту відомостей, що складають банківську, комерційну, податкову і т. П. таємницю, персональну, конфіденційну інформації набула досить гострого характеру у зв'язку з відсутністю єдиного правового режиму захисту таких відомостей в системі органів державної влади, що реалізують функції забезпечення громадської безпеки України.

Під конфіденційною інформацією слід розуміти інформацію, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень, та яка може поширюватися у визначеному ними порядку за їхнім бажанням відповідно до передбачених ними умов [2].

До відомостей, які органи державної влади зобов'язані захищати в правовому режимі службової інформації, відносяться ті, що поступили від органів державної влади, фізичних і юридичних осіб, громадських організацій (об'єднань) доступ до яких обмежений відповідно до законів України, за наявності на документах, що містять ці відомості або супровідних документах, відповідного грифа, що вказує на ступінь їх конфіденційності.

Таким чином, для захисту службової інформації повинні використовуватися засоби захисту інформації, що пройшли сертифікацію в порядку, встановленому законодавством України, а документи, що містять службову інформацію, не повинні включатися в електронні інформаційні системи, що мають підключення до мережі зв'язку загального користування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Службова інформація: порядок віднесення та доступу. Практичний посібник / За редакцією Д. М. Слизьконіс. Автори-укладачі: О. Л. Огданська, В. В. Таран, В. В. Щербаченко – К.: Центр політичних студій та аналітики, 2014. - 76 с.
 2. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 32, ст. 314.
 3. Про державну таємницю: Закон України від 21.01.1994 № 3855-XII / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, N 16, ст.93.
-
-

ЩОДО ФУНКЦІЙ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ ПРИ ВИНИКНЕННІ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ, ЩО ЗАГРОЖУЮТЬ ГРОМАДСЬКІЙ БЕЗПЕЦІ

Виникнення надзвичайної ситуації ускладнює завдання і збільшує об'єм функцій органів внутрішніх справ, особливо міліції.

На нашу думку, функції органів внутрішніх справ (міліції) при виникненні надзвичайних ситуацій умовно можна розділити на три групи.

До першої групи відносяться:

забезпечення безпеки громадян і суспільної безпеки, а також громадського порядку під час землетрусів, повеней, ураганів і інших стихійних лих;

забезпечення безпеки громадян і суспільної безпеки, охорона громадського порядку під час крупних виробничих аварій, катастроф;

забезпечення безпеки громадян і суспільної безпеки, охорона громадського порядку під час радіаційного і токсичного зараження місцевості;

забезпечення безпеки громадян і суспільної безпеки, охорона громадського порядку при крупних пожежах (промислових, лісових, торф'яних, сланцевих);

забезпечення безпеки громадян і суспільної безпеки, охорона громадського порядку при виявленні вибухонебезпечних предметів, боєприпасів і розмінуванні місцевості;

забезпечення безпеки громадян і суспільної безпеки, охорона громадського порядку при проведенні карантинних і інших заходів під час епідемій, епізоотії, екологічних катастроф;

участь в проведенні інших спеціальних заходів (операцій) щодо забезпечення безпеки громадян і громадської безпеки, у тому числі за межами місця постійної дислокації підрозділів органів внутрішніх справ та ін.

До другої групи входять:

участь в запобіганні, припиненні і ліквідації масових порушень громадського порядку (масових безладів), загрозливих суспільній і особистій безпеці громадян ;

розшук і затримання озброєних і особливо небезпечних злочинців (у тому числі, що вчинили втечі з місць позбавлення волі і військові злочини);

припинення діяльності (роззброєння і ліквідація) незаконних озброєних формувань;

розшук і затримання злочинців, що намагаються захопити (що захопили) повітряне, морське судно та інший транспорт, військову техніку, озброєння, інші важливі об'єкти;

розшук і затримання злочинців, що захопили заручників;

участь в заходах щодо розблокування місцевості.

Третю групу складають:

організація порятунку людей і вживання невідкладних заходів забезпечення їх безпеки;

надання першої медичної допомоги особам, що постраждали і знаходяться в безпорадному стані;

участь в проведенні евакуації населення і цінностей;

охорона майна, що залишилося без нагляду;

охорона важливих об'єктів і систем життєзабезпечення населення районів, що постраждали від надзвичайних ситуацій;

забезпечення безперешкодного проїзду швидкої медичної допомоги, техніки, аварійно-відновних, рятувальних і ремонтних формувань;

облік втрат населення і реєстрація вимушених переселенців (біженців);

евакуація осіб, що знаходяться в спеціальних установах органів внутрішніх справ;

сприяння проведенню інших заходів щодо ліквідації негативних наслідків надзвичайних ситуацій і відновлення нормальних умов життєдіяльності населення.

Таким чином, перераховані функції є загальними «завданнями-функціями» органів внутрішніх справ в цілому в умовах надзвичайних ситуацій, що не виключає виникнення інших додаткових функцій, обумовлених особливостями тієї або іншої надзвичайної ситуації.

«КОМП'ЮТЕРНЕ ХУЛІГАНСТВО»: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Проблема комп'ютерної злочинності, під якою ми розуміємо сукупність злочинів, що вчиняються з використанням комп'ютерних технологій, дедалі стає все актуальнішою. В різних джерелах, і публіцистичних, і в результатах наукових досліджень, зустрічається термін «комп'ютерне хуліганство», а кіберзлочинців часто називають «комп'ютерними хуліганами» [1–3]. Проте за довгі роки досліджень в цій галузі, автор не зустрів ні одного випадку притягнення до кримінальної відповідальності за ст. 296 Кримінального кодексу України [4] (далі – КК України) за хуліганські дії в кіберпросторі. Відповідно поставило завдання виявити причини такої розбіжності між наукою та практикою: або названі терміни не мають право на існування по відношенню до комп'ютерної злочинності, або, дійсно, це явище є злочином, але відповідної реакції на його прояви з боку правоохоронних органів не відбувається.

Методологічно вирішення цього завдання необхідно здійснити шляхом зіставлення ознак негативних дій, які зараз розповсюджені в кіберпросторі, з ознаками складу злочину, передбаченого ст. 296 КК України. При цьому слід відповісти на ключові питання, які стосуються кожної ознаки.

Для уявлення про вказані дії та осіб, що їх вчиняють, наведемо висловлення з одного з веб-сайтів: «Їх називають гриферами, задирами, дурними гравцями, поверненими і т.д. Є ймовірність, що один з таких лиходіїв принаймні один раз потурбує вашої дитину в таких багатокористувацьких іграх, як Halo 2, Everquest, The Sims Online, SOCOM і Star Wars Galaxies. Кривдники (грифери), по суті, ті ж двірські хулігани; вони одержують задоволення, грубіяючи навколишнім. Звичайно хулігани знущаються з інших, особливо над починаючими (чайниками); заважають грати товаришам по команді; використовують нецензурну лексику; шахраюють; створюють разом з іншими гриферами бродячі банди; блокують виходи з кімнат; виманюють монстрів на необережних гравців або використовують гру, щоб досаджати, кому тільки можна, або тиранізувати конкретну людину. Хоча вони становлять лише

малу частину від загального числа користувачів, через гриферів деякі компанії втратили клієнтів» [5].

Яскравим прикладом «комп'ютерного хуліганства» є так званий «тролінг» – нагнітання учасником спілкування («тролем») гніву, конфлікту шляхом прихованого або явного зачіпання, приниження, образи іншого учасника або учасників, найчастіше з порушенням правил сайту та, іноді неусвідомлено для самого «троля», етики мережної взаємодії. Виражається у формі агресивної, знущальної й образливої поведінки [6].

Розпочати порівняння із складом злочину слід, звичайно, з об'єкту злочину. Ключовим питанням тут є таке: чи можуть дії, вчинені в кіберпросторі порушувати громадський порядок та моральність? Стосовно моральності відповідь позитивна, хоча б тому що переважна кількість випадків такої поведінки пов'язана із ненормативною лексикою, а з розвитком можливостей передавання зображення через мережу – і з візуальним порушенням норм моралі.

Громадський порядок – це сукупність суспільних відносин, що забезпечують спокійні умови життя людей у різних сферах суспільно корисної діяльності, відпочинку, побуту і нормальної діяльності підприємств, організацій, установ у цій сфері [7, с. 359]. Виходячи з того, що кіберпростір, Інтернет став невід'ємною частиною життя переважної кількості людей, причому більшість вказаних сфер життя мають повноцінні проєкції в кіберпросторі, цілком слушно буде стверджувати, що громадський порядок повинен дотримуватися і у всесвітній мережі.

Заковика тут в тому, що часто, оцінюючи правопорушення на предмет віднесення його до злочинів проти громадського порядку, юристи аналізують місце його вчинення, яке на їх думку повинне бути громадським. При цьому визначення такого місця дано в ст. 1 Закону України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» [8]. Це визначення, яке хоча і має далеке відношення до кримінального права, але є єдиним в законодавстві, прив'язує громадське місце до частини (частин) будь-якої будівлі, споруди, а отже місця спілкування людей в мережі (форуми, чати тощо) не можуть бути визнані такими. Такі умови, зокрема, і перешкоджають притягненню винних до відповідальності [9].

Ми не погоджуємося з таким звуженням поняття «громадське місце» з огляду на розвиток можливостей спілкування та сумісної діяльності людей, пов'язаних з мережею Інтернет. Сучасні засоби передачі відео-, аудіо-, текстової інформації, які використовуються соціальними мережами, що стали для багатьох людей чи не єдиним місцем спілкування та повсякденної діяльності, дозволяють провести чіткі паралелі

сутності таких місць із традиційним значенням терміну «громадське місце».

Як додаткові факультативні об'єкти хуліганства часто виступають особистість, здоров'я, навколишнє середовище, власність [7, с. 364]. Більше того, в практиці завдання шкоди таким об'єктам паралельно з хуліганськими діями в переважній більшості випадків слугує критерієм відмежування кримінально караного хуліганства від адміністративного правопорушення. Дуже рідкі випадки притягнення до відповідальності навіть за ч. 1 ст. 296 КК України без пошкодження майна чи тілесних ушкоджень. В інших випадках такі дії не розглядаються як злочин, оскільки є малозначними відповідно до ч. 2 ст. 11 КК України.

Звичайно, завдати тілесних ушкоджень в мережі неможливо, як і пошкодити майно, але в багатьох випадках дії кіберхуліганів пов'язані із завданням шкоди інформації – її витоком, втратою, підробкою, блокуванням, спотворенням процесу обробки або порушенням встановленого порядку її маршрутизації. Відповідно до ст. 177 Цивільного кодексу України [10] інформація є об'єктом цивільних прав поряд із майном, а ч. 2 ст. 200 того ж кодексу передбачає, що суб'єкт відносин у сфері інформації може вимагати усунення порушень його права та відшкодування майнової і моральної шкоди, завданої такими правопорушеннями. Отже, на наш погляд, шкода, завдана інформації в ході комп'ютерного хуліганства, може бути критерієм його оцінки як злочину для обґрунтування грубості порушення громадського порядку та, відповідно, його суспільної небезпечності.

Щодо інших ознак складу злочину скористуємося висновками М. Й. Коржанського, який відрізняє діяння, передбачене ст. 296 КК України, від інших подібних злочинів таким чином:

1) мотивом – головною ознакою цього злочину є хуліганський мотив – прагнення невихованої, егоїстичної особи до самовиразу, до самоствердження способами порушення громадської моральності і громадського спокою та проявом явної неповаги до суспільства;

2) приводами, які явно неадекватні, невідповідні вчиненню винним діям – вони зовсім несуттєві, неістотні;

3) причинами конфлікту – при хуліганстві ці причини внутрішні, вони не мають логічного обґрунтування в обставинах, не впливають із обставин, не обумовлені ними;

4) умислом – наявністю наміру порушити громадський порядок і виявити явну неповагу до суспільства [11, с. 461].

Очевидно, що всі ці ознаки властиві явищам, які були нами описані на початку. Отже, з огляду на таку очевидність та обмежений обсяг нашого дослідження, не будемо на них зупинятися детально.

Важливими ознаками простого хуліганства (ч. 1 ст. 296 КК України) є винятковий цинізм та особлива зухвалість, хоча б одна з яких повинна бути присутня в діях винної особи. Аналізуючи детальний опис цих ознак в праці М. Й. Коржанського [11, с. 462–467], приходимо до висновку, що ці ознаки можуть бути присутні в комп'ютерному хуліганстві. Зокрема, це може виражатися в: знущанні над особою, яке тривалий час і вперто не припинялось (тролінг); тяжкій образі потерпілого; діях, які були пов'язані з пошкодженням чи знищенням інформації у великих обсягах, або навіть не великих, але критично важливої інформації; зриві масового заходу (наприклад, телеконференції) або в тимчасовому припиненні нормальної діяльності установи, підприємства (зокрема, інтернет-магазину, соціальної мережі та, в принципі, будь-якого сайту). Зі зростанням доступності відеоконференцзв'язку стає можливим прояв виняткового цинізму у вигляді непристойних неподобних рухів тіла, оголення статевих органів тощо.

Таким чином, приходимо до висновку, що кримінально каране комп'ютерне хуліганство реально існує і з огляду на безкарність стає все більш суспільно небезпечним. Щоб оцінити ступінь його суспільної небезпечності достатньо згадати випадки спричинення такою поведінкою тяжких наслідків, повідомлення про які час від часу з'являються в ЗМІ [9].

Отже, виходячи з сучасного рівня розвитку інформаційних технологій та їх значення в житті особи, суспільства та держави, за хуліганські дії в кіберпросторі, які мають всі ознаки злочину, передбаченого ст. 296 КК України, – комп'ютерне хуліганство – повинна наставати кримінальна відповідальність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Шеломенцев В. П. Організована кіберзлочинність: до визначення поняття [Електронний ресурс] / В. П. Шеломенцев // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) . – 2009. – Вип. 21. – С. 314–322. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/boz_2009_21_39.pdf.
2. Хахановський В. Г. Особливості криміналістичної характеристики кіберзлочинів [Електронний ресурс] / В. Г. Хахановський // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ . - 2011. - № 1(1). - С. 89-93. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/aymvs_2011_1\(1\)_13.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/aymvs_2011_1(1)_13.pdf).
3. Проблеми чинної вітчизняної нормативно-правової бази у сфері боротьби із кіберзлочинністю: основні напрями реформування : аналітична записка [Електронний ресурс] / Д. Дубов ; М. Ожеван ;

Національний інститут стратегічних досліджень
<http://www.niss.gov.ua/articles/454/>. – Назва з екрану.

4. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III [Електронний ресурс] / Верховна Рада України : Законодавство. – 09.11.2014 р. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
 5. Кто такие Интернет-хулиганы и что они делают? [Електронний ресурс] : Библиотека правозащитника / Общественное движение «Сопrotивление». – 09.11.2014 р. – Режим доступу: <http://www.soprotivlenie.org/?id=3&cid=129&t=v>. – Назва з екрану.
 6. Внебрачных Р. А. Троллинг как форма социальной агрессии в виртуальных сообществах / Р. А. Внебрачных // Вестник Удмуртского университета. – 2010. – Вып. 1. – С. 48–51.
 7. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 4-е вид., переробл. і допов. – Х.: Право, 2010. – 608 с.
 8. Закон України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» від 22.09.2005 р. № 2899-IV [Електронний ресурс] / Верховна Рада України : Законодавство. – 09.11.2014 р. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2899-15>.
 9. Полуденко Анна. Міліція не може притягти до відповідальності за образи в Інтернеті [Електронний ресурс] / Інтернет-видання «Закарпаття онлайн». – 13 квітня 2012р. – Режим доступу: <http://zakarpattya.net.ua/News/95354-Militsiia-ne-mozhe-prytiahty-do-vidpovidalnosti-za-obrazy-v-Interneti>. – Назва з екрану.
 10. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV [Електронний ресурс] / Верховна Рада України : Законодавство. – 09.11.2014 р. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
 11. Коржанський М. Й. Кваліфікація злочинів : навч. посібник. Видання 2-ге. – К. : Атіка, 2002. – 640 с.
-

курсант 3-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Резанов Сергій Анатолійович, доцент кафедри адміністративної діяльності ОВС факультету з підготовки фахівців для підрозділів міліції громадської безпеки та кримінальної міліції у справах дітей Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ПІД ЧАС МАСОВИХ ЗАВОРУШЕНЬ ТА ЗАХОПЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ БУДІВЕЛЬ

Процес державотворення в Україні на сучасному етапі здійснюється на засадах побудови правового, суверенного, демократичного суспільства, в якому домінують загальнолюдські цінності. Сучасний стан охорони громадського порядку в державі та чинна система органів внутрішніх справ України не є досконалими і потребують науково обґрунтованого оновлення. Діапазон проблем, які найближчим часом необхідно розв'язувати, є надзвичайно широким, тому реформування діяльності міліції громадської безпеки буде тривалим і складним. У правовій державі відносини, які виникають з приводу охорони громадського порядку регулюються нормами права, встановлюються державою, захищаються її авторитетом, а також правовими засобами. Серед правових норм основну регулятивну роль виконують норми конституційного та адміністративного права — саме вони разом із кримінально-правовими нормами визначають заборони й відповідальність за порушення громадського порядку.

Теоретичною основою для вивчення цієї проблеми є наукові праці А. Б. Авер'янова, А. Т. Комзюка, В. К. Колпакова, Д. М. Бахраха, Є. В. Додіна, Є. О. Безсмертного, І. І. Веремєєнко, О. М. Бандурки, О. Н. Ярмаши, Ю. П. Битяка та ін.

Зауважимо, що на сьогодні законодавство не дає чіткого визначення громадського порядку, він вживається у багатьох значеннях, вчені дають йому різні визначення. Поняття вживається у низці законодавчих актів держави і, зокрема, в Конституції України [1, ст. ст. 34, 35, 39]. Означена категорія досліджується різними галузями юридичної науки: теорією держави та права, конституційним, адміністративним, цивільним, кримінальним та іншими видами права. Проаналізувавши праці вчених, пропонує розуміти під громадським порядком — систему

суспільних відносин, які складаються і розвиваються в громадських місцях під впливом правових та соціальних норм, спрямованих на забезпечення нормального функціонування установ, організацій, громадських об'єднань, праці й відпочинку громадян, повагу до їх честі, людської гідності та громадської моралі.

Правові норми, якими врегульовано суспільні відносини у сфері охорони громадського правопорядку, в Україні встановлюють компетентні державні інституції: Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, органи судової влади, органи державного управління на місцях та правоохоронні органи. Безперечно, перелік був би неповним без інституту Президента України, який також істотно впливає на підвищення ефективності охорони правопорядку в державі [2, с.37].

На нашу думку процес підвищення ефективності охорони громадського порядку під час масових заворушень та захоплення адміністративних будівель має базуватися на принципах: верховенства закону; тісної співпраці з місцевими органами державної виконавчої влади щодо забезпечення правопорядку на їхніх територіях; першочергового забезпечення діяльності й розвитку низових ланок органів внутрішніх справ як основи МВС України; зміцнення взаємодії галузевих служб і підрозділів міліції між собою, з іншими правоохоронними органами і громадськістю, її максимальної економічності і гнучкості структурної побудови; покращання професійної підготовки особового складу; активна участь громадськості у підтриманні правопорядку та захисту адміністративних будівель.

Вважаємо слушною думку Андрєєва О. Б. що головний принцип все ж повинен полягати у визначенні оптимальної кількості працівників міліції для несення служби на території, що обслуговується, і досягнення максимальної їх мобільності з метою забезпечення прибуття до місця події та порушення громадського порядку у найкоротший термін (до 3-5 хвилин) [3, с. 45]. Варто також зважити й на рівень правосвідомості громадян. Залишаючи поза увагою правопорушення та злочини, ми тим самим породжуємо безвідповідальність.

Позитивних результатів удається досягти і завдяки участі в охороні громадського порядку та охорони адміністративних будівель курсантів вищих навчальних закладів МВС України. Як свідчить аналіз оперативної ситуації, у районах, де патрулювання здійснюють курсанти, зменшується кількість звернень громадян до чергових частин ОВС стосовно порушення їхніх прав і свобод. Курсанти, а це майбутні офіцери-правоохоронці, набувають необхідного практичного досвіду та закріплюють теоретичний матеріал на практиці, охороняючи громадський порядок. Ми переконані, потрібно комплексно попрацювати над законодавчим закріпленням участі курсантів в охороні громадського

порядку. Така форма діяльності курсантів насамперед потребує матеріально-технічного забезпечення, у тому числі й засобами індивідуальної безпеки. По-друге, необхідно також, щоб таку роботу вони здійснювали не періодично, а постійно. Це, зрештою, позитивно вплине і на стан охорони громадського порядку, і на формування професіоналізму майбутнього співробітника міліції. Міністерство внутрішніх справ України разом з Міністерством освіти і науки України повинні проаналізувати навчальні програми зі спеціальних дисциплін «Адміністративна діяльність», «Охорона громадського порядку», «Права і свободи громадян» та деяких інших, які вивчають у спеціалізованих юридичних ВНЗ, щодо відповідності їх суспільним інтересам та підготувати відповідні науково-практичні рекомендації [4, с.174].

Забезпечити відповідний правопорядок лише силами державних інституцій, ураховуючи соціальні (насамперед економічні) негаразди громадян, дуже складно. Згідно з чинним законодавством реалізацію правоохоронної функції покладено як на органи державної влади, так і на органи місцевого самоврядування. У зв'язку з цим існує об'єктивна потреба чітко розмежувати їхні завдання та повноваження у забезпеченні законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян [5, с.386].

Сьогодні близько сорока законів регулюють питання охорони правопорядку в державі. До основних нормативно-правових документів належать такі закони: «Про міліцію», «Про Службу безпеки України», «Про оперативно-розшукову діяльність» та «Про місцеве самоврядування в Україні» й деякі інші [6], [7], [8], [9].

У своїй повсякденній діяльності, спрямованій на охорону прав і свобод громадян, цими законами керуються державні підрозділи. На думку Наумова А. М. законодавство України не забезпечує чіткого та системного визначення громадського порядку, внаслідок чого проглядається необхідність розробки проекту Закону «Про охорону громадського порядку в Україні» (аналогічні закони прийняті та діють в Англії, Норвегії, Македонії та інших державах), в якому необхідно сформулювати поняття громадського порядку та механізм його забезпечення в громадських місцях, коло суб'єктів на яких покладається функції його охорони [10, с.217].

Важливу роль у виконанні завдань по охороні громадського порядку повинна відігравати патрульна служба. Її працівники перебувають в максимально тісних повсякденних контактах з населенням, які являють собою увесь спектр соціальних, освітянських і професійних категорій, політичних переконань і релігійних поглядів. Патрульні виконують різні міліцейські функції: усувають порушення громадського порядку, виявляють та припиняють злочини, здійснюють профілакти-

чні заходи, регулюють і контролюють дорожній рух, беруть участь в розшуку злочинців, збирають інформацію, необхідну для інших галузевих служб, надають допомогу громадянам в екстремальних ситуаціях, не пов'язаних із правопорушеннями. Суттєвою характерною рисою є те, що функції патрульних нарядів не повинні обмежуватися охороною порядку лише на вулицях і в інших громадських місцях, а розповсюджуються і на житловий сектор. Особлива увага повинна приділятися технічному забезпеченню патрульної служби, зокрема її інформаційному забезпеченню, яке надасть можливість з патрульної машини, оснащеної сучасною технікою, отримувати в короткий час будь-яку інформацію з банку відомостей інформаційного центру міліції [11, с.148].

При розробці планів дислокації патрульних нарядів мають бути враховані як постійні, так і перемінні фактори, які відрізняють територію, що обслуговується підрозділом охорони громадського порядку: чисельність осілого і транзитного населення, його структура, вікові характеристики і концентрація, кількість, способи, місце і час раніше скоєних злочинів за місяці, дні тижня і часу доби, які потребують посиленого нагляду міліції (банки, магазини, ресторани, нічні заклади, стадіони і спортивні арени, лісові масиви, пляжі, будівельні майданчики, кінцеві зупинки транспорту тощо) [12, с.36].

Особливого значення має чисельність і професійна кваліфікація особового складу, призначеного для несення патрульної служби, яка визначається шляхом досвіду і аналізу практики, ступінь довіри мешканців до міліції (поліції) і їх впевненість у її можливостях. При цьому сили і засоби групуються таким чином, щоб сконцентрувати їх в місцях підвищеного ризику у самий небезпечний час, що дасть змогу гнучко маніпулювати ними, максимально використовувати персонал міліції в залежності від ситуацій, які складаються, наявності надзвичайної обстановки і одночасно створювати враження тотальної і постійної присутності міліції. Наряди, як правило, не повинні патрулювати ділянку двічі за одним і тим же маршрутом і графіком, аби позбавити злочинців і правопорушників можливості корегувати свої дії [13, с.13].

Ще одним способом підвищення ефективності охорони громадського порядку під час масових заворушень та захоплення адміністративних будівель можна запропонувати запровадити спеціальні патрулі, які представляють собою групи співробітників міліції в цивільному одязі й орієнтуються на виявлення підозрюваних власними силами, їх затримання; з'ясування їх особистості і намірів, збір у необхідних випадках доказів вчинених злочинів і правопорушень, пошук свідків, тощо. Ці групи використовуються у місцях, де складається найбільш напружена обстановка. Щодо патрулів на автомобілях такий же підхід, тобто без розпізнавальних знаків міліції, що сприятиме більшій ефективності

виявленню правопорушників в громадських місцях. Активно здійснювати широку пропаганду успіхів в діяльності охорони громадського порядку та захисту адміністративних будівель, добору і підготовки гідних кандидатів для роботи в ній, методичного і технічного забезпечення її функціонування. Ширше слід запровадити заходи щодо забезпечення тісного контакту патрульної служби з населенням та залучення для надання допомоги міліції [14, с.20].

Зростання рівня злочинності і складна криміногенна обстановка потребують налагодження більш тісної взаємодії працівників органів внутрішніх справ з населенням і громадськими формуваннями. Головною метою функціонування громадських формувань є профілактична, попереджувальна спрямованість їхньої роботи [15, с.137].

Виникає потреба розробити відповідні адекватні заходи з вдосконалення форм взаємодії органів внутрішніх справ із населенням, участі громадськості в охороні громадського порядку та профілактичній роботі. Нині найбільш актуальним є прийнятий Верховною Радою України закон «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону», яким на законодавчому рівні закріплено реальні можливості громадян в охороні громадського порядку. Відповідно до цього закону одним із завдань громадських формувань з охорони громадського порядку є надання допомоги ОВС у забезпеченні громадського порядку та безпеки, захисту власності, запобіганні адміністративним та кримінальним злочинам [16].

Підводячи підсумок викладеному вище, зазначаємо, що ступінь взаєморозуміння міліції та населення є одним з індикаторів соціально-політичної ситуації в державі. Міліція уособлює в очах людей правопорядок, встановлений законом, виступає інструментом влади. Позитивна оцінка населенням діяльності міліції свідчить про його ставлення до чинних законів і до органів управління. Якщо влада неспроможна забезпечити громадський порядок через різні обставини (часто об'єктивні), то, зокрема, пропонуємо наступне:

- по-перше, на прикладі європейських держав, прийняти закон «Про охорону громадського порядку в Україні»;

- по-друге, задіяти для охорони громадського порядку та охорони адміністративних будівель курсантів вищих навчальних закладів МВС України;

- по-третє, обладнати патрулі сучасними засобами зв'язку, відповідним матеріально-технічним забезпеченням;

- по-четверте, удосконалити взаємодію правоохоронців з населенням та громадськими формуваннями.

Втілюючи в життя вищезапропоноване зможемо забезпечити належний рівень громадського порядку під час масових заворушень та захист адміністративних будівель.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. - 1996.- № 254к/96-ВР. - Ст. 141. [Електронний ресурс] — Режим доступу: www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр.
2. Роль громадського порядку в реалізації прав та свобод людини і громадянина / В. М. Цикалевич, Є. В. Кузнєцов // Наше право. – 2007. – № 4 (ч. 2). – С. 37-38.
3. Методи діяльності органів внутрішніх справ щодо профілактики правопорушень : наук.-практ. посібник / О. Б. Андрєєва. – Х. : Ун-т внутр. справ, 2000. – 169 с.
4. Організація управління персоналом в ОВС / Сущенко В.Д., Смирнов А.М., Коваленко О.І., Смирнов А. А. – К.: Академія внутрішніх справ, 1999. – 352с.
5. Адміністративне право України: Підручник для юрид. вузів і факультетів / Ю. П. Битяк, В. В. Богущький, В. М. Гаращук та ін.; За ред. Ю. П. Битяка. – Харків: Право, 2001. – 528 с.
6. Закон України «Про міліцію» // Відомості Верховної Ради України. - від 20.12.1991.-№ 565-XII. [Електронний ресурс] — Режим доступу: www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/565-12.
7. Закон України «Про Службу безпеки України» // Відомості Верховної Ради України. - від 25.03.1992.-№ 2229-XII. [Електронний ресурс] — Режим доступу: www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2229-12.
8. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» // Відомості Верховної Ради України. - від 18.02.1992.- № 2135-XII. [Електронний ресурс] — Режим доступу: www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2135-12.
9. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» // Відомості Верховної Ради України. - від 21.05.1997 № 280/97 [Електронний ресурс] — Режим доступу: www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80.
10. Наумов А. М. Полиция зарубежных стран / Наумов А. М. – М.: Изд-во Луч, 1993. – 294 с.
11. Проблеми охорони громадського порядку і вдосконалення законодавства / За заг. ред. О.М.Бандурки: Матеріали науково-практичної конференції. – Х.: Вид-во Університету внутрішніх справ, 1993. – 187 с.

12. Акимов С. П. Щодо підвищення ефективності патрулювання / Акимов С. П. // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – 2000. - № 1. – 156 с.
 13. Патрулювання: досвід та перспективи // Міліція України. – 2000. - № 6. – 20 с.
 14. Практика правоохоронної діяльності // Міліція України. – 2001. - № 8. – 26 с.
 15. Взаємодія міліції та громадськості в Україні : навч. посібник / за заг. ред. А. Дж. Бека, О. Н. Ярмаша. – Х.: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2001. 200 с.
 16. Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» : від 22.06.2000 р. // ВВР України. - 2000. – № 40. – Ст. 338.
-

Прокопенко Світлана Ігорівна,

курсант 3-го курсу факультету з підготовки фахівців для підрозділів міліції громадської безпеки та кримінальної міліції у справах дітей Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Панова Оксана Олександрівна,

доцент кафедри адміністративної діяльності ОВС факультету з підготовки фахівців для підрозділів міліції громадської безпеки та кримінальної міліції у справах дітей Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПРИКЛАДНЕ ЗНАЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ ОРГАНАМИ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

У діяльності органів внутрішніх справ по забезпеченню громадської безпеки України використовуються різні види інформації: про стан правопорядку в конкретній місцевості; про адміністративну практику органів внутрішніх справ та інших суб'єктів забезпечення громадської безпеки, їх сили і засоби; про умови функціонування зовнішнього середовища і так далі.

Інформація, використовувана в суспільстві в цілому і в кожній з його окремих інфраструктурних утворень, за загальним правилом, відноситься до соціальної інформації, якщо ж вона за своїм змістом і призначенням (тобто має правові наслідки її вживання) містить елементи правового характеру і використовується як в соціальній сфері, так і в правовій системі суспільства, то про неї можна говорити як про соціально-правову інформацію, якою оперують працівники правоохоронних органів.

Використання соціально-правової інформації в діяльності органів внутрішніх справ по забезпеченню громадської безпеки передбачає наявність, що пред'являються до неї, таких вимог, як безперервність, достовірність, повнота, своєчасність, оновлюваність, систематичність, вибір оптимального об'єму, доступність для машинної обробки, а ефективність інформаційної діяльності в управлінні залежить в першу чергу від її зв'язку з основними завданнями і функціями органу управління [1, с. 51].

Інформаційні технології роблять як непрямий, так і прямий вплив на керовану підсистему - на організацію забезпечення громадської безпеки, і, як правильно пишуть Д. П. Зеркин і В. Р. Ігнатов, вони

формують відповідні алгоритми дій, орієнтації і установки, переконання і культурні (або контркультурні) зразки, сприяють інтеграційним або дезінтеграційним процесам [2, с. 220].

Використання соціальної інформації у сфері забезпечення громадської безпеки, а рівно і проблеми вдосконалення системи інформації і інформаційного забезпечення, що виникають у зв'язку з цим, можуть і мають бути врегульовані правовими нормами, де предмет правового регулювання є, наприклад, оптимальний об'єм інформації для рівнів управління і видів управлінських рішень, терміни вступу, ступінь деталізації і точності, форма, процедури обробки, напрям потоків та інші питання роботи з інформацією і документообігом [3, с. 638-645].

Співвідношення між соціальною, соціально-правовою і правовою інформацією можна провести залежно від обов'язковості її державної реєстрації: соціальна інформація (наприклад, документи особистого, а деколи і суспільного характеру), як правило, подібній реєстрації не підлягає. Це можна сказати і про соціально-правову інформацію, до якої можна віднести наукові і науково-популярні коментарі і навчальні посібники по проблемах законодавства.

Правова інформація як предмет обов'язкової державної облікової політики, як, наприклад, відомості, що містяться в заявах про вчинені правопорушення, відображають певні суспільні інтереси і отримують правове закріплення. Йдеться про реєстрації первинної або вихідної інформації, що лежить в основі всіх подальших перетворень інформації «довкола якості цієї інформації, її достовірності, повноти, однозначності, своєчасності, довкола її подальшого використання.

Цільове призначення, об'єм, цінність, повнота, надійність, достовірність, надмірність, швидкість передачі і переробки і тому подібне взаємозалежні властивості соціально-правовою (і в цілому інформації, як такої) можна віднести до її формальних ознак, властивих кожному з її видів.

Таким чином, зростання прикладного значення інформаційних технологій у сфері забезпечення громадської безпеки обумовлене розширенням практики їх вживання в діяльності органів внутрішніх справ по протидії загрозам інформаційної безпеки, пов'язаним з використанням комп'ютерної техніки необмеженим довкола фізичних і юридичних осіб.

Подальше підвищення прикладного значення інформаційних технологій у сфері забезпечення громадської безпеки органами внутрішніх справ обумовлено, з одного боку, зростанням негативних наслідків

глобальної інформатизації, що створюють зовнішні і внутрішні загрози громадській безпеці, а, з іншого, - тенденціями розвитку технічних засобів захисту інформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бачило И. Л. Функции органов управления. Правовые проблемы оформления и реализации / Бачило И. Л. - М.: Юрид. лит., 1976. – 200 с.
 2. Зеркин Д.П., Игнатов В. Г. Основы теории государственного управления / Д. П. Зеркин, В. Г. Игнатов. - Ростов-на-Дону: ИЦ «МарТ», 2000. – 512 с.
 3. Теорія управління органами внутрішніх справ: Підручник / За ред. канд. юрид. наук Ю.Ф. Кравченка. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 1999. - 702 с.
-
-

Рашевський Сергій Павлович,

ад'юнкт кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: **Шалгунова Світлана Аполлінаріївна**, професор кафедри кримінального права та кримінології факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ВІТЧИЗНЯНА АНТИНАРКОТИЧНА ПОЛІТИКА ЯК СКЛАДОВА ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

В сучасному українському законодавстві використовується термін «політика». Заснований на давньогрецьких поняттях, пов'язаних із владними відносинами, наукою управління громадянами та суспільством, і державою в цілому, термін «політика» є багатограним. У повсякденному житті, у буденному розумінні ми називаємо політикою будь-яку цілеспрямовану діяльність, напрям роботи окремого керівника, політичної партії чи політичного руху, бізнесової структури тощо. Головною ознакою такої діяльності є підпорядкування її певній меті. Таке неоднозначне тлумачення даного поняття викликане недостатньо чіткими чи обмеженими знаннями про розмаїття проявів цього феномена. Наукове тлумачення політики відрізняється від буденного розуміння логічною аргументацією, ступенем узагальненості, систематизації та обґрунтованості. Хоча, необхідно зазначити, що має місце суперечливість думок. На наш погляд, термін «політика» потребує уточнення та деталізації стосовно кожної сфери діяльності, оскільки зміст даного напрямку діяльності, втілення провідної ідеї та формулювання її проміжкових цілей і кінцевої мети потребує цього. Однак, систематизація та диференціація змісту політики у певній сфері діяльності викликає і суперечливість думок щодо груп, на які можна поділити певний напрям діяльності, що є його складовими. Таким чином внутрішня диференціація складових одного напрямку дозволяє за різними критеріями виділити як загальні напрями дослідження й виокремити завдання для їх досягнення та більш дрібні. Весь цей процес утворює систематизацію та групування завдань та функцій у певному напрямку.

Зміст економічних напрямів політики держави у сфері протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів характеризується як надбудова над економічним базисом, і виражає потреби та інтереси держави у вказаній сфері. Економічна політика у сфері протидії та боротьби з незаконним обігом наркотиків включає в себе і легальні напрями вироблення та реалізації наркотиків

(їх лікарських форм), і напрями безпосередньої боротьби правоохоронних органів з напівлегальним їх обігом і нелегальним. Правова складова політики у сфері боротьби з незаконним обігом наркотиків полягає не лише у тлумаченні політики держави у цій специфічній сфері діяльності, а й тлумаченні та встановленні певних правових заборон, у т. ч. кримінально-правових, що охороняють права та свободи особи, її право на життя, особисту безпеку, здоров'я тощо.

В цілому даний напрям діяльності держави можна назвати антинаркотичною політикою, оскільки він включає в себе не лише встановлення кримінально-правових заборон на вчинення тих або інших злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, а й правову регламентацію їх законного обігу та використання в різних сферах (медичній, фармацевтичній, правовій, науковій, навчальній тощо). У соціальній сфері політика визначається як напрям діяльності, що визначає відносини між соціальними групами населення (національними, релігійними, професійними) з питань, що виникають при здійсненні обігу наркотиків. Ці відносини включають питання від ввезення сировини для виробництва наркотиків (для використання в медицині, криміналістиці, науці тощо) до збуту готового продукту (лікарського засобу, похідних та складових наркотиків тощо). Етична складова політики у сфері обігу наркотиків утворює напрям діяльності, спрямований на досягнення загального для всіх членів суспільства блага, що відображає та включає соціальні цінності (підтримання та забезпечення справедливості, миру, свободи та інших благ. Головною і провідною метою є підтримання загального блага, служіння суспільству з метою забезпечення цих благ, правил, норм, законів, що сприяють їх підтриманню та забезпеченню.

Сучасна наукова література представляє й інші підходи до визначення політики у сфері обігу наркотиків в Україні, що ґрунтується на загальному визначенні політики (антропологічному, інституціональному). Головним, що об'єднує різні визначення, на думку Ю. В. Ірхіна, є те, що складовими політики є: відносини (чи співвідносини) між різними соціальними групами, класами суспільства з приводу отримання влади та її утримання; управління суспільним життям; система традицій, принципів та норм, що регулюють суспільне життя в цілому та його складових (великих і малих спільнот, соціальних груп) [1, с.4]. Політика не може бути відокремлена від сприйняття людиною тих явищ і процесів, що відбуваються в суспільстві, від психічних станів людини, від її рис та властивостей, і в цілому від розуміння та усвідомлення людиною її здійснення. У будь-якій сфері суспільного життя реалізується певний напрям політики, і тому бути відокремленим від нього – неможливо.

Політика у сфері протидії незаконному обігу наркотиків залежить від часу та стану суспільства, суспільної свідомості, в яких вона реалізується. В Україні за останні роки кількість злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків суттєво збільшилася, і це при тому, що дана група злочинів має найвищий рівень латентності. Так, у 2013 році органами внутрішніх справ виявлено 32,7 тис. злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків. За цей же період було виявлено та ліквідовано 33 організованих злочинних структур (організованих груп та злочинних організацій), які займалися незаконним обігом наркотиків (ввозили сировину, виробляли та виготовляли наркотичні засоби, збували їх у різних формах). При цьому використовували виявлені організовані структури 139 міжнародних каналів переміщення наркотиків через державні кордони України [2].

Таким чином, якщо говорити про зв'язок антинаркотичної політики в цілому та стан злочинності, і наркозлочинності у т.ч. із загальною безпекою життя суспільства, то він є очевидним. Збільшення кількості наркозлочинів тягне за собою збільшення загальних показників злочинності, вчинення злочинів наркозалежними особами переважно має корисливих характер (крадіжки, грабежі, розбої, вимагання) або це насильницькі діяння проти особи (умисні вбивства, заподіяння тілесних ушкоджень, викрадення людини тощо), у т.ч. і з корисливих мотивів та на замовлення. Крім того, події останніх місяців в країні показують, що послаблення антинаркотичної політики в державі призвело до збільшення показників як загальних показників злочинності, так і незаконного обігу наркотиків та втягнення нових осіб у немедичне їх вживання, зниження ступеня захищеності пересічного громадянина від кримінальних небезпек (посягань на громадський порядок та безпеку особи, держави і суспільства). Послаблення правоохоронної функції стало одним із факторів, що сприяло цьому. Верховна Рада України замість того, щоб приймати законодавчі акти з питань протидії злочинності, зайнята розподілом портфелів та політичними баталіями. Звичайно, що при такому підході приймати антинаркотичні програми та програми протидії злочинності є зайвим для сучасних законотворців та чиновників. На антинаркотичну політику впливають і культурно-історичні події, під впливом яких вона сформувалася, ідеологія діючої влади, моральні норми, релігійні погляди більшості членів суспільства та великих релігійних груп, рівень розвитку особи, рівень усвідомлення особою культури та світосприйняття в цілому.

З урахуванням вищевикладеного можна сформулювати наступні складові сучасної антинаркотичної політики України: 1) визначення кола суб'єктів суспільних відносин у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів; 2) визначення кола

відносин між різними суб'єктами суспільних відносин у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів; 3) управління сферою обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів; 4) система принципів та норм, що регулюють суспільні відносини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів в цілому та його складових (у різних сферах та з різних з приводів).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ирхин Ю. В. Взаимосвязь политики, морали и права // Вестник Российского университета Дружбы народов. Серия политология. - 1999. - № 11. - С. 4.
 2. Підбиті підсумки роботи органів та підрозділів внутрішніх справ за 2013 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.umvs.dp.ua>.
-
-

Рижак Олена Анатоліївна,

слухач магістратури факультету підготовки фахівців для підрозділів
слідства Дніпропетровського державного університету внутрішніх
справ

Науковий керівник: Бабанін Сергій Володимирович, доцент кафедри
кримінального права та кримінології факультету підготовки фахівців
для підрозділів слідства Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ВІДМЕЖУВАННЯ ХУЛІГАНСТВА ВІД УМИСНОГО ВБИВСТВА ТА ІНШИХ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ОСОБИ

Слідчо-судова практика свідчить, що випадки одночасного вчинення хуліганства і злочинів проти особи, зокрема, умисного вбивства мають непоодиноким характер. При цьому виникають наступні питання застосування кримінального закону: в яких випадках названі посягання на життя, здоров'я особи є самостійним злочинами і не можуть розглядатися складовими ознаками об'єктивної сторони хуліганства; коли посягання на особисті блага людини як ознаки хуліганства втрачають значення самостійних діянь і цілком ним охоплюються; у яких випадках злочини проти особи, хоча і вчинені в процесі хуліганства, виходять за межі його складу і потребують додаткової кваліфікації у сукупності з хуліганством.

Більш тяжкі, ніж хуліганство, злочини (умисне вбивство, умисне тяжке тілесне ушкодження тощо), вчинені з хуліганських мотивів, необхідно кваліфікувати за відповідними статтями КК, що передбачають відповідальність за них (п. 7 ч. 2 ст. 115, ст. 121 КК та ін.). В сукупності з хуліганством такі дії можуть кваліфікуватися лише за умови, якщо хуліганство й інший більш тяжкий злочин, вчинений з хуліганських мотивів, створюють реальну сукупність злочинів.

Якщо хуліганство супроводжувалося посяганням на особу (заподіянням побоїв, легких тілесних ушкоджень, вчинення розбещуючих дій), то це може бути підставою кваліфікації хуліганства, вчиненого за ознакою особливої зухвалості. Відсутність у суспільно небезпечних діях винного прояву неповаги до суспільства і прагнення проявити таку неповагу виключає визнання вчиненого злочину хуліганством. Посягання на особу, вчинене навіть у громадському місці і привселюдно, але без наміру проявити явну неповагу до суспільства, не можна кваліфікувати як хуліганство.

Труднощі викликає оцінка випадків сварок і скандалів у квартирах, що супроводжувалися посяганнями на особу, нецензурною лайкою,

шумом тощо. В судовій практиці спостерігається тенденція кваліфікації як хуліганства посягань на особу, вчинених на ґрунті побутових неприязних стосунків, особливо якщо це посягання мало місце під час скандалу, а винний знаходився в нетверезому стані. Проте, як хуліганство можна розцінювати дії, вчинені в квартирі з особистих мотивів тільки тоді, коли їх характер свідчив про явну неповагу до правил співжиття у виді грубого порушення традиційних норм моралі, що супроводжувалися особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом.

Під час сварок і скандалів трапляється, що особи, які перебувають у нетверезому стані, нецензурно висловлюються, створюють шум, який може заважати сусідам. Проте, ці обставини ще не дають підстав для кваліфікації вчиненого як хуліганства. Для визнання діяння хуліганством недостатньо одного факту порушення громадського порядку, тому що в широкому розумінні будь-який злочин, що вчиняється в громадському місці, порушує встановлений порядок.

При хуліганстві грубе порушення громадського повинно обов'язково супроводжуватися проявом явної неповаги до суспільства. Ознака ж явної неповаги характеризує як об'єктивну сторону злочину (характер дії), так і суб'єктивну (бажання або свідоме припущення явного порушення прав та інтересів громадян, прийнятих звичаїв та норм моралі). Тому, якщо суб'єкт, об'єктивно порушуючи інтереси сторонніх громадян (наприклад, створюючи шум), не прагнув до цього або навіть не усвідомлював цього, а діяв із суто особистих мотивів, в його поведінці відсутня ознака явної неповаги до суспільства.

Однією з характерних рис хуліганства є складна структура об'єктивної сторони складу цього злочину, різноманітність провів хуліганських дій, які кримінальне законодавство нерідко визначає самостійними злочинами (побої, катування, тілесні ушкодження різного ступеня тяжкості, знищення або пошкодження державного, комунального або індивідуального майна).

Також вирішення потребують питання визнання наявності в діях особи явної або неявної неповаги до суспільства, визначення критеріїв розмежування цих понять. Якщо винний при заподіянні потерпілому, скажімо, тілесних ушкоджень одночасно усвідомлював і бажав грубого порушення громадського порядку (діяв з прямим умислом), то в таких випадках можна стверджувати, що він діяв з хуліганських мотивів і тому вчинене ним повинно кваліфікуватися як хуліганство.

Складніше, коли винний при посяганні на особу не бажав, проте свідомо припускав грубе порушення порядку. Труднощі при оцінці діяння, як правило, виникають, тому що в даній ситуації є поєднання

двох мотивів (особистого і хуліганського). У таких випадках за умови реального грубого порушення громадського порядку діяння повинно кваліфікуватися за сукупністю з хуліганством.

Не можуть кваліфікуватися за ст. 296 КК такі діяння, коли при умисному заподіянні потерпілому тілесних ушкоджень або смерті одночасно порушувався громадський порядок, але ставлення до факту його порушення з боку винного виявилось у формі необережності. Такі дії кваліфікуються за статтями КК як злочин проти особи.

Для відмежування хуліганства і злочинів проти особи важливе значення має оцінка дій винного у сукупності з чинниками, що підштовхнули його до вчинення протиправного діяння. В основі злочинів проти особи лежить особисте ставлення і рушійними силами злочинної поведінки в таких випадках є корисливість, помста, ненависть, ревності тощо.

Також для відмежування розглядуваних складів злочинів важливим є аналіз і оцінка використаних при цьому знарядь. Той, хто має на меті образити будь-якого, заподіяти тілесні ушкодження, тобто вчинити злочин проти особи, користується такими предметами продумано, іноді заздалегідь їх готує. Хуліганство ж, як правило, супроводжується використанням предметів, які випадково виявилися у винного або на місці вчинення злочину (ножі, сокири, вили, молотки, ломы й інші інструменти і предмети домашнього вжитку, а також палиці, камені тощо), і нерідко використовуються непродумано, нецілеспрямовано і не за прямим призначенням.

При вчиненні злочину проти особи винні не ставлять за мету грубо порушити громадський порядок і виявити явну неповагу до суспільства. Іноді вони взагалі вживають всіх заходів для приховування від сторонніх осіб своїх дій щодо потерпілого.

Отже, чітке відмежування хуліганства і злочинів проти особи на практиці повинно сприяти ефективнішому застосуванню кримінально-правових норм, посиленню виховного впливу правосуддя, підвищенню авторитету правоохоронних органів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=10&nreg=2341-14>.
2. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про хуліганство» від 22 грудня 2006 р. № 10 / Збірник нормативно-правових актів Верховного Суду України у криміналь-

них справах : інформаційно-довідкове видання / за заг. ред. В. В. Шаблистого. – Дніпропетровськ : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2013. – 324 с. – С. 190-195.

3. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від 07 лютого 2003 р. № 2 / Збірник нормативно-правових актів Верховного Суду України у кримінальних справах : інформаційно-довідкове видання / за заг. ред. В. В. Шаблистого. – Дніпропетровськ : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2013. – 324 с. – С. 42-53.
-
-

Фефелова Інна Максимівна,

курсант 2-го курсу факультету з підготовки фахівців для підрозділів міліції громадської безпеки та кримінальної міліції у справах дітей Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Коломоєць Наталія Володимирівна, доцент кафедри адміністративного права та процесу Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

АДМІНІСТРАТИВНІ ЗАСАДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БОРотьБИ З ПРАВОПОРУШЕННЯМИ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА МОРАЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛАМИ ОВС УКРАЇНИ

Формування дієвого механізму забезпечення охорони громадського порядку є складним і багатовимірним процесом, спрямованим на оновлення, удосконалення та адаптацію українського законодавства з організації засобів, інструментів та механізмів діяльності підрозділів ОВС України. Воно залежить від комплексу таких умов, як: правильність обраного курсу державної політики, підбір методів підготовки та рівня кваліфікації кадрового складу, якість законів і підзаконних нормативних актів, а також напрацювання ефективної правозастосовчої практики, в тому числі придбаної з досвіду інших держав.

Забезпечення громадського порядку полягає не тільки в припиненні правопорушень і притягнення винних до відповідальності, але, головним чином, в попередженні та профілактиці протиправних діянь, усунення обставин, за яких можливе їх вчинення, а також створенні умов, коли ті чи інші діяння (дії або бездіяльність) окремих осіб не порушують права, свободи і законні інтереси фізичних і юридичних осіб в громадських місцях [2, с. 341].

Одним з апробованих шляхів вирішення проблеми поліпшення діяльності по забезпеченню охорони громадського порядку є передача (делегування) окремих завдань ОВС іншим суб'єктам правоохоронної діяльності, у тому числі і недержавним інституціям.

Феномен «приватизації завдань міліції» сприяє її звільненню від виконання окремих другорядних завдань і зосередженню на ефективній діяльності в стратегічних, соціально більш значущих напрямках. Діяльність об'єднань громадян, що беруть участь в забезпеченні охорони громадського порядку, дозволяє вирішити й завдання додаткового контролю якості, і законності діяльності міліції, забезпечуючи

«ефект присутності» населення в повсякденній службі співробітників сил правопорядку.

Не менш значущим є питання про межі участі громадян в правоохоронній діяльності. Очевидно, що в даному випадку волонтерам, добровольцям повинні гарантуватися умови безпеки, і насамперед у рамках правового регламентування.

Не меншої уваги заслуговує і питання введення відповідальності за невиконання законних вимог народного дружинника або позаштатного співробітника, а також за посягання на життя і здоров'я громадян, що беруть участь в забезпеченні охорони громадського порядку.

Окрім того, необхідною умовою ефективності попереджувальної діяльності міліції у сфері охорони громадського порядку є наявність відповідної правової бази.

У цьому зв'язку варто підтримати думку С. В. Лихачова, згідно з яким подальше вдосконалення правового механізму попередження адміністративних правопорушень, у тому числі і в сфері громадського порядку, передбачає ув'язку правових проблем з розробкою Концепції адміністративної політики України, відповідної іміджу правової держави [1, с. 220].

Її пріоритетами стосовно предмету нашого дослідження мають бути:

- скорочення адміністративної репресії;
- отримання достовірних даних про стан і динаміку адміністративних правопорушень;
- прогнозування розвитку адміністративних правопорушень, яке повинно стати основою для розробки програм боротьби з правопорушеннями.

Також, до числа найважливіших умов функціонування системи ефективності боротьби з правопорушеннями проти громадського порядку та моральності відноситься інформаційне забезпечення.

Слід враховувати той незаперечний факт, що проблеми охорони громадського порядку і боротьби із злочинністю завжди були і залишаються актуальними для цивілізованого суспільства. І говорячи про реформування системи охорони громадського порядку, яка зараз активно здійснюється, необхідно, насамперед, виходити з її соціального призначення.

В сучасних умовах боротьба з правопорушеннями проти громадського порядку та моральності передбачає не стільки правоохоронне, скільки соціальне (в широкому сенсі цього слова) обслуговування населення, що обумовлено, в першу чергу, процесами демократизації в країні, які вимагають не тільки розширення масштабів взаємодії орга-

нів внутрішніх справ з різними соціальними групами, об'єднаннями громадян і суспільством в цілому, але й достатньої для такої діяльності законодавчої бази.

Дані нововведення, з одного боку, повинні бути спрямовані на створення правових гарантій участі громадян в боротьбі з правопорушеннями проти громадського порядку та моральності (у тому числі гарантій забезпечення захисту їх життя і здоров'я правовими засобами), з іншого - встановлювати певний «правовий бар'єр» від можливих перевищень позаштатними співробітниками міліції їх повноважень у зв'язку з участю у такій діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лихачов С. В. Деякі напрями підвищення ефективності взаємодії органів внутрішніх справ і громадськості в сфері охорони громадського порядку / С. В. Лихачов // Форум права. – 2010. – № 1. – С. 218–223.
 2. Маліков В. В. Організація охорони громадського порядку підрозділами міліції / В. В. Маліков // Публічне право . - 2013. - № 1. - С. 339-346.
-

Фоменкова Катерина Сергіївна,

курсант 2-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів
слідства Дніпропетровського державного університету внутрішніх
справ

Науковий керівник: **Шаблистий Володимир Вікторович**, начальник
кафедри кримінального права та кримінології факультету підготовки
фахівців для підрозділів слідства Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ОКРЕМІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОРАЛЬНОСТІ ЯК ЧАСТИНИ ДУХОВНОЇ БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ

Духовно-релігійна сфера безпосередньо пов'язана з дією механізмів самозбереження людини як особистості, нації, держави та зі створенням максимально сприятливих умов для її цивілізованого розвитку. Необхідною умовою розбудови демократичної держави є те, що національні інтереси, особливо у духовно-релігійній сфері, повинні визначатися виключно волевиявленням народу, а конкретніше, кожної людини як окремого представника, безпосередньо або через вищі інституції державної влади.

Основними об'єктами духовно-релігійної складової національної безпеки України слід вважати:

- особу, її релігійні права й свободи;
- релігійні організації та характер взаємовідносини між ними;
- державу, її незалежність і територіальну цілісність, національно-культурну самобутність народів, що її населяють.

Духовні цінності як пріоритети національних інтересів, визначені Законом України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 року і розглядаються як складові частини загальної національної безпеки, тобто у нашій державі існує законодавче підґрунтя для формування правового поля, що визначає духовні пріоритети і забезпечує захист національних інтересів у сфері духовного життя українського суспільства.

Останнім часом активно поширюється діяльність релігійних об'єднань, організацій та фізичних осіб. Правоохоронні органи не завжди своєчасно реагують на нові потенційні загрози, які виникають у сфері забезпечення духовної безпеки України, із-за низки причин.

Є необхідність окреслити основні групи загроз і небезпек, що виникають у духовній сфері. Сьогодні, існують загрози з боку релігійних

течій та сект. Їх екстремістська діяльність може призвести до незворотних процесів, а саме до втрати державності та суверенітету, спричинити значну шкоду громадянам України.

Також, слід погодитися із зарубіжними вченими, які вважають, що на виклики таких загроз, як діяльність окультних, деструктивних, екстремістських організацій повинно бути своєчасна та професійна законодавча реакція з боку держави у змісті Особливої частини Кримінального кодексу, у розділі «Злочини проти духовних основ нації» [1].

Безумовно, що релігійна безпека як складова духовної безпеки повинна мати пріоритет у забезпеченні національної безпеки України, її роль, місце та значення в удосконаленні правових механізмів регулювання суспільних відносин є пріоритетом державної політики, реалізація останньої передбачає удосконалення юридичних ознак складу злочинів, а також розробку нових складів злочинів проти основ духовної безпеки України та включення окремої глави чи статей у КК України.

Так, ознайомившись з окремими судовими вироками за злочини проти громадського порядку та моральності в Єдиному державному реєстрі судових рішень можна зробити висновок, що дана проблема є актуальною та потребує вдосконалення в законодавстві. Одним із прикладів є вирок Покровського районного суду Дніпропетровської області від 27.10.2011 року, суть якого така: ОСОБА_1 01.09.2011 року близько 15.00 годин, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння маючи намір на таємне викрадення чужого майна, прибув до меморіального комплексу присвяченому загиблим в період Великої Вітчизняної Війни, які відносяться до пам'ятників історії місцевого значення, розташованому по вул. Перемоги с. Гаврилівка Покровського району Дніпропетровської області всупереч установленим правилам поведінки з пам'ятниками об'єктами культурного наслідування, з метою умисного пошкодження пам'ятників історії, умисно, таємно, вчинив наругу над братською могилою, вчинивши з корисливих мотивів викрадення однієї металевої стели з прізвищами погиблих, тим самим своїми умисними діями занизив історичне та культурне значення вказаного меморіального комплексу, після чого історичне та культурне значення вказаного меморіального комплексу, після чого місце вчинення злочину покинув, розпорядившись викраденим майном на власний розсуд [2].

Одним із завдань оперативно-розшукової діяльності є пошук і фіксація фактичних даних про розвідувально-підривну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави. Потреба в отриманні такої розвідувальної інформації є підставою для проведення оперативно-розшукової діяльності. Миттєво протидіяти такій діяльності та підвищити ефективність у роботі правоохоронних орга-

нів можна лише за умов, якщо будуть внесені деякі зміни до Кримінального кодексу України [3, с. 121].

Отже, за умов прийняття вищевикладених пропозицій може відбутись значне покращання діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів у сфері забезпечення релігійної безпеки України щодо протидії релігійному екстремізму та транснаціональній організованій злочинності, діяльність якої спрямована на руйнування духовної безпеки України, зокрема кожної людини і національної безпеки в цілому, а від останньої залежить сталий та міцний розвиток України [4, с. 79].

Отже, кримінально-правове забезпечення духовної безпеки людини (та моральності як її складової частини) в Україні є достатньо актуальною темою для ґрунтовного дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Електронний ресурс. – Режим доступу: http://dpr.ru/pravo/pravo_19_33.htm.
 2. Матеріали Єдиного державного реєстру судових рішень. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/26868290>
 3. Ключ В. В. Особливості забезпечення духовної безпеки держави / В. В. Ключ // Національні інтереси та проблеми забезпечення безпеки України: Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. (19 березня, м. Кіровоград): – Кіровоград : Кіровоградський юридичний інститут ХНУВС, 2008. – С. 116-121.
 4. Ключ В. В. Релігійний екстремізм як загроза духовної безпеки України / В. В. Ключ // Митна справа. – № 1 (91). Частина 2, книга 1. – 2014. – С. 74-79.
-
-

НАСИЛЬСТВО У ЗЛОЧИНАХ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА МОРАЛЬНОСТІ (ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОЦІНКИ)

Події останнього часу в нашій країні показали суспільству наскільки небезпечними є дії влади, яка під виглядом захисту громадського порядку, громадської безпеки зробила спробу придушити виступи народу на захист своїх прав та інтересів. Разом з тим ситуація, що склалася зараз вимагає швидких, ефективних кроків для дійсного захисту громадського порядку та моральності від протиправних посягань. Протидія таким злочинам є одним із напрямів внутрішньої політики України, спрямованої на захист прав, свобод і законних інтересів людини. Охорона громадського порядку та моральності є важливою умовою нормального розвитку будь-якої держави та суспільства. Кримінально-правова охорона громадського порядку та моральності є достатньо динамічним процесом, який обумовлюється соціально-економічними, політичними та іншими факторами. Вони обумовлюють суттєві зміни та доповнення, які постійно вносяться у відповідні кримінально-правові норми. Це хоча і свідчить про позитивні зрушення в кримінально-правовому забезпеченні охорони громадського порядку та моральності, про те є ще далеким від очікувань в суспільстві, від адекватної кримінально-правової оцінки злочинів проти громадського порядку та моральності.

Найбільш небезпечними злочинами проти громадського порядку та моральності є злочини, які характеризуються застосуванням фізичного та психічного насильства. Насильство притаманне більшості злочинів проти громадського порядку та моральності. Зокрема, ст. 293 КК України (Групове порушення громадського порядку); ст. 294 КК України (Масові заворушення); ст. 295 КК України (Заклики до вчинення дій, що загрожують громадському порядку); ст. 296 КК України (Хуліганство); ст. 303 КК України (Сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією); ст. 304 КК України (Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність) тощо. В цих злочинах фізичне та психічне насильство має свої особливості, які слід урахувати при кваліфікації. Слід

також вдосконалити відповідні кримінально-правові норми для усунення складнощів при кваліфікації.

Нами пропонується авторське визначення поняття насильства як кримінально-правової категорії. Під ним розуміється навмисний, суспільно небезпечний, протиправний вплив на іншу особу, вмотивований ворожою, інструментальною або негативистською мотивацією, який здійснюється фізичними та (або) інформаційними діями всупереч чи поза волею людини і впливає на свободу її волевиявлення або спричиняє їй фізичну та (або) психічну шкоду чи містить реальну загрозу їх спричинення.

Виходячи з цього, під фізичним насильством розуміється навмисний, суспільно небезпечний, протиправний вплив на іншу особу, вмотивований ворожою, інструментальною або негативистською мотивацією, який здійснюється фізичними діями чи бездіяльністю всупереч чи поза волею людини і впливає на свободу її волевиявлення або спричиняє їй фізичну та (або) психічну шкоду чи містить реальну загрозу їх спричинення.

Під психічним насильством розуміється навмисний, суспільно небезпечний, протиправний вплив на психіку іншої особи або групи осіб, вмотивований ворожою, інструментальною або негативистською мотивацією, який здійснюється інформаційним (діями або бездіяльністю) або поза інформаційним шляхом всупереч чи поза волею людини і впливає на свободу її волевиявлення або спричиняє їй психічну та (або) фізичну шкоду.

Інші види насильства, які застосовуються в законодавчих актах (сексуальне, економічне тощо) не мають самостійного значення, а характеризуються ознаками фізичного чи психічного насильства.

Ураховуючи ці визначення поняття насильства слід і оцінювати конкретні його прояви у злочинах проти громадського порядку та моральності.

Першим діянням проти громадського порядку та моральності, яке характеризується насильством є примушування. Наприклад, ч. 3 ст. 300 передбачає кримінальну відповідальність за примушування неповнолітніх до участі у створенні творів, що пропагандують культ насильства та жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію. Під терміном «примушувати» розуміється вимагання від кого-небудь виконання чогось незалежно від його волі, бажання; домагатися чого-небудь, застосовуючи силу; викликати у кого-небудь якусь дію, вчинок [1, с. 940]. Ми погоджуємося з В. Дубинцем, який вважає, що під примушуванням треба розуміти вплив на іншу особу з метою домогтися належної поведінки у формі дії чи бездіяльності, причому цей вплив може здійснюватися способом тиску на волю

(через свідомість) або через вплив на фізичну сторону особи. Автор справедливо наголошує на тому, що примус і насильство зазвичай вважають взаємозалежними явищами. Однак не будь-який примус – насильство [2, с. 92]. Слід погодись також і з В. Симоновим та В. Шуміхіним, які вважають що поняття «примушування» є значно ширшим за обсягом поняття насильства. Примус здійснюється і через майнову, організаційну сферу, насильство ж – завжди безпосередньо через особу, її біологічну підструктуру [3, с. 8-9]. Дійсно, поняття насильства є вужчим, ніж поняття примушування. Насильство (психічне або фізичне) входить в якості дії в більш складну суспільну небезпечну дію, яка створює суспільно небезпечне діяння як ознаку об'єктивної сторони складу злочину. Разом з тим примушування не обмежується застосуванням фізичного насильства або погрози його застосування. Це можуть бути і інші погрози, наприклад погроза розголосити відомості, які потерпілий бажає зберегти в таємниці, погроза знищити майно тощо.

Як справедливо наголошують автори підручника з Загальної частини кримінального права, фізичне і психічне насильство можуть виступати в якості: кінцевої мети діяльності злочинця (вбивство); засобу досягнення злочинної мети (розбій, зґвалтування); засобу, який спонукає іншу особу вчинити злочин. В двох останніх випадках мова йде про примушування [4, с. 364].

Стаття 304 КК України передбачає кримінальну відповідальність за втягнення неповнолітніх в злочинну діяльність, у заняття жебрацтвом та азартними іграми. Таке втягнення здійснюється шляхом умовляння, обману, підкупу, навчання способам та прийомам вчинення дій, розпалювання мотивів заздрощів, помсти тощо. Це може бути і фізичне і психічне насильство, яке може виражатись в побоях, тілесних ушкодженнях, погрозах вбивством або погрозах знищення майна, погрозах позбавити матеріальної підтримки або вигнати з дому тощо. В окремих випадках, при погрозі вбивством чи погрозі знищенням майна необхідна кваліфікація за сукупністю злочинів.

На наш погляд, застосування фізичного насильства або погрози його застосування при примушуванні неповнолітніх до участі у створенні творів, що пропагандують культ насильства та жорстокості та втягнення неповнолітніх в злочинну діяльність істотно підвищує суспільну небезпечність таких злочинів і тому такі дії слід визнавати кваліфікуючими обставинами відповідних злочинів.

Виходячи з цього нами пропонуються наступні редакції відповідних кримінально-правових норм:

Стаття 300 КК України (Ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагандують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію) повин-

на бути доповнена ч. 4 : примушування неповнолітніх до участі у створенні творів, що пропагандують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію, поєднане із застосуванням фізичного насильства або погрозою його застосування, - карається...

Ч. 2 ст. 304 КК України (Втягнення неповнолітніх в злочинну діяльність) повинна бути викладена в наступній редакції: «Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність, у пияцтво, у заняття жебрацтвом, азартними іграми, поєднане із застосуванням фізичного насильства або погрозою його застосування - карається...».

Ч. 3 даної статті повинна мати наступну редакцію: «Дії, передбачені частиною першою та другою цієї статті, вчинені щодо малолітньої особи або батьком, матір'ю, вітчимом, мачухою, опікуном чи піклувальником, або особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого чи піклування про нього, - караються...».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2002. – 1440 с.
 2. Дубинець В. Визначення видів примусу до вживання наркотиків / В. Дубинець // Право України. – 2006. – № 8. – С. 91-95.
 3. Симонов В. И. Преступное насилие понятие, характеристика и квалификация насильственных посягательств на собственность / В. И. Симонов, В. Г. Шумихин. – Пермь : ПГУ, 1992. - 120 с.
 4. Уголовное право. Общая часть : учебник для вузов / отв. ред. д. ю. н. И. Я. Козаченко и д. ю. н. З. А. Незнамова. – М. : Издательская группа ИНФРА М – НОРМА, 1997. – 652 с.
-
-

Черхавський Мар'ян Васильович,

курсант 2-го курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів
слідства Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: **Чумак Володимир Валентинович**, провідний
науковий співробітник відділу організації наукової роботи
Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ОВС У СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ ПРАВОПОРУШЕННЯМ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ, ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА МОРАЛЬНОСТІ

Рівень довіри громадян до правоохоронних органів виступає основним критерієм оцінювання ефективності функціонування державного апарату. Довіра до правоохоронних органів — це невід'ємний елемент будь-якого правового суспільства. Саме довіра громадян до правозахисних інститутів держави встановлює відповідність між системою правоохоронних органів, закріплених у нормативно-правових актах (де-юре), і фактичній можливості правоохоронної системи виконувати поставлені на неї завдання та функції (де-факто).

Аналіз думки населення до державних інститутів, в тому числі правозахисних органів, — це комплексний показник суспільних настроїв в будь-якій країні. Адже позитивний відгук громадян, стосовно правоохоронної системи, виступає певним доказом ефективної діяльності правоохоронних структур, їхній реальній можливості захистити права та свободи громадян, а також законні інтереси суспільства і держави в цілому. З іншої сторони недовіра громадян до державних органів, особливо до правоохоронних, свідчить про значні проблеми у сфері забезпечення непорушності прав і свобод людини, а також недотримання принципів законності та верховенства права у державі.

Ефективна робота правоохоронної системи та високий рівень довіри громадян до цієї системи виступають головними елементами забезпечення демократичності в суспільстві. Держава:

- яка на належному матеріальному та технічному рівні забезпечує діяльність правоохоронних органів;
- яка ретельно слідкує за дотриманням демократичних стандартів у діяльності правоохоронних структур;

— яка не допускає проникнення корупції у внутрішньому апараті правозахисної системи, — заслуговує на довіру та повагу громадян, і може називатися демократичною.

У цьому контексті доцільно розглянути українські реалії ставлення до правоохоронних органів.

Виходячи з результатів європейського соціального дослідження, яке проводилося у 2010-2011 роках, стосовно питання довіри до міліції, слід зауважити, що в нашій країні рівень довіри населення до міліції як правоохоронного органу є фактично найнижчий у Європі. Відповідаючи на питання: «Якою мірою Ви довіряєте міліції (поліції)?», де відповіді давалися за 11-бальною шкалою — від «0» («зовсім не довіряю») до «10» («повністю довіряю»), громадяни України оцінювали свій рівень довіри до правоохоронців у середньому 2,5 бала (за даними соціологічного опитування, що проводилося Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва та соціологічною службою Центру Разумкова у березні-квітні 2012 року, позитивно оцінювали діяльність міліції лише 25,9%, тоді як негативно — 63,9%). На відміну жителі Великобританії — 6,2 бала, Бельгії — 6,0 бала, Франції — 5,6 бала, а сусідньої з нами Польщі — 5,4 бала [5, с.5].

Більш того, працівників міліції дедалі частіше сприймають не як захисників закону і правопорядку, а як фактор небезпеки (на питання, як ви сприймаєте зустріч з міліціонером: 31,2% опитаних відповіли, що сприйняли б його як фактор небезпек і лише 20,7% оцінили б це як гарантію безпеки [5, с.6].

Розглядаючи проблему з точки зору порушень працівниками міліції таких прав як право на свободу та особисту недоторканність (ст. 29 Конституції України, ст. 3 Загальної декларації прав людини 1948 р.), а також право на повагу до його гідності (ст. 28 Конституції України, а також ст. 5 Загальної декларації прав людини 1948 р., відповідно до якої ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню), варто зауважити, що в Україні працівниками правоохоронних органів систематично і безкарно застосовується катування, нелюдське та жорстоке поводження з людьми [3; 4].

Дані, які отримані в рамках дослідження Харківським національним університетом внутрішніх справ вказують, що до 84% затриманих правоохоронними органами осіб зазнають психічного чи фізичного насильства, більше половини опитаних вказують на те, що під час слідства їх били, а 13% — вказують на піддавання катуванням із застосуванням спецзасобів (дослідження проводилося в Харківській, Одеській, Донецькій, Київській, Львівській областях. Кількість респондентів — 2200, у тому числі 200 тих, хто утримувався в ІТТ) [2, с.164]. Вищезга-

дані дані вказують на грубе порушення прав людини, які проголошує Конституція України та Загальна декларація прав людини 1948 р.

Однією з основних причин негативної оцінки діяльності правоохоронних структур є катастрофічний рівень як зовнішньо так і внутрішньоапаратна корумпованість. Відповідно опитування, проведене соціологічною службою Центру Разумкова на станом на 2011 р., вказало, що на питання: «Як би Ви оцінили рівень корумпованості української влади та українського суспільства в цілому?» (Оцінка за 5-бальною шкалою, де «1» означає не корумпованість, а «5» – дуже високий рівень корумпованості) громадяни України в середньому вказали рівень корупції в міліції у 4,1 бала [5, с.7].

Проаналізувавши ситуацію слід вказати на ряд негативних факторів, що зумовили нинішні реалії правоохоронних органів України: низький рівень матеріального та технічного забезпечення (прикладом може слугувати порівняльна характеристика заробітної плати працівника поліції різних держав світу: США — 40-60 тис. \$ (податок 30-40%), РФ — 30-60 тис руб., ФРН — 2000 €, Грузія — дільничний поліції – 400\$, детектив – 2000 \$), відсутність практичної реалізації економічних та матеріальних гарантій забезпечення соціального пакету (медичне страхування, оплата понаднормових робочих годин, довічне утримання сім'ї міліціонера у разі його загибелі при виконанні службових обов'язків), високий рівень професійної деформації працівників міліції, недостатня правова підготовка, низько-ефективний кадровий запас (недостатній інтелектуальний і фізичний рівень випускників вищих навчальних закладів системи МВС України), високий рівень кримінального елементу в внутрішньому апараті держави (досить часто за допомогою власних матеріальних ресурсів на керівні посади в державі потрапляють люди з кримінальним минулим), а також ряд інших об'єктивно-суб'єктивних факторів.

Вищезгадані дані являються причинами низького рівня довіри населення до міліції та правоохоронних структур, а також в загальному ставлять під питання демократичне майбутнє нашої країни і взагалі існування України як суверенної незалежної держави цілому.

Значного успіху у реформуванні правоохоронних органів, добилаь Грузія. Як зазначає Д. В. Гопфалов реформування органів внутрішніх справ у Грузії призвело до масштабних змін в ОВС, які були зумовлені низкою послідовних дій: зміною кадрового складу на 88% (повністю зазнала оновлення Патрульна служба); Патрульна служба поєднала функції дорожньої поліції і моментального реагування на звернення громадян до служби екстреної допомоги; повним розформуванням ДАІ; реформуванням кримінальної міліції – створено служби дільничних інспекторів, які займаються простими справами; реформа значно під-

вищила заробітну плату і надала ряд соціальних пільг для правоохоронців (медична страховка, страховка на випадок загибелі або каліцтва, премії, які можуть бути досить значними залежно від вислуги років, участі в розкритті конкретних злочинів); введено жорсткий контроль та відповідальність за взяття хабара (створено контролюючий орган з широким колом повноважень у сфері антикорупційної діяльності — Генеральна інспекція) [1, с. 134].

Варто зауважити, що в рамках євроінтеграції, а також інтересах покращення механізму забезпечення прав і свобод людини, Україна повинна зробити вибір: залишитися державою третього світу, для якої людина і її права — це лише низка нормативно-правових актів, чи ступити на шлях розвитку демократичної, правової та соціальної держави, де людина і її право — це вища непорушна соціальна цінність. Поклавши курс на членство в ЄС, майбутня реформа системи правоохоронних органів має ґрунтуватися на принципі недоторканості та непорушності прав та свобод людини, де немає місця таким поняттям як хабар, тортури, катування тощо. В основу такої реформи можна покласти практичний досвід Грузії, який практично викоренив таке суспільне негативне явище як корупція.

Підсумовуючи викладене можемо констатувати, що реформування ОВС повинне охоплювати наступні напрямки:

- структурну оптимізацію ОВС, яка полягатиме, насамперед, у визначенні оптимальної структурно-організаційної чисельності органів внутрішніх необхідної для виконання завдань, що стоять перед правоохоронними органами на сучасному етапі розвитку України (в МВС України налічується понад 350 тис. правоохоронців, тобто 780 на 100 тис. населення, відповідно рекомендована кількість ООН становить 222 міліціонера);
- вдосконалення системи освіти та перепідготовки працівників ОВС — професіоналізм, а також професійна підготовка майбутнього працівника правоохоронних органів (втому числі і моральне становлення майбутнього захисника закону) повинні виступати пріоритетним напрямком кадрової політики органів внутрішніх справ;
- формування позитивного іміджу працівника органів внутрішніх справ;
- підвищення соціального та матеріально-технічного забезпечення працівника правоохоронних органів (постійно ризикуючи своїм життям працівник ОВС повинен отримувати гідну винагороду — у відповідності зі світовими стандартами, системи медичного, пенсійного та житлового забезпечення).

Проводячи реформу правоохоронних органів в Україні слід враховувати як національний досвід, так і здобутки зарубіжних держав, що

значною мірою допоможе у формуванні дієвої системи забезпечення прав людини і громадянина.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Досвід зарубіжних країн у реформуванні міліції: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції [«Реформування органів внутрішніх справ: проблеми та перспективи (вітчизняний і зарубіжний досвід)»], (Дніпропетровськ, 28-29 березня 2014 р.) / М-во внутрішніх справ України, – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2014. – 232 с.
 2. Забезпечення прав і свобод людини в діяльності міліції України: Збірник наукових праць [«Актуальні проблеми держави і права»], / міністерство освіти і науки України, – Одеса: Одеська Національна Юридична Академія, 2007 – 328 с.
 3. Загальна декларація прав людини ООН: від 10.12.1948 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
 4. Конституція України: від 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
 5. Мельник М. А. Ставлення населення України до правоохоронних органів та судів в Україні / М. А. Мельник, М. І. Міщенко. — К: Інформаційно-аналітичне видання «Громадська думка», 2006 — 12 с.
-
-

Чишко Катерина Олександрівна,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Салманова Олена Юріївна, завідувач кафедри
адміністративного права та процесу Харківського національного
університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ГРОМАДСЬКИЙ ПОРЯДОК ЯК ОБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Правопорушення у сфері громадського порядку мали місце у всі часи і у всіх без виключення державах. Нецензурна лайка, розпивання алкогольних напоїв, куріння у громадських місцях, насильство в сім'ї, невиконання батьками обов'язків щодо виховання дітей – і сьогодні є найбільш розповсюдженими адміністративними правопорушеннями, які закріплені у розділі XIV Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі - КУпАП). Ускладнення політичної, економічної та соціальної обстановки в Україні, може взагалі погіршити ситуацію та спровокувати збільшення кількості правопорушень, у тому числі таких як дрібні хуліганства, стрільба у населених пунктах, завідомо неправдиві виклики тощо.

Забезпечення громадського порядку, недопущення вищезазначених правопорушень, беззаперечно є важливим не тільки для окремих громадян, а й для всього суспільства, є основою правової та стабільної держави. Більш того, гармонійні стосунки в державі дають змогу розвитку кожного громадянина, забезпечують належну правову обстановку для повної реалізації прав і свобод громадян. Тому актуальність даної теми не викликає жодних сумнівів.

Основні засоби регулювання громадського порядку - це правові норми, певні правила поведінки, які є обов'язковим стандартом. Таке регулювання є вкрай необхідним для дотримання головних конституційних принципів і положень, зокрема закріплених у ст. 3 Конституції України: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [1]. Забезпечення державними органами громадського порядку, сприяє охороні прав і свобод людини, стабільності у суспільстві та є гарантією розвитку духовних потреб громадян.

З цього приводу слушною є думка Манжули А. про те, що «одна з головних функцій держави є охорона громадського порядку. Ця функція входить в коло публічних відносин, відносин між владою та грома-

дянином. Тобто, народ (громадяни) делегували певні природні функції влади державі, як наслідок очікує від влади забезпечення власної безпеки. Безпеки, яка унеможливорює будь-яке порушення прав громадян і осіб, які перебувають під захистом держави» [2].

У свою чергу, держава в особі своїх органів, насамперед, через органи внутрішніх справ забезпечує громадській порядок. Важко не погодитись з думкою Онищука О.О., який відносить до основного завдання органів внутрішніх справ «забезпечення особистої безпеки громадян, захист прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб. Зазначені невід'ємні природні цінності можуть бути реалізовані лише при належному стані громадського порядку» [3]. Олійничук Р.П., в свою чергу, також зазначає, що «у сучасних умовах нестабільності у різних сферах суспільного життя не аби яке значення має дотримання громадського порядку, який пов'язаний з відносинами, що забезпечують обстановку суспільного спокою і поведінку громадян відповідно до закону» [4, с. 190].

Головним нормативно-правовим актом, який визначає підстави та заходи адміністративної відповідальності за порушення громадського порядку – є Кодекс України про адміністративні правопорушення, на підставі положень якого був прийнятий Закон України «Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів». Цей закон визначає громадський порядок як «сукупність суспільних відносин, що забезпечують нормальні умови життєдіяльності людини, діяльності підприємств, установ і організацій під час підготовки та проведення футбольних матчів шляхом встановлення, дотримання і реалізації правових та етичних норм» [5]. Але, на наш погляд, не варто поширювати дане визначення на загальне поняття громадського порядку, бо воно надано занадто у вузькому сенсі й орієнтовано лише на конкретну сферу – громадську безпеку під час проведення футбольних матчів. Натомість, у Положенні про службу дільничних інспекторів міліції в системі Міністерства внутрішніх справ України закріплено, що «громадський порядок - це система суспільних відносин, які складаються і розвиваються в громадських місцях під впливом правових та соціальних норм, спрямованих на забезпечення нормального функціонування установ, організацій, громадських об'єднань, праці й відпочинку громадян, повагу до їх честі, людської гідності та громадської моралі» [6].

Останнє визначення, на нашу думку, є більш близьким до поняття громадського порядку, що сформувалося в юридичній науці, тому, що така дефініція має певні спільні риси з безліччю визначень громадського порядку, які були надані вітчизняними та зарубіжними науковцями.

Так наприклад, А. Джангман і А. Шмід визначають громадський порядок як «стан мирного співіснування членів суспільства, позначений

відсутністю ворожих дій, повстань, бунтів або іншої поведінки, здатної порушити повсякденне, нормальне громадське життя. До порушень належать носіння зброї, дії напіввійськових формувань, носіння форми певної партії або групи, заклики до повстання» [7, с. 55].

Н. Делмар, який займав посаду градоначальника Парижу, визначав громадський порядок найважливішою галуззю компетенції держави, покликану охороняти порядок у громадських місцях [8, с. 65].

Ульянов О. І. громадський порядок визначає як «систему суспільних відносин, урегульованих нормами права й іншими соціальними нормами, що забезпечують спокій населення, повагу до суспільної моралі, до честі і гідності громадян у громадських місцях» [9, с. 22].

Скакун О.Ф. зазначає, що «громадський порядок - це стан (режим) упорядкованості соціальними нормами (нормами права, моралі, корпоративними нормами, нормами-звичаями) системи суспільних відносин і їх додержання» [10].

Цікавим є визначення громадського порядку у широкому розумінні, яке надає Онищук О. О. – це «система суспільних відносин, що закріплені соціальними нормами (нормами права, моралі, звичаїв, релігійними нормами та ін.), які визначають права та обов'язки, їх учасників, в процесі спілкування людей» [3].

Безумовно, заслуговує на увагу той факт, що у доробках вітчизняних адміністративістів термін «громадський порядок» розглядається як система суспільних відносин, що складаються в результаті суворого виконання і дотримання норм права, моральних норм, правил звичаїв [11, с. 30].

Деякі радянські вчені-адміністративісти громадський порядок визначають як «урегульований правом і мораллю та іншими соціальним нормами порядок відносин у соціалістичному суспільстві, в якому кожний учасник покликаний суворо виконувати покладені на нього правові, моральні та інші обов'язки і діяти відповідно до наданих йому законом прав» [12, с. 255]. І хоча ми вже майже чверть століття живемо в незалежній Україні, не можна не враховувати це визначення, оскільки сама його суть відображається у сучасних дослідженнях сфери громадського порядку.

На підставі цих визначень ми можемо відокремити риси, що притаманні такій правовій категорії як громадський порядок:

- це система належних суспільних відносин, що складається у процесі регулювання певними нормами;
- переважно встановлюється в нормах права;
- норми, що регулюють такі відносини містяться не тільки у галузях адміністративного та кримінального права, також важливу роль грають як норми інших галузей права так і такі категорії як мораль та звичай;

- певною мірою є регулятором громадської дисципліни;
- забезпечує реалізацію прав і свобод людини і у той же час забезпечує виконання їх обов'язків;
- за порушення громадського порядку правопорушник неодмінно понесе відповідальність;
- забезпечується державними заходами.

Отже, громадський порядок як об'єкт адміністративно-правового забезпечення – це певна система суспільних відносин, що забезпечує можливість реалізації прав і свобод людини, а також виконання обов'язків, яка регулюється нормами права з дотриманням норм моралі та звичаєвого права, створюючи дисципліну в суспільстві шляхом забезпечення державними заходами.

У юридичній науці традиційно розглядають громадський порядок у широкому та вузькому значеннях, але погляди різних науковців дещо відрізняються при розкритті змісту цих двох значень. Це можна побачити з вищенаведеного, де мова йде переважно про громадський порядок саме у широкому розумінні.

Якщо говорити про громадський порядок як об'єкт адміністративно-правового забезпечення, то доречніше приділяти увагу саме вузькому значенню, оскільки воно передбачає систему суспільних відносин пов'язаних із знаходженням людей в громадських місцях (ст. 173, ст. 174, ст. 175-1, ст. 178, ст. 181, ст. 182 КУпАП). Визначення громадського місця можна знайти у Законі України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» - це частина (частини) будь-якої будівлі, споруди, яка доступна або відкрита для населення вільно, чи за запрошенням, або за плату, постійно, періодично або час від часу, в тому числі під'їзди, а також підземні переходи, стадіони [13], але навряд чи його можна назвати повним. З приводу цього питання все ж таки краще звернутися до визначень, що сформулювались у юридичній науці.

Так, Доденко В.В., підтримуючи думку Стахова А., зазначає, що у вузькому (спеціальному) розумінні громадський порядок – це частина загального поняття, якою є система врегульованих юридичними нормами відносин, що складаються у випадках, коли фізичні особи перебувають у громадських місцях, і захищаються від порушень заходами державного примусу [11, с. 30].

Важко не погодитись з висловом Подоляки А. про те, що практично всі дослідники обмежують просторові межі, в яких охороняються громадський порядок, тільки громадськими місцями. Під ними розуміються громадські місця, доступні для невизначеного кола осіб (вулиці, парки, громадський транспорт, місця масового відпочинку) [7, с.55].

Отже, вважаємо за необхідне вивести поняття громадського порядку зі сфери вживання тютюнових виробів, зробивши його більш

ширшим. Таке уточнення приведе до єдиного чіткого розуміння громадського місця та дозволить виключити певну неоднозначність, адже цілком логічно, що визначення громадського місця, яке міститься у вказаному законі не можна використовувати, щодо громадського порядку у вузькому розумінні. На наш погляд громадський порядок у вузькому розумінні - це такий стан суспільства, при якому забезпечується правомірна поведінка громадян у громадських місцях, при якому останні без перешкоджань можуть реалізовувати свої права і обов'язки, знаходячись у спокійній та мирній обстановці, яка забезпечується певними державними органами, зокрема, органами внутрішніх справ. Не можна підміняти широке та вузьке розуміння громадського порядку одне одним, ці два визначення існують окремо і вживаються окремо одне від іншого по мірі необхідності.

Вищенаведене дає підстави говорити про ознаки які притаманні громадському порядку (у вузькому значенні):

- він встановлюється у громадських місцях, виключний перелік яких закріплений у чинному законодавстві;
- його дотримання залежить від моральних якостей громадян, а також від їх належної поведінки;
- контроль за його дотриманням покладається переважно на органи внутрішніх справ;
- дотримання громадського порядку сприяє спокійному та мирному існуванню.

Отже, адміністративно-правові норми, які покликані регулювати громадський порядок, виконують вкрай важливі функції забезпечуючи стабільність та сприятливий клімат для існування суспільства та його розвитку. Тому так важливо, що б визначення які входять до сфери забезпечення громадського порядку були максимально точні та повні, це дасть змогу органам, які покликані захищати громадський порядок отримати належну методологічну базу для своєї роботи, покращити теоретичні знання та на їх основі вдосконалити свою практичну діяльність, що, у свою чергу, буде сприяти зміцненню громадського порядку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141 зі змінами і доповненнями. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Манжула А. «Охорона громадського порядку – одна з головних функцій держави» // IPnews Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ipnews.in.ua/index.php/2014/08/28/охорона-громадського-порядку-одна-з/>

3. Громадський порядок як провідний напрям адміністративної діяльності міліції громадської безпеки в сучасних умовах / О. О. Онищук // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України : Серія "Право". - 2010. Вип.156. - С. 232-237 [Електронний ресурс]. Режим доступу: elibrary.nubip.edu.ua/8026/1/10000.pdf
4. Олійничук Р. П. "Еволюція та сучасний зміст поняття «Громадський порядок у теорії кримінального права»" // Право і суспільство. - 2012. - № 3. - с 190-194
5. Положення про службу дільничних інспекторів міліції в системі Міністерства внутрішніх справ України затверджено наказом Міністерства внутрішніх справ України 11.11.2010 № 550 із змінами. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1219-10>.
6. Подоляка А. «Громадський порядок: сутність, поняття та форми забезпечення» // Вісник національної академії прокуратури України. - 2009. - № 2. - с. 54 - 60.
7. Подоляка А. «Громадський порядок: сутність, поняття та форми забезпечення» // Вісник національної академії прокуратури України. - 2009. - № 2. - с. 54 - 60.
8. Сервецький І.В., Сапрун О. В. «Деякі проблеми тлумачення поняття охорони громадського порядку» // Кримінальне право, кримінологія. - 2013. - № 7. - с. 63-71.
9. Ульянов О.І. Адміністративно-правовий захист міліцією прав громадян у сфері громадського порядку: дис. к-та юридич. наук: 12.00.07/ О.І. Ульянов. - Одеса, 2002. - 180 с.
10. Теорія держави і права. Скакун О.Ф. Підручник / Пер. з рос. - Харків: Консум, 2001. - 656 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/33/47/>.
11. Доненко В. В. "Громадський порядок", "Громадська безпека", "Безпека дорожнього руху" як складові безпеки // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. - 2011. - № 4. - с. 29-37.
12. Радянське адміністративне право. (Особлива частина): підручник / І. М. Пахомов, М. І. Андріанов, Є. В. Додін. - Київ : Вища шк., 1971. - 302 с.
13. Закон України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, N 52, ст. 565 із змінами. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2899-15>.

ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БОРОТЬБИ З ПРАВОПОРУШЕННЯМИ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

Сьогодні у суспільстві, Верховній Раді України, законодавчих комітетах ведеться широка дискусія щодо структурного реформування ОВС. Одна із вимог – це створення муніципальної міліції або місцевої міліції як незалежного органу влади, що підпорядковується місцем органам влади, територіальній громаді, незалежному керівництву від Центрального апарату ОВС. Кадрова політика повинна ґрунтуватися на залученні цивільного населення, а права та обов'язки щодо діяльності цього органу мають вирішувати територіальні громади, міські, районні, а іноді селищні ради. Ці всі вимоги ставить перед владою суспільство, у якому дуже високий рівень криміногенності, низький рівень довіри до представників влади, а іноді все це поєднано з неможливістю міліціонерами виконувати свої обов'язки з обґрунтованих причин: учинення протиправних злочинних дій серед співробітників органів влади, яким підпорядковується міліція, безкарність цих правопорушень, недосконалість українського законодавства. Також треба зазначити, що сьогодні дуже висока проінформованість населення щодо роботи міліонерів. Спостерігається високий рівень патріотизму серед громадян, які бажають захистити свої права та допомогти під час охорони громадського порядку, але не можуть служити з різних політичних принципів, а іноді через високі вимоги щодо проходження служби в ОВС.

На сьогодні склалася ситуація в державі, коли громадяни беруть до рук зброю (автоматичну, холодну та іншу) та, не маючи жодних юридичних підстав, виходять забезпечувати правопорядок. При цьому незаконні воєнізовані формування не мають відповідної реєстрації в силу недовіри до органів державної влади, що є прямим порушенням Конституції України, та є небезпечним для всього населення. Таку ситуацію ми можемо спостерігати останні кілька місяців, тому перед законодавчими органами влади, виконавчими органами влади в Україні та громадянським суспільством дуже гостро постало питання щодо створення цілісної концепції місцевої міліції, яка б враховувала пере-

довий зарубіжний досвід функціонування муніципальної міліції та вітчизняний досвід державного та муніципального будівництва.

В Україні вже було проведено низку досліджень щодо функцій місцевого самоврядування (В. І. Андрєєв, О. В. Батанов, І. В. Дробуш, І. В. Федоров) та діяльності місцевої міліції (В. О. Басс, А. І. Камінський, Ю. В. Кідрук, А. В. Сергєєв та ін.). Проте, поза межами уваги дослідників досі перебувають питання про закономірності формування у системі місцевого самоврядування України власних правоохоронних органів та ті фактори, що впливають на такі інституційні зміни, зокрема зміст і форми реалізації правоохоронної функції місцевого самоврядування.

На початку треба визначити, що матиме на меті створення муніципальної міліції. Щодо великих міст – мільйонників (Київ, Харків, Донецьк, Львів), де загальної міліції недостатньо, логічно буде створення місцевої міліції на постійній основі, яка візьме на себе деякі незначні повноваження (охорона громадського порядку, патрулювання вулиць, служба під час масових заходів, слідкування за правильним паркуванням, оформлення адміністративних протоколів, дотримання місцевого законодавства щодо благоустрою, консультативні послуги тощо).

Але, залишається багато питань, які потребують визначення. Потрібно на прикладі одного регіону визначити формат діяльності. Вчені пропонують такі форми діяльності муніципальної міліції у місті Києві.

Перший варіант передбачає підпорядкування в повному складі Головного управління МВС у Києві органам місцевого самоврядування (Київраді та КМДА) та формування на її базі повноцінної місцевої міліції.

При цьому розробники документу відверто зазначили, що це питання потребує погодження з МВС, КМУ, ВРУ та президентом. А реалізація задуму можлива лише після внесення змін до 26 законів, 17 указів президента та більш ніж 100 постанов Кабміну, в яких необхідно окреслити можливість утворення місцевої міліції, порядок призначення та підзвітності керівника місцевої міліції органам виконавчої влади. Тому, очевидно, що цей шлях є досить складним для практичної реалізації й малоймовірним.

Другий варіант пропонує створення муніципальної міліції за допомогою виведення зі складу ГУ МВС у Києві міліції підрозділів громадської безпеки та формування на її основі місцевої міліції.

У такому разі структура та штати місцевої міліції будуть визначатися та змінюватися міською радою за поданням міського голови залежно від кількості населення, стану громадського порядку та можливостей бюджету. За рішенням міської ради буде можливе утворення районних підрозділів місцевої міліції.

До муніципальної міліції увійдуть такі *структурні підрозділи*: служба дільничних інспекторів; патрульна-постова служба; підрозділ з охорони метрополітену; кримінальна міліція у справах неповнолітніх.

Передбачається і можливість створення й інших підрозділів, які будуть визнані необхідними для виконання покладених завдань.

Цей шлях також потребує внесення величезної кількості змін до законодавства, адже постає ціла низка нових проблем – від забезпечення загальних стандартів правоохоронної діяльності до виконання слідчих функцій.

Третій варіант заснований на пропозиції щодо створення місцевої міліції виключно силами місцевої влади. У такому разі до її відання будуть віднесені повноваження у сфері контролю за: виконанням земельного та природоохоронного законодавства; дотриманням правил благоустрою; паркування автотранспорту; забезпеченням охорони пам'яток історії та культури; розміщення зовнішньої реклами; дотриманням правил торгівлі; забрудненням території; знищенням чи пошкодженням зелених насаджень; належним утриманням покриття доріг; дотриманням правил розміщення та функціонування МАФів тощо.

Планується, що місцева міліція підпорядковуватиметься міській громаді (Раді чи КМДА) та буде створена на базі Головного управління з питань благоустрою та інших комунальних підприємств, які виконують вищеперераховані функції, а також із залученням громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону. Однак тут можуть виникнути проблеми з приводу розмежування повноважень нового органу контролю та інших органів, до компетенції яких досі належать названі функції, як від Головного управління з питань благоустрою КМДА та міліції громадської безпеки, а також чіткого визначення його місця у системі державних органів.

Крім того, цей шлях потребує кардинального перегляду українського законодавства у сфері правоохоронної діяльності, що, враховуючи різні групи впливу і серйозне міліцейське лобі в парламенті й уряді, вкрай малоймовірно.

Звичайно, всі концепції мають певне підґрунтя, але все ж таки потрібно розробити єдиний закон, який би визначав порядок створення таких формувань та їх функції, враховуючи особливості кожного регіону України.

ПРОГАЛИНИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА МОРАЛЬНОСТІ

Конституція України ще у 1996 році проголосила безпеку людини однією з найвищих соціальних цінностей в державі. Таке положення Основного Закону є свідченням правильного поступального руху Української держави в бік забезпечення всебічного розвитку людини, оскільки до кінця ХХ століття більшість держав світу дбали лише про власну безпеку, про безпеку окремо взятої людини всерйоз мова не велася. Конституція України є свідченням нормативного закріплення пріоритету прав і свобод людини над державою та суспільством. Разом з тим, безпека людини є передумовою, певним предикатом всіх її прав та гарантією виконання обов'язків. З цих позицій доводиться вести мову про наступне.

Детальний аналіз Розділу II Конституції України показав, що у ньому передбачено більш як тридцять п'ять прав і свобод людини і громадянина, тоді як обов'язків трохи більше чотирьох. Така диспропорція між правами та обов'язками людини і громадянина жодним чином не сприяє захисту її безпеки, оскільки абсолютна більшість пересічних громадян України знають чи не всі свої права, а обов'язки ними або ігноруються, або дійсно їх не знають. В українській системі права існує аналогічна ситуація із правами та обов'язками чітко визначеного кола суб'єктів – права у десятки разів переважають обов'язки [1, с. 319].

В. К. Грищук звертає увагу на ще одну особливість Конституції України, яка в сукупності із наведеною призвели, на наше суб'єктивне переконання, до переважання права над законом в сучасному українському суспільстві. Мова йде про ч. 1 ст. 8 Конституції України – в Україні визнається і діє принцип верховенства права, який вперше помилково, на думку В. К. Грищука, був закріплений в Конституції УРСР 1978 року.

Конституційний Суд України розтлумачив це положення – верховенство права – це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легіти-

мовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України [2].

Суддя Конституційного Суду України В. І. Іващенко вважає, що із сформульованого у наведеному рішенні визначення принципу верховенства права впливає можливість протиставлення законодавства і таких «соціальних регуляторів», як норми моралі, традиції, звичаї тощо. Притому в разі колізії норм законів і цих «регуляторів» пріоритет надається останнім, оскільки закон «іноді може бути й несправедливим, у тому числі обмежувати свободу та рівність особи» [2].

Разом з тим, повністю поділяючи вказівку В. О. Навроцького на те, що право – це інструмент суспільства, а закон – держави; кримінальне право виражає уявлення суспільства про злочинність, караність і суміжні поняття, а закон – вимоги держави у цій сфері [3, с. 23], слід визнати, що безпека людини є первинною, а тому важливішою, ніж право на неї, оскільки спочатку у людини виникає відчуття, потреба у безпеці, яка лише потім трансформується у право, яке, на жаль, далеко не завжди стає інструментом держави.

На нашу думку, наведені положення є однією з передумов виникнення такої ситуації в країні, коли доводиться вести мову про виникнення нових, раніше не існуючих видів загроз безпеці людини. Мова йде про наступне.

Події в Україні на протязі 2013-2014 років спричинили небувалий за всю історію незалежності сплеск національної свідомості та патріотизму. Представники громадянського суспільства отримали реальні важелі впливу на державу, повністю та іноді надмірно реалізуючи принцип верховенства права. Іноді навіть доводиться вести мову про відхід держави із законами на другий план. Окремі представники суспільства почали використовувати надану їм правом як інструментом демонстрації сили та свавілля свободу, повністю при цьому ігноруючи і закони, і норми моралі та звичаї, що легітимізовані самим суспільством. Уявлення суспільства про злочинність і караність небезпечних діянь просто катастрофічно перестали співпадати із вимогами держави у цій сфері. Право стало мірилом свободи як вседозволеності, що не відповідає ідеям правової держави.

Прикладів такого правового свавілля, на жаль, більше, ніж хотілося б. Це і застосування насильства до депутатів всіх рівнів, яке подекуди переростає у небезпечне для життя таких осіб, і блокування роботи стратегічно важливих підприємств, і демонстрація беззахисності представників судових та правоохоронних органів шляхом спроби захоплення їх приміщень та пред'явлення незрозумілих вимог до їх керівників і багато інших.

Згідно з положеннями Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України 2012 року, відомості про вказані події вносяться до Єдиного реєстру досудових розслідувань у переважній своїй більшості за ч. 2 ст. 296 Кримінального Кодексу (далі – КК) України – як хуліганство, вчинене групою осіб. Враховуючи той факт, що КПК вимагає на протязі доби внести відомості про кваліфікацію вчиненого *кримінального правопорушення* (курсив наш – *В.Ш.*), подібна помилкова, на нашу думку, оцінка небезпечних дій з точки зору кримінального закону все одно не може бути виправданою.

А. А. Музика під час дискусії на щорічному львівському форумі з нагоди чергової річниці вітчизняного кримінального закону не без жалю та сарказму назвав такі діяння «люстраційне хуліганство».

Відповідно до ч. 1 ст. 296 КК України, вчинення хуліганства має бути з мотивів явно неповаги до суспільства, що супроводжується винятковим цинізмом або особливою зухвалістю.

У представлених засобами масової інформації далеко непоодинокими випадками «люстраційного хуліганства» для всіх очевидним є той факт, що активні учасники таких дій керуються виключно корисними мотивом. Мета – офіційно проголошена – зміна керівника певного рівня певного органу.

Таким чином, кваліфікація подібних дій за ст. 296 КК України є неправильною та безперспективною з точки зору відновлення порушеного права в суді.

Думається, у більшості з таких випадків має місце групове порушення громадського порядку (ст. 293 КК України) – організація або активна участь у груповому порушенні громадського порядку, що призвели до суттєвого порушення роботи підприємства, установи чи організації. Проте головною проблемою тут є процесуальне закріплення самого факту суттєвого порушення та визнання його таким представниками судової влади.

Отже, прогалини правового забезпечення охорони громадського порядку та моральності дійсно мають місце. Однозначно слід задуматись над доповненням КК України новими статтями або зміною існуючих.

Разом з тим, слід почати активно впроваджувати прогресивні не за часом ідеї епохи Відродження – **свободи не буває без порядку як прав без обов'язків. Свобода є порядок.**

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Шаблистий В. В. Обов'язки і відповідальність людини і громадянина як гарантія реалізації її прав та свобод (кримінально-правовий аспект) / В. В. Шаблистий // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – № 1028. – Серія «Право». – Вип. 12. – 2012. – С. 318-320.

2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 02 листопада 2004 року № 15-рп/2004 // Урядовий кур'єр від 17.11.2004. – № 219.
3. Навроцкий В. Уголовное право и уголовное законодательство: соотношение понятий / В. Навроцкий // Право Украины. – 2011. – № 9-10. – С. 21-25.

КРИМІНОЛОГІЧНІ ОЗНАКИ ОСОБИ СУЧАСНОГО ОЗБРОЄНОГО НАСИЛЬНИЦЬКОГО ЗЛОЧИНЦЯ

Озброєність є однією з найбільш важливих ознак багатьох насильницьких посягань, що характеризує їх природу та зміст і являє собою оснащеність злочинця певними засобами та знаряддями, застосування яких суттєво підвищує ступінь суспільної небезпечності дій винного [1, с. 2, 8, 12]¹. Відмінність збройного злочинного посягання від будь-якого іншого виду полягає у тому, що наявність зброї в руках злочинця дозволяє у більшості випадків уже на початку ситуації злочину передбачити результат будь-якого посягання і здійснити свій злочинний намір практично без опору жертви. Частіше за все зброя є не предметом злочину (хоча деякі насильницькі злочини і вчиняються з метою викрадення зброї), а саме інструментом впливу на оточуючу дійсність з метою зміни останньої у той чи інший бік, вигідний для злочинця [2, с.48].

Таким чином, обраний злочинцем спосіб вчинення злочину (за допомогою зброї) дозволяє різні групи тяжких насильницьких злочинів віднести в окрему групу збройних злочинів, під якими розуміють умисні насильницькі посягання на найбільш важливі соціальні блага особи, суспільства та держави, при вчиненні яких злочинець намагається забезпечити авансовану перевагу над потерпілими та очевидцями за допомогою зброї або предметів, використовуваних як зброя, котрі є засобом впливу на оточуюче середовище з метою досягнення злочинного результату [3, с. 92].

Дослідження судової практики свідчить, що у багатьох випадках у злочинця не було необхідності використовувати зброю відповідно до її функціонального призначення, зброя в руках злочинця сама по собі – міцна психічна атака на потерпілу особу, яка уже від цього приймає рішення для себе не чинити опір. Як зазначають зарубіжні фахівці, «одно лишь восприятие оружия может вызвать идеи, образы и экспрессив-

¹ Озброєність як об'єктивна ознака злочину, на думку Л.Н. Кирюхіної, має подвійне значення: при застосуванні насильства вона є складовою частиною (елементом) способу вчинення злочину; при цьому сама по собі зброя виконує роль знаряддя вчинення злочину (у тому випадку, коли її вражаючі властивості цілеспрямовано використовуються винним), полегшує досягнення бажаного злочинного результату.

ные реакции, которые были связаны с агрессией в прошлом ...» [4, с.156]. Специфіка збройних злочинів виявляється у механізмі злочинної поведінки, а особливість дій озброєного злочинця – у способі вчинення злочину [5, с.63, 80]. Дослідження озброєної злочинності свідчить про ескалацію в останні роки злочинного насильства, вчиненого зі зброєю. Особливо, це стосується подій в країні останніх місяців. Кількість одиниць зброї, що перебуває на руках у населення, порахувати неможливо. Здача нападникам у січні-лютому відділів міліції, військових частин у м. Львові та області, а також в інших регіонах призвели до того, що з цього ж часу кількість збройних злочинів зростає. При цьому зростання показників умисних вбивств, вчинених з використанням вогнепальної зброї, розбійних нападів, вимагання, хуліганства зростає не лише в тих населених пунктах, де зброя потрапила в руки злочинців, а й в інших регіонах. Це свідчить про міграцію злочинців саме з метою вчинення злочинів.

Результати нашого дослідження дозволяють констатувати, що при вчиненні насильницьких збройних посягань винні застосовували такі види знарядь злочину: у 80 % умисних вбивств, 70 % розбоїв, у 98 % хуліганства використовувалася вогнепальна зброя; 20 % умисних вбивств, близько 30 % розбоїв та хуліганства вчинені із використанням холодної зброї; близько 40 % умисних вбивств та 30 % заподіяння тяжких тілесних ушкоджень вчинені із застосуванням предметів, використовуваних в якості зброї (металевих прутів; дерев'яних палиць; пляшок з відбитим горлом; предметів побутового призначення, пристосованих для нанесення тілесних ушкоджень).

Від того, який тип особи насильницького злочинця вчиняє злочин і якої спрямованості залежить, який вид зброї буде ним застосовуватися. За останні 10 місяців за добовими зведеннями УМВС в Дніпропетровській області серед знарядь вчинення насильницьких злочинів фігурують бойова вогнепальна зброя, холодна зброя та предмети побутового призначення. Кожної доби по області вчиняється 6-10 умисних вбивств, 20-23 випадків заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, близько 30 розбоїв з використанням різних видів зброї. У вихідні та святкові дні кількість злочинів по всіх групах збільшується на 23-27 %. У окремих випадках зброя застосовується злочинцем у завчасно спланованих злочинних акціях, і її застосування з самого початку було закладено у план злочинного діяння (при групових порушеннях громадського порядку, масових заворушеннях, збройних нападах на будинки, офіси, відділення банків тощо). При цьому, «популярним» стали підпали об'єктів нападу, здійснювані для приховування слідів злочинної діяльності, убитих жертв, викраденого майна. В інших випадках, особливо при вчиненні ситуативних злочинів (в культурно-дозвільній, сімейно-

побутовій сферах, на вулицях), застосування зброї ситуативне, або винний використовував будь-які підручні засоби, що опинилися на місці вчинення злочину (камінь, пляшка, палка, предмети меблів).

В кримінології в залежності від ознак особи насильницького злочинця, виділяють таку типологію злочинця зазначеної категорії [6, с.146]: 1) особи, які вчиняють злочини проти особи у сфері побуту та громадського порядку на ґрунті побутових конфліктів, із помсти, ревності, заздрості тощо із застосуванням холодної зброї (вбивство, заповдіння тяжких тілесних ушкоджень, побої, зґвалтування, хуліганство); 2) особи, які вчиняють корисливо-насильницькі злочини із застосуванням вогнепальної та холодної зброї (розбій, вимагання, викрадення людини тощо); 3) особи, які вчиняють серійні злочини проти особи на ґрунті задоволення хворобливих потреб, пов'язаних із психічними та психологічними відхиленнями, із застосуванням, як правило, холодної зброї (вбивство, мордування, катування, зґвалтування тощо); 4) особи, які вчиняють замовлені злочини, провідним мотивом яких є користь, із застосуванням вибухових речовин, рідше – холодної зброї (вбивство, заповдіння тілесних ушкоджень, побої, викрадення людини, розбій тощо); 5) особи, які вчиняють організовані збройні злочини, в основному, з політичних, релігійних, корисливих мотивів із застосуванням вогнепальної зброї, вибухових пристроїв (тероризм, захоплення заручників, бандитизм, вимагання тощо).

Необхідно зазначити, що для сучасного українського суспільства саме останній тип особи насильницького злочинця найбільш яскраво проявляється зараз. Мотиви вчинення злочинів особами, які приймають участь в групових порушеннях та масових заворушеннях характеризуються наявністю декількох мотивів. Домінуючими є корисливий мотив (оскільки залучення до вчинення організованих злочинних дій відбувається лише на матеріальній основі), і ідеологічний. Останній поєднує в собі зневажливе, а часто й нігілістичне ставлення до норм права, моралі та існуючої системи державного управління, бажання самоствердитися за рахунок приниження інших осіб та жага до фізичної самореалізації (саме шляхом вчинення злочинних дій насильницького характеру). Таким чином, насильницька злочинна поведінка, що переростає у постійну злочинну діяльність, є полі мотивованою. В основі її лежить нехтування будь-якими правилами та нормами, попрання всіх соціальних та державних інститутів, безконтрольність та моральна розбещеність. Особа такого злочинця характеризується деформацією морально-психологічних якостей. Можливість безкарного нападу на жертву сприяє розвитку таких якостей характеру, як цинізм, безжальність, байдужість до жертви, що з часом переростає у бай-

дужість до всіх, і навіть до своїх близьких та рідних, дозволяє відчувати себе «відчуженим», «незаплямованим» у ситуації злочину.

Як висновок, можна визначити такі особливості особи озброєного злочинця: 1) характеризується найбільш високим ступенем суспільної небезпечності, несприятлива тенденція останніх років виявляється у значному збільшенні кількості осіб, що належать до цієї категорії злочинців; 2) є різновидом особи насильницького злочинця і може бути віднесена до найбільш небезпечного її типу – «кримінально-злісного»; 3) для неї характерний особливо небезпечний спосіб вчинення злочину (за допомогою зброї) для здійснення задуманого; 4) характеризується особливим свідомо-вольовим настроєм, налаштуванням та морально-психологічною готовністю використати зброю; 5) відрізняється професійною підготовкою різного ступеня (уміння користуватися зброєю), при цьому чим більш високий професійний рівень має злочинець, тим більш складною є технічна побудова знаряддя злочину (вибухові пристрої, автомати, снайперські гвинтівки, інші модернізовані види зброї).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кирюхина Л.Н. Вооруженное насилие как способ совершения преступления: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук (12.00.08). – М., 1999. – С. 2, 8, 12.
 2. Корецкий Д. А. Уголовно-правовая, криминалистическая и криминологическая оценка средств совершения вооруженных преступлений // Юридический вестник. – Ростов н/Д, 1997. – № 3. – С. 48.
 3. Корецкий Д. А. Понятие и признаки вооруженных преступлений // Северо-Кавказский юридический вестник. – 1997. – № 4. – С. 92.
 4. Berkowitz. 1983. – Р. 124 / В кн.: Бартол Курт. Психология криминального поведения. – СПб., 2004. – С. 156.
 5. Корецкий Д.А., Землянухина Л. М. Личность вооруженного преступника и предупреждение вооруженных преступлений. – СПб., 2003. – С. 63, 80.
 6. Казакова В. А. Вооруженная преступность: криминологические и уголовно-правовые проблемы. – М., 2003. – С. 146.
-
-

ПРОСТИТУЦІЯ В УКРАЇНІ: ЛЕГАЛІЗУВАТИ, КРИМІНАЛІЗУВАТИ, ЗАЛИШИТИ ДЕКРИМІНАЛІЗОВАНОЮ?

На сьогоднішній день проституція в Україні є поширеним явищем, що зумовлене критичним становищем у найважливіших сферах держави: в соціальній, економічній, ідеологічній та політичній. Одним із головних факторів зростання проституції в Україні є зuboжіння народу і падіння рівня суспільної моралі.

«Проституція» у перекладі з латинської означає «виставлення на продаж», переважно під нею розуміють систематичне надання особою свого тіла за матеріальну винагороду для задоволення сексуальних потреб інших осіб. Вона може мати гетеросексуальний або гомосексуальний характер, тим не менш, частіше пов'язана з жінками, а їх клієнтами – чоловіками.

Суспільною думкою цей «вид заробітку» засуджується та відноситься до аморальної поведінки. Зайняття проституцією викликає духовну деградацію особистості, руйнує сім'ю, негативним чином впливає на виховання дітей. Як результат, зростають злочинність (проституція є тим «фоновим явищем», яке живить злочинність як злочинцями, так і жертвами), випадки самогубства, пияцтво і наркоманія, відбувається стрімке розповсюдження в країні венеричних та інших інфекційних захворювань.

У світі по-різному ставляться до проституції, так, у мусульманських країнах вона визнається злочином, у деяких європейських державах – це легалізована діяльність з відповідним державним регулюванням та оподаткуванням (наприклад, у Нідерландах). У більшості Західних країн навіть якщо проституція законом не дозволена, влада ставиться до неї толерантно, спрямовуючи дію правосуддя насамперед на осіб, які використовують повій у власних цілях (Франція) [1, с. 40].

В Україні проституція раніше розглядалась в якості злочину, так, станом на 1 вересня 2001 року ст. 303 КК України передбачала кримінальну відповідальність за зайняття проституцією, але у 2006 році проституція була декриміналізована, і відповідно, диспозиція статті була змінена. Чинна редакція ст. 303 КК України передбачає відповідальність за сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією. А

сама проституція належить до адміністративних правопорушень (ст. 181-1 Кодексу про адміністративні правопорушення).

У зв'язку з цим все частіше постає питання про легалізацію проституції і створення на законній підставі будинків розпусти. Начебто держава завдяки цьому кроку зможе отримувати величезні податкові надходження і регулювати діяльність повій. Думки такого роду вважаю утопічними, подібні пропозиції слід рішуче відкидати. Ідею державного регулювання зайняття проституцією необхідно співвідносити з сучасними українськими правовими реаліями. Наскільки успішно вдалося правовими засобами подолати «гральний бізнес» в Україні? Немає такого міста на карті, де б ви не знайшли гральні автомати, які тільки іноді маскуються під покер-клуби та інтернет-кафе. Абсолютно вірно зазначає С. В. Дьяков: «скільки завгодно можна ставити на перше місце особистість, її права і свободи, але реальна захищеність не буде забезпечена, якщо слабкими та недієздатними є інститути державної влади» [2, с.11].

Разом з тим, не слід і криміналізувати зайняття проституцією, адже історія продемонструвала неспроможність впровадження кримінальної відповідальності за це діяння. Менше повій від цього не стане, а ось їх становище значно погіршиться. Дуже слушно О. В. Наден зазначає: «Якщо заняття проституцією є криміналізованим діянням, то повії не висуватимуть обвинувачень проти торгівців людьми. Навіть більше, це призводить до вилучення з переліку потерпілих також і жінок — жертв торгівлі людьми, яких ввозять в Україну, вивозять з України, або передають у межах України, оскільки для них теж існує ризик переслідування за проституцію. Така ситуація дає «звідникові» додаткові можливості шантажувати повію, яка може отримати обвинувачення у кримінальному злочині, якщо стане відомо, що вона вдавалась до проституції» [3, с.135].

На нашу думку, проституцію слід залиши декриміналізованою, але посилити адміністративно-правову боротьбу з нею. Чому на сьогодні передбачено покарання лише для повій, а не і для їх клієнтів? Також слід удосконалити кримінально-правову боротьбу із секс-бізнесом та організованою злочинністю, яка широко використовує проституцію, як засіб наживи. Всі учасники цього «бізнесу»: звідники, сутенери, утримувачі домів розпусти, торгівці «живим товаром», вербувальники та перевізники тощо повинні підлягати диференційованій відповідальності за свої діяння. Очевидно, що обмежити поширення проституції лише адміністративно-правовими та кримінально-правовими засобами неможливо, тому треба розробляти та впроваджувати загальносоціальні профілактичні заходи, які б суттєво покращили умови життя населення країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Медведєв В.С., Шевченко О. М. Юридично-психологічна характеристика сучасних проблем української молоді: проблема проституції / В. С. Медведєв, О. М. Шевченко // Юридична психологія та педагогіка. – 2013. - № 1. – С. 38-46
2. Дьяков С. В. Государственные преступления (против основ конституционного строя и безопасности государства) и государственная преступность / С. В. Дьяков. — М.: НОРМА, 1999. -320 с.
3. Наден О. В. Торгівля жінками як кримінально-правова та соціальна проблема сучасності / О. В. Наден. — К.: Атіка, 2004. — 208 с.

слухач магістратури факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Байлов Антон Володимирович, доцент кафедри кримінального права та кримінології факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНЬОЇ ОСОБИ В ПИЯЦТВО, НАРКОМАНІЮ, ЗАНЯТТЯ ДИТЯЧОЮ ПРОСТИТУЦІЄЮ ЯК НАСЛІДОК НЕНАЛЕЖНОГО ВИКОНАННЯ ОБОВ'ЯЗКІВ ЩОДО ОХОРОНИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ

Питання освітнього, духовного, фізичного виховання дітей завжди було пріоритетним для держави та суспільства в цілому. Прогресивний розвиток громадянського суспільства передбачає створення та координацію ефективної системи закладів освіти, охорони здоров'я та спорту, які займаються вихованням та навчанням дітей, забезпечують їх гармонійний розвиток, високу працездатність та психологічну стійкість в подальшому дорослому житті.

За даними Організації Об'єднаних Націй, мільйони дітей у всьому світі живуть в умовах насильства. [1, с. 4] Внаслідок цього, неповнолітні отримують різного роду травми, емоційні переживання, стреси. За таких умов, цілком імовірним є схильність до девіантної, асоціальної, аморальної поведінки. Глобальними проблемами соціуму є пияцтво (алкоголізм), наркоманія та різкий ріст насильства, з одного боку – до самих дітей (наприклад, сексуальне насильство над дітьми), з іншого – вчиненого останніми (зростання насильницьких злочинів вчинених неповнолітніми).

З кожним роком алкоголізація населення зростає і на ґрунті такого зростання розпочала зростати наркоманія. Наркотики сьогодні – це не тільки проблема окремої держави, це проблема всього людства, яка ставить під загрозу здоров'я та життя людей і національні інтереси держави. Страшним є той факт, що вік більшості наркоманів складає від 12 – 13 років до 25 – 27 років. [2, с. 35] Таким чином, вживання наркотичних засобів в ранньому віці ставить під загрозу здоров'я та життя майбутніх поколінь. Окрім невідворотної шкоди здоров'ю людини, наркотичні засоби й алкоголь спричиняють ряд соціальних наслідків. Під впливом цих засобів, особа невідворотно перетворюється в злісного порушника загальноприйнятих норм і правил, що в подальшому призводить до злочинної поведінки. Наркотичні засоби сьогодні стали час-

тиною молодіжної субкультури, так як найчастіше розповсюджуються на молодіжних дискотеках, в нічних клубах і, що найбільш небезпечно, у закладах освіти.

Актуальною для українського суспільства є проблема позбавлення багатьох дітей права на захист від усіх форм сексуальної експлуатації та сексуальних розбещень.² У висновках чотирьох досліджень, проведених ЮНІСЕФ та Центром соціальних експертиз НАН України за сприяння Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту у 2009 році було зазначено, що за результатами опитування дітей 14-18 років, було виявлено, що 7-8 % займались сексом за гроші, речі чи якісь послуги. [3] Далі зазначалось, що за оцінками експертів, сьогодні до різних дій сексуального характеру залучають навіть дітей 7-9 років, підлітки від 12-13 років і старше частіше стають жертвами таких злочинів. Тому не дивно, що дуже часто діти знаходять відряду в асоціальній та кримінальній поведінці, яка реалізується у вигляді вживання алкоголю, наркотиків та вчиненням в подальшому крадіжок, чи інших злочинів.

Можемо трактувати про масовість подібних явищ, яка витікає через те, що в нашому суспільстві не сформовано почуття відповідальності за кожную дитину. Тобто, виникає проблема пасивного ставлення до моральних, етичних, службових та професійних обов'язків, щодо виховання й охорони життя та здоров'я дітей. З метою вирішення цих проблем, шляхом нормотворчого процесу, державою встановлюються норми, які передбачають осуд з боку суспільства і держави у вигляді відповідних санкцій. Як приклад, передбачена кримінальна відповідальність за неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей (ст. 137 Кримінального Кодексу України).

В диспозиції даної норми зазначено, що суб'єкт злочину, внаслідок недбалого або несумлінного ставлення до професійних чи службових обов'язків щодо охорони життя та здоров'я неповнолітніх спричиняє істотну шкоду здоров'ю потерпілого, смерть або інші тяжкі наслідки. Законодавець вказує на суспільно небезпечні наслідки, які полягають у заподіянні істотної шкоди здоров'ю потерпілого (ч. 1 ст. 137 КК) або смерті неповнолітнього або інших тяжких наслідків (ч. 2 ст. 137 КК).

Розкриваючи зміст поняття «істотної шкоди» здоров'ю неповнолітнього, В. І. Касинюк вказує, що такими наслідками є лише легкі тілесні ушкодження, що спричинили короточасний розлад здоров'я або незначну стійку втрату працездатності [5, с. 319]. Істотна шкода здоров'ю потерпілого може носити як фізичний (отруєння дітей, розповсюдження серед них різних інфекційних захворювань, спричиненні різного роду травм, які викликали настання легкого тілесного ушкодження, що

² Дане питання задекларовано у ст. 34 Конвенції ООН «Про права дитини», від 20 листопада 1989 року, ратифікована Постановою ВР № 789-ХІІ від 27.02.1991 року.

спричинило короткочасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності тощо), так і психічний (спричинення психічної травми, яка викликала настання легкого тілесного ушкодження, що спричинило короткочасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності) характеру. Під іншими тяжкими наслідками в контексті ч. 2 ст. 137 КК слід розуміти заподіяння середньої тяжкості або тяжкі тілесні ушкодження одному чи кільком неповнолітнім (дані ушкодження також можуть мати як фізичний, так і психічний характер), самогубство або замах на самогубство.

Але яка буде кваліфікація, якщо внаслідок недбалого або несумлінного ставлення до професійних чи службових обов'язків щодо охорони життя та здоров'я неповнолітніх, поряд з істотною шкодою здоров'ю потерпілого, смертю або іншими тяжкими наслідками, дитину було втягнуто в заняття проституцією, пияцтво або наркоманію? Якими будуть у такому випадку наслідки? Якою буде кримінально-правова оцінка шкоди, яка була завдана неповнолітньому?

Так, під час занять у закладах освіти, тренувань у секціях обов'язок забезпечення охорони здоров'я та життя дітей покладається безпосередньо на вихователя, тренера, який зобов'язаний постійно забезпечувати охорону життя й здоров'я учнів під час навчального процесу. Проте саме в шкільні роки спостерігається тенденція зростання розпивання спиртних напоїв та вживання наркотиків. Рання алкоголізація дітей призводить до тяжких медичних і соціальних наслідків: підвищується вірогідність кримінальної поведінки; хронічних захворювань; збільшується ризик фізичних і психічних аномалій. [7, с. 310] Причини формування пристрасті до алкоголю в дітей у різні вікові періоди різноманітні. Коли дитина тільки поступає до школи, у неї розпочинається навчальна діяльність. Для цього періоду характерним є вплив оточуючих, цікавість, намагання здаватись старшим. У середньому шкільному віці причиною раннього вживання алкоголю й розвитку дитячого алкоголізму частіше за все стає алкоголізм батьків, відсутність належного догляду і безконтрольність поза домівкою. Часто дітей пригощають алкоголем їхні старші товариші чи дорослі. Обстеження дорослих осіб хворих на хронічний алкоголізм свідчить, що 32% із них пристрастилися до алкоголю у віці до 10 років і 64 % - від 11 до 15 років, тобто 96 % - розпочали вживати спиртні напої в дитячому віці. [4, с. 15]

Шкода від етилового спирту для дітей шкільного віку в 4-6 раз вища, ніж у дорослих, крім того, у неповнолітніх згубна звичка формується в 2,5-4 рази швидше, ніж у дорослих. Найбільший вплив алкоголю приходить на головний мозок. Навіть малої дози достатньо для порушення обміну речовин у нервовій тканині, функцій нервових клітин, урівноваження процесів збудження і загальмовування, діяльності центрів, які здійснюють регуляцію зору і слуху, функцій внутрішніх ор-

ганів. Навіть разове вживання алкоголю в невеликих розмірах призводить до порушень психіки дитини, а неоднократне – до гальмування нервово-психічного розвитку. [6] Заслужує увагу й той факт, що не завжди вдається вивести дитину зі стану алкогольної інтоксикації.

Наркотичні засоби, у свою чергу, значно швидше впливають на здоров'я неповнолітнього. У «наркоманів-початківців» цей засіб у великому дозуванні спричиняє гостре отруєння організму. На фоні глибокої коми і наростаючої дихальної недостатності катастрофічно падає серцево-судина діяльність, у результаті чого настає смерть від зупинки дихання. При гострій інтоксикації наркотичним засобом порушується структура головного мозку: розвивається дистрофія нервових клітин і їх волокон, з'являються внутрішні крововиливи.

У більшості випадків негативні зміни здоров'я неповнолітнього є невідворотними. Разом з ними дитина зазнає низку соціальних наслідків. Суспільна небезпека виражається також у тому, що наркомани є носіями венеричних захворювань і ВІЛ-інфекцій.

Наступним згубним впливом на здоров'я неповнолітнього є дитяча проституція – використання дитини з метою дій сексуального характеру для отримання оплати чи іншої винагороди в будь-якій формі. [1, с. 59] Сексуальне насильство над дітьми незалежно від форми обставин і місця його вчинення має тяжкі наслідки, оскільки завжди спричинює шкоду фізичному, психічному здоров'ю, психосексуальному розвитку дитини. Психологічні наслідки сексуального насильства відображаються на всіх сферах життєдіяльності неповнолітнього: емоційній, когнітивній, інтелектуальній і поведінковій. Емоційні порушення мають широкий спектр – від неспокою до посттравматичних стресових розладів. Когнітивні (пізнавальні) розлади проявляються у вигляді низької самооцінки, сприйнятті себе як «поганого», безпомічного. [1, с. 72-73]

Таким чином, значний масив негативних наслідків, що спричинюються внаслідок невиконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей залишається поза увагою законодавця, адже в диспозиції ст. 137 КК вказано лише на оціночне поняття «істотна шкода здоров'ю» або «інші тяжкі наслідки».

Проте відповідно до посадових інструкцій вихователя, тренера (наявність яких є обов'язковою) останні безпосередньо несуть відповідальність за життя і здоров'я дітей під час занять, проведення різного роду заходів тощо. Тим паче, вони зобов'язані вчасно виявляти випадки асоціальної поведінки дитини, з метою недопущення наркоманії, пияцтва, зайняття проституцією. З огляду на диспозицію ст. 137 КК можна стверджувати, що законодавець тільки тоді звертає увагу на невиконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей, коли є «істотна шкода», тобто легке тілесне ушкодження, що спричинило короточасний розлад здоров'я або незначну стійку втрату працездатно-

сті. Поза увагою залишається створення загрози спричинення такої шкоди, або реальність настання інших наслідків для фізичного чи психічного здоров'я дитини, чи соціальної шкоди. І дійсно, соціальна шкода залишається поза увагою. Так, вихователь не нестиме кримінальної відповідальності за те, що дитина, яка знаходилась під доглядом, вдалась до наркоманії, пияцтва, зайняття проституцією. Тому, на наш погляд, у контексті диспозиції статті 137 КК більш доцільним було б замінити термін «істотна шкода здоров'ю» узагальнюючим терміном «шкода здоров'ю», під якою слід розуміти фізичну (легке тілесне ушкодження, що спричинило короточасний розлад здоров'я або незначну стійку втрату працездатності), психічну (спричинення психічної травми, яка призвела до легкого тілесного ушкодження, що спричинило короточасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності) та соціальну (пияцтво (алкоголізм), наркоманія, заняття дитячою проституцією), але за умови, що такий наслідок спричинений неналежним виконанням обов'язків щодо охорони життя і здоров'я неповнолітніх.

Таким чином, вищевикладене дозволяє зробити наступні висновки.

1. Під суспільно-небезпечними наслідками від неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя і здоров'я неповнолітніх окрім фізичної шкоди необхідно виділяти й соціальну шкоду.

2. Під соціальними наслідками в контексті суспільно-небезпечних наслідків злочину, передбаченого ст. 137 КК України, слід розуміти пияцтво (алкоголізм), наркоманію, заняття проституцією, але за умови, що такі наслідки були спричинені внаслідок неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя і здоров'я неповнолітніх.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Волинець Л. С. Надання допомоги дітям-жертвам злочинів, пов'язаних із торгівлею дітьми, дитячою проституцією, дитячою порнографією, проти статевої свободи і недоторканості дитини, з урахуванням національної та міжнародної практик [Текст]: методичний посібник // Л. С. Волинець, Л. П. Урковська, І. В. Савчук; Всеукраїнська громадська організація «Служба захисту дітей». – К.: ТОВ «К.І.С.», 2011. – 132 с.
2. Романова Л.И. Наркомания и наркотизм [Текст] // Романова Лариса Ивановна. Асоц. Юрид. Центр. – СПб: Юрид. Центр Пресс, 2003. – 479 с.
3. Звіт «Комплексна оцінка масштабів продажу дітей, дитячої проституції та порнографії в Україні» [Електронний ресурс]: - Режим доступу: http://www.unicef.org/ukraine/ukr/media_13864.html. – Заголовок з екрану.

4. Бенюмов В. М. Вред акоголя, никотина и наркотиков [Текст]: посobie для учителя / В. М. Бенюмов, О. Р. Костенко, К. М. Флоренсова. – К.: Радянська школа, 1989. – 125 с.
 5. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. Б. Гавриш та ін.; За заг. ред. В. В. Сташи-са, В. Я. Тація. — К.: Концерн “Видавничий Дім “Ін Юре”, 2003. – 1196 с.
 6. Бургиев С. Б. Алкоголь и его последствия [Текст] / Саладин Бект-рович Бургиев. – Орджоникидзе: Ир. 1983. – 52 с.
 7. Гилинский Я.И. Девиантология: социология преступности, нарко-тизма, проституции, самоубийств и других «отклонений» [Текст]: сборн. научных трудов // Гилинский Яков Ильич. – СПб.: Издатель-ство «Юридический центр Пресс», 2004. – 520 с.
-
-

ОСОБЛИВОСТІ ПРИТЯГНЕННЯ СУДДІВ ДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Адміністративна відповідальність є одним із основних видів юридичної відповідальності, яка настає, хоча і не за такі серйозні порушення законодавства, як злочини або кримінальні проступки, однак, спрямована на попередження менш небезпечних правопорушень. Даний вид юридичної відповідальності є засобом відвернення вчинення злочинів, тобто попередження більш шкідливих наслідків. Тому, адміністративна відповідальність є одним із найбільш ефективних засобів державного примусу. Такі ж самі завдання та значення має притягнення суддів до адміністративної відповідальності за правопорушення як пов'язані, так і не пов'язані з виконанням їх службових обов'язків. Проте, на сьогодні в механізмі провадження в справах про адміністративні правопорушення щодо судді існують чисельні проблеми, обумовлені недостатністю правового регулювання в цій сфері.

Актуальність теми дослідження підтверджується недостатністю наукових робіт, що присвячені проблемам притягнення судді до адміністративної відповідальності в Україні, а також відсутністю належної законодавчої регламентації провадження в справах про адміністративні правопорушення щодо судді, що у поєднанні з необхідністю комплексного наукового аналізу даного питання обумовлює важливість та своєчасність даної статті.

Притягнення суддів до адміністративної відповідальності має свої особливості, обумовлені принципом недоторканності, який закріплено в Конституції та законах України.

Спеціальними підставами притягнення суддів до адміністративної відповідальності є вчинення адміністративних правопорушень, відповідальність за які передбачена главою 13-А «Адміністративні корупційні правопорушення» (порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, порушення вимог щодо повідомлення про конфлікт інтересів тощо) та главою 15 «Адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління» (неправомірне використання державного майна тощо).

Отже, суддя може виступати загальним (у разі вчинення адміністративного правопорушення, суб'єкт якого є загальним) або спеціальним суб'єктом адміністративного правопорушення (у розглянутих вище випадках). В чинному законодавстві України відсутні норми, якими визначалися б особливості процедури притягнення судді до адміністративної відповідальності, крім вищенаведених положень ст. 48 Закону «Про судоустрій і статус суддів». Тому, досліджуючи практичний механізм притягнення судді до адміністративної відповідальності, неодмінно постають питання процедурного характеру. Так, провадження у справах про адміністративні правопорушення, як правило, здійснюється в скорочені строки, а в більшості випадків – адміністративні правопорушення розкриваються, і відповідно, виносяться рішення стосовно застосування санкцій, безпосередньо після їх вчинення.

Крім того, до відання судів належить зовсім незначна кількість справ про адміністративні правопорушення, оскільки переважну їх більшість уповноважені виявляти (складати протокол) та розглядати інші посадові особи та державні органи. У зв'язку з цим, виникає відразу декілька практичних проблем.

По-перше, при виявленні адміністративного правопорушення, вчиненого суддею, посадова особа, уповноважена складати протокол про це правопорушення, не має права здійснити огляд, обшук судді, його майна або інші дії, спрямовані на отримання та зібрання доказів вчиненого правопорушення.

Другою проблемою в механізмі притягнення суддів до адміністративної відповідальності є відсутність правової основи для накладення адміністративного стягнення в примусовому порядку, якщо суддя відмовляється, скажімо, сплатити штраф добровільно або понести інший вид відповідальності. В розглянутому вище прикладі, санкцією статті, крім штрафу, передбачена відповідальність у формі конфіскації рушниць та інших знарядь і засобів вчинення правопорушення, які є приватною власністю порушника, та незаконно добутих об'єктів тваринного світу. Отже, постає питання про можливість такої конфіскації та про спеціальний порядок здійснення виконавчого провадження щодо судді. Так, виходячи із принципу недоторканності судді, конфіскація належного судді майна (навіть якщо це заборонені знаряддя полювання або рибної ловлі) можлива лише за рішенням суду. Якщо ж мова йде про конфіскацію незаконно здобутих об'єктів тваринного світу, то будь-яких обмежень щодо їх конфіскації немає. Проте, на практиці для вилучення здобутих об'єктів тваринного світу може знадобитися проведення огляду або обшуку транспортних засобів або іншої власності, яка належить судді, або проникнення (проходження) на них. Тому,

конфіскація незаконно здобутих об'єктів тваринного світу теж стає не можливою без судового рішення.

Таким чином, проведений аналіз показав, що притягнення суддів до адміністративної відповідальності здійснюється в особливому порядку, обумовленому принципом їх недоторканності та незалежності. Найбільша проблема полягає в необхідності гармонійного поєднання цих принципів з принципом невідворотності юридичної відповідальності, які досить часто вступають в конфлікт між собою. Тому, основне питання, яке належить вирішити законодавцю – як зберегти самостійність та незалежність суддів, виключити будь-який можливий вплив на їх діяльність і одночасно, забезпечити притягнення кожного судді, який допустив порушення норм чинного законодавства, цивільно-правових договорів, до того чи іншого виду юридичної відповідальності. Складність вирішення цієї задачі досить часто призводить до того, що вибір доводиться робити на користь застосування принципу недоторканності судді, порушуючи при цьому конституційну засаду невідворотності юридичної відповідальності. Для того, щоб на практиці не складалось подібних ситуацій, законодавством України, зокрема, Конституцією та Законом «Про судоустрій і статус суддів» повинні бути визначені виключні підстави та умови, за яких можливе відходження (або обмеження) від принципу недоторканності судді, а також доцільно створити в структурі правоохоронних органів, виконавчої служби спеціальних підрозділів, на які покладалося б здійснення провадження щодо суддів, прокурорів, депутатів місцевих рад та інших посадових осіб з особливим статусом.

Шрамко Сабріє Сейтжеліївна,

молодший науковий співробітник сектора дослідження проблем запобігання злочинності Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України

СПІВПРАЦЯ ПІДРОЗДІЛІВ ОВС УКРАЇНИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ ЯК ЗАСІБ ЕФЕКТИВНОЇ ПРОТИДІЇ ПРАВОПОРУШЕННЯМ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА МОРАЛЬНОСТІ

На протязі останніх років частка правопорушень проти громадського порядку та моральності в загальній структурі зареєстрованих кримінальних правопорушень в Україні коливається на рівні 2-3 %. Не зважаючи на нібито незначний показник від загальної кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень та дані офіційної статистичної інформації за 2013 рік щодо скорочення цього виду правопорушень порівняно із попередніми роками майже на 30 %, цю проблему слід вважати вкрай важливою, зважаючи на характерні для неї особливу зухвалість й повне відчуття безкарності. Жертвою цих злочинів може стати кожна людина, незалежно від віку та соціального статусу

Не зважаючи на те, що державою вживаються заходи спрямовані на своєчасне і повне реагування на злочини, кримінальне переслідування та кримінальне покарання осіб, що їх вчинили, вони не спроможні зменшити рівень злочинності та мінімізувати злочинні наслідки. Ще за давніх часів свого існування людство усвідомило, що утримати та запобігти злочинності тільки шляхом суворого покарання неможливо. Кримінальне покарання має на меті не тільки кару за злочин, а й виправлення злочинців, тим самим запобігаючи вчиненню нових злочинів з їх боку, та впливати на інших нестійких членів суспільства.

Слід також додати, що по-перше, запобігання злочинності є найгуманнішим засобом підтримки правопорядку та забезпеченням охоронюваних законом цінностей. Здійснення його, разом із захистом суспільства від злочинних посягань, оберігає також нестійких членів суспільства від подальшого морального падіння, перешкоджаючи їм стати злочинцями, і тим самим позбавляє їх негативних наслідків кримінального покарання. По-друге – це найефективніший засіб протидії злочинності, як соціальному явищу, оскільки кримінально-правові заходи у вигляді покарання мають обмежений характер.

Кримінологами зазначається, що безпосередніми причинами і умовами вчинення злочинів проти громадського порядку та моральності є такі:

- несприятливі обставини морального формування конкретної особи;
- недоліки і недогляди в діяльності державних органів та громадських об'єднань, що забезпечують процеси нормальної соціалізації і продуктивної зайнятості населення;
- незадовільна робота правоохоронних органів зі зміцнення громадського порядку та підтримання стану моральності [1, с. 267].

Отже, говорячи про шляхи підвищення ефективності боротьби з правопорушеннями проти громадського порядку та моральності, слід зупинитися на питанні співпраці підрозділів ОВС України з громадськістю. Як зазначається науковцями й практиками, підтримка тісних зв'язків із громадськістю є одним із завдань та умов успішного виконання службових обов'язків правоохоронців. На думку деяких вчених, ступінь взаєморозуміння правоохоронних органів та населення є одним з індикаторів соціально-політичної ситуації у державі. Правоохоронці уособлюють в очах людей правопорядок, встановлений законом, виступають інструментом влади. Якщо влада неспроможна забезпечити громадський порядок, то варто ширше використовувати можливості громадськості. Саме у такій співпраці з добровільними громадськими формуваннями правоохоронної спрямованості органи правопорядку зможуть забезпечити належний рівень охорони громадського порядку в країні [2, с. 267].

На погляд О. М. Литвинова, така взаємодія повинна організовуватися на підставі двох фундаментальних принципів: урахування громадської думки та активної співпраці при вирішенні поставлених завдань. Перший – урахування громадської думки – передбачає її вивчення, постійний моніторинг, корегування пріоритетних цілей та завдань діяльності правоохоронних органів, а також систематичні звіти перед населенням [3, с. 147]. Як зазначає О. М. Костенко, ефективну громадську думку можуть мати тільки ті особи, які свідомо та безпосередньо приймають участь у суспільній практиці. І чим свідоміша й безпосередніша ця участь, тим ефективніша громадська думка [4, с. 148]. Другий принцип – співпраця правоохоронних органів й громадськості – визначає їх сумісну діяльність для досягнення загальних цілей. Вона обумовлює в першу чергу активне залучення громадських формувань до охорони правопорядку й боротьби зі злочинністю, інтенсифікацію пошуку нових засобів, методів й форм спільної діяльності, розробку за-

гальної стратегії й тактики запобігання злочинам й іншим правопорушенням [3, с. 148].

Безпосереднє та активне залучення громадськості до діяльності із забезпечення громадського порядку дозволить правоохоронним органам оперативно отримувати від громадян достовірну інформацію про факти злочинів, які готуються, вчиняються та вже вчинені. Поряд із тим участь громадян у забезпеченні правопорядку, структурним елементом якого повинна бути постійна взаємодія населення з правоохоронними органами, виступає ефективним засобом громадського контролю їх діяльності. Наявність такого контролю допоможе виключити факти несумлінного виконання співробітниками правоохоронних органів своїх службових обов'язків, перевищення ними повноважень та порушення прав громадян.

Нарешті, антикриміногенний потенціал громадськості характеризується значною мірою впливу на широке коло криміногенних факторів. Громадськість може проявляти свою антикримінальну активність на початкових етапах криміногенної детермінації, у той час, коли причини та умови злочинів тільки виникають і ще не має підстав для втручання правоохоронних органів у процес цієї детермінації. Перевагою запобігання злочинам за допомогою громадськості є також неформальний характер значної частини превентивних заходів, які засновані на моральному авторитеті, можливостях сім'ї та побутового оточення. Сила громадської думки позитивно впливає на зміни в особистості правопорушників та підкріплює свідомість законослухняного населення у правильності життя й діяти по приписам закону.

Беззаперечним є те, що тільки спільна діяльність органів внутрішніх справ з громадськістю дає позитивні результати та формує у свідомості громадян необхідність залучатися до боротьби зі злочинністю. Це важлива частина процесу демократизації суспільства та побудови в Україні дійсно правової держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінологія: підручник / В. В. Голіна, Б. М. Головкін, М. Ю. Валуйська та ін. ; за ред. В. В. Голіни, Б. М. Головкіна. – Х. : Право, 2014. – 440 с.
2. Бесчастний В. Охорона громадського порядку – справа всієї громади. – Режим доступу : <http://www.viche.info/journal/1463>. – Заголовок з екрана.

3. Литвинов А. Н. Предупреждение преступлений и правонарушений. Профилактическая работа с населением : науч.-практ. пособие / А. Н. Литвинов. – М : ЮРКНИГА, 2004. – 160 с.
 4. Костенко А.Н. Социологическая и психологическая интерпретация проблемы эффективности общественного мнения в борьбе с преступностью / А.Н. Костенко // Материалы IV советско-западногерманского симпозиума по криминологии, уголовному праву и процессу. – К. : Наукова думка, 1990. – 160 с.
-

УДК 343.211

ТИПОЛОГІЯ ОСІБ, ЩО ВЧИНИЛИ ЗЛІСНЕ НЕВИКОНАННЯ ОБОВ'ЯЗКІВ ПО ДОГЛЯДУ ЗА ДИТИНОЮ АБО ЗА ОСОБОЮ, ЩОДО ЯКОЇ ВСТАНОВЛЕНА ОПІКА ЧИ ПІКЛУВАННЯ

В роботі проаналізовано основні типи особистості, що злісно не виконує обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування, розкрито їх суть.

Проблема типології та класифікації в тому або іншому аспекті порушувалася багатьма кримінологами, причому на актуальність цієї проблеми вказував ще Ч. Ломброзо. Дослідженню цього питання присвячували свої роботи такі науковці-кримінологи, як Алексєєв А.І., Антонян Ю.М., Блувштейн Ю.Д., Закалюк А.П., Зелінський А.Ф. Долгова А.І., Карпець І.І., Кудрявцев В.Н., Сахаров А.Б., Філімонов В.Д. тощо.

Найбільш поширеним типологічним підходом до вивчення особистості злочинця в кримінологічній літературі слід визнати той, в основу якого покладено два системоутворюючих критерії: 1) характер антисуспільної спрямованості особистості злочинця та зміст мотивації злочинної поведінки, 2) ступінь глибини та тривалості криміногенної мотивації [1, С. 19-24; 2, С. 162].

У відповідності до першого критерію виділяють наступні типи злочинців: 1) насильницький; 2) корисливий; 3) корисливо-насильницький; 4) злісний соціально-дезорганізований й 5) необережний тип злочинця.

Класифікація за другим критерієм є такою: 1) випадковий тип злочинця, куди входять особи, що вчинили злочини вперше, через випадковий збіг обставин, котрі в цілому характеризуються позитивним морально-соціальним спрямуванням; 2) ситуаційний тип особистості злочинців, що вчинили злочин вперше під впливом несприятливих умов соціалізації (особливо первинної), в загальному спрямуванні яких, однак, переважну більшість складають позитивні характеристики; 3) нестійкий тип, куди входять особи, які також вчинили злочин уперше, але, що раніше у своїй біографії мали різні правопорушення, аморальні вчинки; 4) злісний тип, до якого відносяться особи, що не-

одноразово вчиняли злочини, в тому числі й раніше судимі за це; 5) особливо небезпечний тип злочинця, до яких відносяться особи, яким притаманна підвищена суспільна небезпека [1, С. 19-24;]. Зазначена типологія цілком справедливо знайшла широку підтримку серед кримінологів.

Заслугує певної уваги позиція тих, хто при типологізації особистості злочинців бере до уваги їх психологічні особливості. При цьому за морально-поведінковою основою, з урахуванням сили й тривкості динамічних процесів, усіх злочинців пропонується розбити на: розсудливих (обачливі егоїсти; лицеміри); слабовільних (апатичні, непристосовані); імпульсивних (безладні імпульсивні, афективні); емоційних (зосереджено жорстокі, озлоблені) [3, С. 66-69].

Проаналізувавши запропоновані різними авторами типології, можна зробити висновок про те, що кожна точка зору сприяє збільшенню наукового багажу з означеної проблеми. Кримінологічна типологія особистості злочинця допомагає виявити причини злочинної поведінки, а значить, дає можливість з більшою ефективністю попереджувати злочини. Отже, в кінцевому рахунку, вона повинна підпорядковуватися загальним завданням протидії злочинності.

При виділенні типологічних груп досліджуваних нами осіб, що злісно не виконують обов'язки по догляду за дитиною або особою, щодо якої встановлено опіку чи піклування доцільно покласти критерій стійкості антисуспільної спрямованості особистості, а також характер вчинених діянь.

1. Ситуативний насильницький тип. Таких осіб, за результатами нашого дослідження, майже 15%. Це, в переважній більшості, жінки, 20-25 років, з неповною середньою або середньою освітою, ніде не навчаються та не працюють, як правило, не одружені. Зазначені особи є раніше не судимими, злочин вчиняють вперше. Схильні до систематичного зловживання алкоголем, рідше наркотиками, що, безумовно, призводить, в першу чергу, до порушення нормального функціонування сім'ї, руйнування цінних сімейних зв'язків. В умовах алкоголізму і наркоманії особистість деградує, її взаємодія з «благополучними» верствами суспільства заміщається на спілкування з неформальними групами товаришів по чарці, наркоманів, присутність яких часто супроводжується зневажливим ставленням батьків до дитини за місцем його проживання. У застосуванні фізичного насильства щодо дитини спостерігається раптовість, спонтанність і необдуманість за рахунок неусвідомлених поведінкових регуляторів в умовах не менше раптово виникаючого стану озлобленості й агресії до дитини з різних незначних з побутової точки зору причин. В більшості випадків у особи

був досвід травмованого дитинства, в умовах якого молода мати сама була позбавлена належного батьківського догляду та уваги. Для такого типу жінок вагітність була небажаною, у багатьох випадках діти народжувались недоношеними, із багатьма вадами розвитку, відповідно дитина потребує постійної уваги, у зв'язку з чим сприймаються як перепона ведення звичного способу життя, що, в свою чергу, викликає роздратованість, сполохи агресії.

Прикладом описаного типу може виступати гр-ка Л., засуджена Вироком Володимир-Волинського міського суду Волинської області (Справа № 0301/1906/2012) за ст. 166 КК України. На момент засудження вона притягалась до адміністративної відповідальності за ст. 184 КУпАП, Так, будучи одинокою матір'ю малолітньої дитини Н., всупереч положенням законодавства, про здоров'я свого сина та його фізичний розвиток не піклувалась, гойдаючи сина у дитячій колясці, застосовувала надмірну фізичну силу, у результаті чого, при стрімких рухах коляски з боку на бік, Н. вдарявся головою в стінки коляски та металеві конструкції її каркасу, що в свою чергу спричинило утворення у нього вираженого набряку головного. Також мати належним чином сина не харчувала, годувала його лише коров'ячим молоком у невеликих кількостях і не регулярно, в результаті чого у дитини виникла тяжка білково-енергетична харчова недостатність, що обумовлено впливом голоду. Крім того, коли здоров'я сина значно погіршилося, засуджена не зверталася за медичною допомогою. Оскільки дитина постійно плакала і не спала вона до молока додавала алкоголь і годувала ним дитину, а також сильно колихала коляску, при цьому син вдарявся головою об бокові металеві стінки коляски, що призвело до смерті дитини.

2. Ситуативний ненасильницький тип. Таких осіб, за результатами нашого дослідження, майже 75%. Це, в переважній більшості, жінки, 25-40 років, з неповною середньою або середньою освітою, довгий час не працюють, як правило, не мають чоловіка та мають декілька дітей. Зазначені особи є раніше не судимими, злочин вчиняють вперше. З психологічної точки зору характерний невисокий рівень інтелекту, у ціннісних орієнтацій в них домінують індивідуально-егоїстичні переконання, погляди, що зумовлюють негативне ставлення до власної сім'ї, дітей, або осіб, що знаходять під їх опікою, зневажливе ставлення до людини взагалі, і до своєї дитини зокрема.

Враховуючи характер взаємозв'язку соціальної ситуації та особистості можна виділити в рамках зазначеного типу наступні підтипи:

2.1. Ситуативно-криміногенний підтип.

Таких осіб, за результатами нашого дослідження, близько 60%. Це, в переважній більшості, жінки-матері, 30-35 років, з неповною середньою або середньою освітою, не працюють, як правило, не мають чоловіка та мають декілька дітей. Особливістю характеристики даного типу виступає те, що вчинення злочину є результатом, закономірним розвитком того антисуспільного способу життя, що передував злочину. Особи такого типу до вчинення злочину неодноразово притягувались до адміністративної відповідальності, систематично вживали алкогольні напої або наркотичні речовини. Сімейний побут характеризується повною занедбаністю, відсутністю матеріальних коштів для існування та забезпечення дитини. Жінка зазначеного типу не створює належні умови проживання своєї дитини, не забезпечує його необхідними для нормального розвитку продуктами харчування, не забезпечує догляд за його фізичним станом, ухиляється від виконання своїх обов'язків по вихованню, не підтримує чистоту і порядок за місцем мешкання дитини, при цьому маючи реальну можливість забезпечувати такий порядок, неодноразово залишає дитину без нагляду, не проявляє піклування про стан її здоров'я. Такі особи в більшості випадках перебувають на обліку служби у справах дітей як функціонально-неспроможні. У представників даного типу очевидна явна перевага матеріально-біологічних потреб над духовними. Також вони характеризуються зниженою емоційною стійкістю, надмірною імпульсивністю, агресивністю; притаманний брехливість, грубість, цинізм, завищений рівень самооцінки; мають низький рівень інтелекту, культури, відносин і поведінки, примітивність інтересів і ціннісних орієнтацій, відсутність стійких життєвих планів.

Прикладом описаного типу може виступати гр-ка Н., засуджена Вироком Краснолуцького міського суду Луганської області (Справа № 413/7668/13-к) за ст. 166 КК України. Будучи матір'ю дитини, на момент засудження вона двічі протягом останнього року притягалась до адміністративної відповідальності за ст. 184 КУпАП (ухилення батьків або осіб, які їх замінюють, від виконання передбачених законодавством обов'язків щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання неповнолітніх дітей), будучи позбавленою батьківських прав щодо своїх трьох дітей належних висновків для себе не зробила, на шлях виправлення не стала, продовжуючи злісно ухилятися від виконання батьківських обов'язків по догляду за дитиною, вчинила умисний злочин. Так, будучи одинокою матір'ю малолітньої дитини Н., всупереч положенням законодавства, на протязі тривалого часу всіляко нехтувала своїми батьківськими обов'язками, що виражалося у невиконанні нею обов'язків по догляду за дитиною, які вона зобов'язана виконувати відповідно до чинного законодавства, натомість

систематично вживала спиртні напої та залишала дитину без нагляду. У період з 25.04.2013 року до 27.04.2013 року, перебуваючи за місцем свого проживання, вживала спиртні напої разом зі знайомими. 27.04.2013 року помітила, що у її сина підвищилась температура тіла до 38,5 градусів, але за медичною допомогою не звернулась. Вранці 28.04.2013 року, прокинувшись гр-ка Н. побачила, що її син спить, і не стала його будити. Однак, вона погано себе почувала після кількадечного вживання спиртних напоїв, тому знову лягла спати, подзвонивши сусідці, яку попросила прийти і погодувати сина. Прийшовши за місцем проживання сусідка виявила, що малолітня дитина перебуває у важкому стані тяжко дихав, а гр-ка Н., сиділа поруч і палила. Побачивши це, сусідка вимагала викликати швидку допомогу, однак гр-ка Н. відмовилась викликати швидку допомогу, пояснюючи це своїм небажанням бути госпіталізованою до лікарні із своєю дитиною, але зателефонувала сестрі співмешканця та попросила її прийти, коли та прийшла, то виявила у спальні на ліжечку мертву дитину. Згідно висновку експерта смерть настала від інтоксикації, що розвинулась внаслідок гострої респіраторної вірусної інфекції, У даному конкретному випадку своєчасне звернення за кваліфікованою медичною допомогою і її проведення могли б запобігти настанню смерті.

2.2. Ситуативний підтип. Таких осіб, за результатами нашого дослідження, близько 20%. Це, в переважній більшості, жінки-матері, 30-40 років, або мати і батько дитини з середньою або професійно-технічною освітою, в більшості випадках не працюють, тому що не можуть знайти роботу, в більшості випадків не мають коштів для забезпечення родини, як правило мають декілька дітей. Також вони характеризуються зниженою емоційною стійкістю, мають низький рівень інтелекту, культури, відносин і поведінки. В більшості випадків вживають спиртні напої, але не мають алкогольної залежності. Злочин вчиняють вперше, характеризуються посередньо, правопорушень не вчиняють. Особливістю характеристики даного типу виступає те, що вчинення злочину відбувається під вирішальним впливом ситуації, в якій знаходиться винна особа, і яка виникає не з її волі. Так, наприклад, особа не може придбати ліки для дитини внаслідок відсутності коштів; залишає дитину одну дома, що призводить до тяжких наслідків.

Прикладом також може служити вирок Шевченківського районного суду м. Чернівці (Справа № 1 267/12) по відношенню до батьків восьми неповнолітніх і малолітніх дітей, які впродовж 10 років в порушення ст. 150 Сімейного Кодексу України та ст. 12 Закону України «Про охорону дитинства», умисно, злісно не виконують батьківські обов'язки щодо виховання, навчання та розвитку своїх неповнолітніх і малолітніх дітей, не забезпечують здобуття

дітьми повної загальної середньої освіти, що виражається у безпідставному перешкоджанні у навчанні неповнолітніх (малолітніх) в школі, також батьки не створювали належних умов для навчання дітей, що призвело до суттєвого відставання у розумовому та психічному розвитку вказаних дітей. Батьки пояснили, що до школи діти не ходять, у зв'язку із їх сімейними релігійними переконаннями.

Отже, проведення типології злочинців, які вчинили злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування має важливе науково-практичне значення, оскільки, виходячи з неї, можна судити про дійсні причини злочинної поведінки цих осіб, будувати кримінологічні прогнози, здійснювати вплив на засуджених, розробляти конкретні профілактичні заходи щодо даного виду злочину.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сахаров А.Б. Личность преступника и типология преступника // Соц. законность.-1973.- № 3.- С. 19-24.;
2. Сахаров А.Б. О личности преступника и причинах преступности в СССР.- М.: , 1961.- 279 с.;
3. Зелинский А.Ф. Криминология: Учебное пособие.- Харьков: Рубикон, 2000.- 260 с.

Наукове видання

**КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА АДМІНІСТРАТИВНІ ЗАСАДИ
ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БОРОТЬБИ З ПРАВОПОРУШЕННЯМИ
ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ, ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ
ТА МОРАЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛАМИ ОВС УКРАЇНИ**

Збірник матеріалів «круглого столу»
21-22 листопада 2014 року, м. Харків

Підписано до друку 18.11.2014 р. Формат паперу 60x84/16. Ризограф.
Папір офсетний. Ум. друк. арк. 10,7. Облік.-вид. арк. 9,9. Тираж 300 прим. Зам. № 1711
Адреса редакції, видавця та виготовлювача:
ПП Ніканова Л.О., пров. Лопанський, 3, м. Харків, 61035
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 252687 від 21.04.2011.